

सुस्तप्योडांशो

श्री श्रीकाशीश्री श्रीराम बावनार-व्य तप
करनार तथा श्री वडे करीने श्री रसुडोड
रायने प्रसन्न करनार

प्याडाण्णुं रसिक

नोवेत्त.

तताना अस्त माटे परम द्याणु श्री रसुडोडणे
देवी जोडवणु करी दति! तथा अस्ताने
आर्ष १ श्री रसुडोड: छे जे सं-
प्राप्तो प्रेम नागे प्याडाण्णुं
रसिक नोवेत्त.

सर्वे सदाणु आर्षयो तथा जे द्याणु म टे
रयनार

कवि हर्षहराय सुंदरलाल मुनशी

छपावी प्रसिद्ध करनार

भगत व्यान्भाण्णु म सांडरलाल:

संवत् १९०२ सने १९०५

७-६-०

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय

[गुजराती कॉपीराइट विभाग]

अनुक्रमांक

२५७८

वर्गीक

पुस्तकानुं नाम

१७५८८ ७११८११

विषय

ભક્તબાહાણો

શ્રી હારિકામીશને ગદ્યરમાં લાવનાર-કવિ તપ
કરનાર તથા ભકતી વડે કરીને શ્રી રણજીડ
રાવને પ્રસન્ન કરનાર
બાહાણાનું રસિક
નોવેલ.

પોતાના ભક્ત માટે પરમ દયાળુ શ્રી રણજીડજીએ
કેવી જોડવણ કરી હતી ! તથા ભક્તને
આધીન કેવી રીતે રૂલા છે એ સં-
બંધી પ્રેમ માર્ગે પતાવનાર
રસિક નોવેલ.

સર્વ સ્વધાળુ બાઈઓ તથા બેહેનોને માટે
રચનાર

કવિ હર્ષદરાય સુંદરલાલ મુનશી.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

ભગત આત્મારામ સાંકરલાલ.

સંવત ૧૯૧૨

સને ૧૯૦૬

કીંમત ૦-૮-૦

સાંચી (૬૫૫) • સુરેશ્વર
 સંસ્કૃત ગ્રંથાલય
 ડા. બી. વી. શંકરભટ્ટ સ્થાપક

૧૬૭૮

અમદાવાદમાં ધીકાંટે
 શા. સોમચંદ કેશવભાઈ પોતાના
 ધી ચંદ્રપ્રકાશ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યું.

સને ૧૮૯૭ ના ૨૫ મા આકટ પ્રમાણે રજીસ્ટર કરાવી સર્વ
 હક ત્રીકમલાલ બલાખીદાસે પોતાના સ્વાધીન રાખ્યા છે.

પ્રસ્તીવના

બકિતથીજ બગવાન પ્રસન્ન થાયછે. એવા દાખલા પુ રાણોકત દારાએ અનેક પ્રકારના આપ્યા છે પણ તે દાખલા સત્યુગથી તે હાપરયુગના અંત સુધીના તપસ્વિ ભક્તો ના ચરિત્ર વીચિત્ર અને અને અદ્ભુત રસથી ભરપુર જેવા માં આવેછે.

પણ આપણે હવે કળિયુગમાં પ્રવેશ કરનારા શુદ્ધ જીવમાં માનવ દેહ ધારી છીએ. વળિ કળિયુગમાં એવા બકત કોણુ થયાછે; એવો દાખલો જેવા ધારીયે તો, પુર્વે સદા ગએલા સમુદાય કરતાં ચમત્કારીક કાર્ય કરવા વાળા તથા અકલ અદ્વાતાનાઓનો થોડો જથ્થો નિકળી આવે છે.

મનુષ્ય દેહ પામ્યા પછી સર્વ પ્રકારના વ્યવહારમાં રહીને તથા શ્રદ્ધાશ્રમ ધર્મ પાળીને, પણ બકતીથી ઇશ્વરનું ધ્યાન અંતઃકરણમાં ધારણ કરનાર વીરલા છે; અને તેમને ધન્યવાદ આપવામાં આવેછે. તેમણેજ પુરુષાર્થ કરીને જન્મ સંકળ કર્યો એ વાત સત્ય છે.

માટે તેવા સત્ય પુરુષના પરાક્રમનું વર્ણન લેખકો લખતા ગયા છે—શાને માટે કે ઉછરતિ પ્રજ્ઞના અંતઃકરણમાં ઇશ્વરના અસ્તિત્વપણાનો દાખલો આપીને ઇશ્વર બળનમાં તેમને દોરાવવાનો મુખ્ય લેખકોનો હેતુ છે,

આવાક મત્તવાદી નાસ્તીક માણસો ઇશ્વરના અસ્તિત્વપણાને માટે માથુ હલાવે છે.—કુદરતિ કળા કામગામી રંગ બદલાતો નથી. પણ તે રંગ રસાયણ ક્રિયાથી બદલાઈ જાય છે, તેવી રીતે નાસ્તીકપણા રૂપી હૃદયમાં જે કાળો રંગ નાસ્તીકકોને ભાગેલોછે તે રંગને કાઢી નાખનાર રસાયણ ક્રિયા રૂપ સંત પુરુષોજ છે.— પણ જ્યારે સંસ્કાર

હોય ત્યારેજ નાસ્તિકોના હૃદયની કાળપ મલિનતા સંત પુર
પોથી દુર થાયછે;—જ્યારે કાર્ય થવાનું હોયછે ત્યારેજ કારણ
અને ક્રિયા એ બન્નેઓનું દર્શણ થાયછે. તેજ પ્રમાણે આસ્તિક
કે બાવ વાળાઓનેજ કળ પ્રાપ્ત થાય છે. પણ ખાર બેળ
વાળી જમીન રૂપી મળીન હૃદયમાં તત્ત્વજ્ઞાન કે ભક્તિ
જ્ઞાન રૂપી ખીજ કદી પણ ઉગી શકતું નથી.

વાર ત્યારે આ ડંકપુર માહાત્મ યાને બોડાણા ભક્તનું
જે ચરિત્ર લખાયું છે તે ચરિત્રમાં બોડાણાના હૃદયમાં
નિર્મળ ભક્તિ વતી તેનું સ્વચ્છ દર્શણ છે. તે ભક્તિને
આધીન થઈને શ્રી દારિકાધીશ, પાશાંણુ પ્રતિમા છતાં
ચૈતન્યત્વતાનો તથા હલન ચલન વલન, ઇત્યાદીકનો બાવ
બતાવીને તથા ભક્તના દાસ થઈને અને બોડાણાને શ્રી
મિત થએલો જાણીને તેને હુલવાદ્ધને પોતેજ ગાડુ હાંકીને
દુર્બળ બળદના શરીરમાં શક્તિ પ્રગટ કરીને પોતે ડોકરમાં
આવ્યા. એ કાંઈ નાંની સુંની વાત નથી.

આ નોબહેલમાં ભક્તીને આધીન થએલા શ્રી રણછોડ
રાયે બોડાણાની લાજ રાખીછે તે તમામ વાંચવા લાયક છે

વળિ તેવા અસર કારક દાખલાથી અસ્તિત્વપણાનો
અંકુર પ્રગટ થાય તેવો છે.— એમ જાણી શ્રી રણછોડ
રાય દારીકાંથી ડોકરમાં પધાર્યા છે તે બાળત બોડાણાનું
આખ્યાન(નોબહેલ) યથામતિ અનુસાર ડંકપુર માહાત્મ ઉપર
થી લખ્યું છે. તે સજ્જન પુરુષો અને પવિત્ર બેઠેનાએ
પ્રસ્તક વાંચવું જોઈએ

સંવત ૧૯૬૨ આદ્રપદ
શુક્લ પક્ષ ૧૫ પુર્ણિમા
અમદાવાદ

લી. કવિરાજ

શ્રી રણછોડરાય નમઃ

ભક્ત બોડાણો.

મંગળાચરણ

ભિરવનો

હુમરી

પાતકવા બનકે આયો એ રાગ.

મંગલગય છો પ્રભુ સુખકારી

રણછોડરાયપર જાઉ વારી

મંગલમય ૧

નામ સ્મરણમાં છો મંગલમય,

સર્વ કાર્યમાં છો મંગલમય;

મંગલ મંગલ મયવારી,

મંગલમય. ૨

બોડાણપર મહેર કરી પ્રભુ,

સ્વચ્છ હૃદયમાં મુર્તિ ઠરી પ્રભુ;

ભક્તાધિન થઈ વિપત્તિ ઢરી,

મંગલમય. ૩

નિશદિન નામ સ્મરણ જે કરશે,

ભવસાગરથી જરૂર તે તરશે.

હર્ષદ છો આનંદકારી,

મંગલમય. ૪

પ્રકરણ ૧ છું.

દાહરો.

સુત પ્રત્યે સૌનક સહિત, પુછે ઋષિ સમુદાય,
પ્રભુ ચરિત્ર વર્ણન કરે, સુણજો સહુ શ્રોતાય.

જેની ચારે તરફ મોટા મોટા ડુંગરાઓની મર્યાદા છે અને તે ડુંગરાઓમાંથી ઝરણુ દ્વારાએ સ્વચ્છ મોતીની મા ડક નિર્મળ જળવાળી નદિયોનો અસ્ખલિત પ્રવાહ થઈ રહેલો છે. અને તે નદિયોના કીનારા ઉપર ટેકરા ટેકરીમાં અને ઉપર અનેક પ્રકારનાં ઝાડ શોભા આપી રહ્યાં છે. તેમજ ચારે બાજુ મોટા મોટા ડુંગરાઓની શાખા અનેક વૃક્ષના જુથથી રમણીય દેખાય છે એવું નિમિશારણ્ય ઋષિ મુનિ અને તપસ્વિયોને નિવાસ કરાવનાર મનોહર કેહેવામાં આવે છે. તે નિમિષારણ્યમાં જ્યાં ચંપા ગુલાબ અને સુગંધી પુષ્પોનું વન છે તે વનમાં નદિ કીનારા ઉપર પર્ણકુટીયોમાં નિવાસ કરનારા સુત અને સૌનક આદી રૂપિ ફળદ્રુપ અને કંદનો અહાર તથા વસ્ત્ર વસ્ત્ર ધારણ કરીને કેવળ આનંદમાંજ દિવસ ગાળતા હતા; જેમને કોઈ પ્રકારનો ભય રહ્યો જ નથી, જેમને કોઈ પ્રકારની ઉદર નિમિત્તને માટે ઉપાધી રહીજ નથી, કેમકે તે નિમિશારણ્ય એવું ફળદ્રુપ છે કે દરેક ઋતુમાં દરેક જાતની વનસ્પતિ નિરંતર પ્રદુલ્લ રહ્યાં કરતી હતી; તેથી વખત વખતના પ્રમાણમાં પરિપક્વ થએલાં અસંખ્ય ફળ સંત પુરુષોને માટે ઝુમી રહેલાં હતાં, તેથી તે ફળનો અહાર કરીને અને ગંગાના જળનું પાન કરીને ભય રહિત મસ્ત સ્થિતિમાં રહેતા હતા.

વળિ ઋષિયોના આપના ભયથી વ્યાધ (શિકાર કરનારા બિલ્લ મોકો) પણ તે નિમિષારણ્યમાં પ્રવેશ કરી શકતા

નહોતા તેથી મૃગનાં મેળાં નિર્ભયથી જ્યાં ત્યાં ફરતાં હતાં. તેમજ જ્યાં ઋષિ સમસ્ત પુરાણોક્ત ઋથા આરંભ કરતા હોય કિંવા હરિ કિર્તન કરતા હોય કિંવા તપ કરતા હોય, કિંવા વેદની શ્રુતિનો ઘોષ કરી રહ્યા હોય ત્યાં મૃગનાં જ્યાં તથા મૃગલીયો શાન્ત વૃત્તિથી બેસી રહેતાં હતાં. ર્ષિ સમસ્તનો પર્ણકુટિ આગળ સિંહ, વાઘ, વર, દીપૃડા, રીંછ ગુરખ, શિયાળ, સર્પ, અજગર ઇત્યાદિક હિંસક પ્રાણી આવી શકતાં નહોતાં, છતાં પ્રસંગે કદાપી આવે તો તપસ્વિ મુનિ જનોના તપ પ્રભાવથી તે હિંસક પ્રાણી મૃગ આદિક ઉપરે ઝડપ મારતાં નહોતાં, એવું અમય નિમીશારણ્ય હતું તે નિમિષારણ્યમાં સુત મુનિ પ્રત્યે સૈનકાદિક ર્ષિ સમસ્ત કહેવા લાગ્યા કે હે મુનિશ્વર ! આપના મુખથી શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માના ચરિત્રનું ગુણ કથન બહો રીતે સાંભળ્યું છે. તોપણ અમને તો તૃપ્તિ થતી નથી, હે માહાત્મા ! અમૃત ધારાથી જેવી તૃપ્તિ થતી નથી તેવીજ રીતે આપના મુખ માંથી નિકળેલાં વચન ર્ષી અમૃત ધારા અમારા હૃદયને કેવળ આનંદ પ્રાપ્ત કરાવે છે.

હે કૃપા સિંધુ ! ભક્ત વત્સલ શ્રી ભગવાંને પૃથ્વિનો ભાર રૂપ થઇ પડનારા અધમ કાર્ય કરનારા, રાક્ષસોને મારીને બ્રહ્માદિ દેવતાઓના દેખતાં પોતે અંત ધ્યાન થઇ ગયા—ત્યાર પછી ચતુર્ભુજ રવરૂપ કરીને ભક્ત જનનું કલ્યાણ કરવાને માટે પોતે દ્વારકામાં રહેતા હતા;

સૈનકાદિક ર્ષિ સમસ્તનું વચન સાંભળીને સુત પુરાંણીએ કહ્યું કે.—શ્રી ભગવાનનું ચરિત્ર વ્યાસજીના શિષ્ય શ્રી રામહર્ષણના મુખથી મહેં સાંભળ્યું છે; તે આધારે હું તમને કહ્યાં કહ્યું તે સાંભળો.

કળિયુગનો આરંભ થયા પછિ પાંચ હજાર વરસ સુધી દ્વારકા પતિએ જે ચરિત્ર કહ્યું છે તે હું તને સંભળાવું છું.

તે ભગવાંન દ્વારકામાં રહીને પોતાનાં બકનોતી મનોકામના સિદ્ધ કરતા હતા:—અને તે દ્વારકામાં અને તે દ્વારકામાં ચાર હજાર બેસેને પચીસ વરસ રહીને પછી ડાકોરમાં ગયેલા છે;—હે સૌનક ! તે દ્વારિકાં ધીક્ષને કોણ લાવ્યું અને કેમ થયું! એ હકીકત બાણુવાની જરૂર છે—તેમજ ડંકપુર શા આધારથી નામ પડ્યું તેની હકીકત કહું છું તે સાંભળો.

હાલ ડાકોર કહેવાય છે, એજ ડંકપુર છે; એટલે તે ડાકોરની મર્યાદામાં જ્યારે વસ્તી નહોતી ત્યારે તે સ્થળ સમગ્ર જંગલ હતું તે જંગલમાં રમણિય વૃક્ષ ઘટા ઇત્યાદીકમાં ડંક રૂપિ રહેતા હતા તેમણે બાર વરસ સુધી ઉમ્મતપર્યા કરી હતી; ડંક ઋષીના તપથી શિવજી સાક્ષાત પ્રસન્ન થયા અને પ્રગટ થઈને કહેવા લાગ્યા કે હે ડંક ઋષિ તમારી મન કામના હોય તે કહી દો—તેણે વચન સાંભળીને ડંક ઋષિયે પ્રાર્થના પુર્વક વિનંતી કરીકે હે માહારાજ ! આપ કૃપા કરીને અહિયાંજ નિવાસ કરો;— ડંક ઋષિની પ્રેમ ભક્તિથી પ્રસન્ન થએલા સદાશિવ તથા સ્તુ કહિને એજ જગેએ સિંગરૂપ બાણુ થઇ ગયા;— તે ઉપરથી ડકેશ્વર મહાદેવ એવું નામ ધારણ કર્યું.

આ પ્રમાણે થયા પછી એક વખતે શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માજ પરિક્ષિત રાજાની જનોઈના પ્રસંગમાં દ્વારકાંથી હરિતનાપુર બળી ગયા હતા. ત્યાં જઈને અને એક મહિનો રહીને; ત્યાંથી બિમસેનને સાથે રાખીને પાછા દ્વારકાં બળી જવા નિકળ્યા,— જતા જતાં રસ્તામાં બીમસેનને બહુ તરશ લાગી તેથી કૃષ્ણ ભગવાંનને કહેવા લાગ્યા કે માહારાજ મને તરશ બહુ લાગી છે; માટે પીવાનું જળ ક્યાં હશે ! તે વખતે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને બીમસેનને ખુલાસો આપ્યો કે અહિથી નજીક ડંક મુનિનો આશ્રમ

આવશે, માટે ત્યાંજ આલે એટલે જગ પીવાને મળશે અને મુનિરાજનાં દર્શણ પણ થશે એમ વિચાર કરતા ભીમ અને શ્રીકૃષ્ણ એ બંનેમાં ડંક ઝડપીયા આશ્રમ આવી પોહોડ્યા,—સુંદર સરોવર હતું તેમાંથી ભીમે જગ પીધું સરોવર નાંહાતું હતું તેથી પ્રસન્ન થયેલા ભીમે પોતાની ગદાના પ્રદારથી મોટું શરોવર કરી નાંખ્યું જે વખતે ભીમે ગદાનો પ્રદાર કર્યો તે વખતે તેનો શબ્દ સાંભળીને પર્ણકુટીમાંથી એકા એક વિચાર કરતા સરોવર ઉપર ડંકઝડપી આવી પોહોડ્યા ત્યારેતો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને, અને ભીમસેનને બેચામાં આગ્યા ૨

શ્રી કૃષ્ણને બેતાં પુલકિત હૃદયથી હર્ષાનંદમાં મગ્ન થતા ડંક ઝડપી હાથ બેડીને નમસ્કાર કર્યો;—ભીમસેને પણ મુનિને નમસ્કાર કર્યો કૃષ્ણ ભગવાને મુનિને કહ્યું કે હે મુનિશ્વર ત્યાપણા દર્શણથી મને ઘણોજ આનંદ થયો છે; આપ જેવા સમર્થ તપશ્ચિનાં દર્શણ પણ દુર્લભ છે;

કૃષ્ણ ભગવાનનું વચન સાંભળીને, ડંકમુનિ નમ્ર વચ નથી કહેવા લાગ્યાકે માહારાજ આપનો જગતનું પાલન કરનારછો; વળિ આ માયાના કાર્યથી અલગ રહિને જગતમાં સાકાર સ્વરૂપ બતાવીને મનુષ્યોને ઉદ્ધાર કરોછો. હે કૃપા સિંધુ ! આપ મર્મજુ છો; આપનું લેશ માત્ર પણ, અગ્નિ હ્યુ નથી અમારી વૃત્તિઓ સ્થિર રાખવા રૂપ આધાર પણ આપજો માટે હું પ્રાર્થના પૂર્વક વિનંતી કરજુ કે આ આશ્રમમાં એક દિવસ નિવાસ કરીને મને કૃતાર્થ કરો

કૃષ્ણ ભગવાને કહ્યું કે—હે મુનિરાજ, આપના આશ્રમમાં એકજ દિવસ રહેવાથી શો ફાયદો છે !

આ પ્રમાણે વાત કરેછે એટલામાં સદાશિવ આવી પહોડ્યા એટલે તેમને દેખતાંજ શ્રીકૃષ્ણ ચંદ્ર ઉભા થઈને શીવજીના ચરણ કમળમાં મસ્તક નમાવીને હંડવત પ્રણામ કર્યા.

શિવજીએ કૃષ્ણને કહ્યુંકે હે ભગવાન ! તમે ધણા કાળ સુધી અહિયાં રહેવાનાછો એમ જાણીને હું મળવા સાર આભ્યોધું— જોકે એમ કરશોતો મને પણ ધણાજ આનંદ થશે; વળી તમે અહિયાં આવવાનાછો એમ જાણીને હું પણ અહિયાંજ રહ્યોધું—હે ભગવાન આ ડંકરૂપિનો પણ એજ આગ્રહછે અને તેમના આગ્રહ અને તપથી હું અહિયાં રહ્યોધું;

• કૃષ્ણ ભગવાને કહ્યુંકે હું થોડા દીવસ પછી ગોમતી સહવર્તમાન અહિયાંજ આવીશ, હે શિવજી ! આપની આ આ માયે અદ્વાયું છું જે હે સદાશિવ તમારે ધ્યાન મારા હૃદય માં નિરંતર રહ્યાં કરે છે અને આપની કૃપાથીજ આટલી વિભુતિ મારામાં છે.

આ પ્રમાણે વાત કહીને શંકરની આજ્ઞા લઈને તથા ડંક મુનિનો શુદ્ધ આશિર્વાદ પ્રાપ્ત કરીને ભિર્મસેન સહવર્તમાન શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન દ્વારકાં ગયા.

ડંક મુનિ—શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન (દ્વારકાંધીશ) હવે ક્યારે અહિયાં આવશે એવી રાહ જોતા પોતાના કર્મ કાન્ડમાં પ્રવર્ત થયા.

સુત મુનિ સૌનક આદિ રૂપિ પ્રત્યે કહે છે કે દ્વારિકા ધિપતીનું આગમન કારણ કેવા પ્રકારે થયું છે એતો કહ્યું પણ એમ છતાં પ્રયત્ન કરીને લાવનાર ખરેખરો ભક્ત કોણ થયો ! અને દ્વારકાંમાં જઈને શ્રીરણછોડરાય અર્થાત કૃષ્ણ ભગવાનને કોણ લઈ આવ્યો ! તેની કથા સાંભળો.

વિજયસિંહ અર્થાત બોડાણો

કેટલેક દિવસે તે ડંક ઋષિના વિશ્રામ પાસે ડાકાર ના મનું નાનું સરખુ ગામડું વસ્યું હતું, તે ગામમાં બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રી, કૃષ્ણી અને વણીક વેગરે લોકો રહેતા હતા.

તે ગામમાં વિજયસિંહ—અર્થાત ગોડાણો નામનો એક
 ક્ષત્રી (રજપુત) રહેતો હતો. એ ગોડાણો બાલ્યાવસ્થાથીજ
 શાન્ત પૃથ્વિનો અને ધર્મરિષ્ટ હતો; તેને સંસ્કાર યોગે કરોને
 સારી વૃત્તિનો સંયોગ થયો હતો તે કેવળ સદાચરણથી ચા
 લતો હતો, જીતેન્દ્રીય હતો સારા સારા સંજ્ઞન બ્રાહ્મણોની
 શેવામાં તત્પર રહેતો હતો.—સારાં સારાં શાસ્ત્ર સાંભળીને
 મુમુક્ષુ થયો હતો; રાત્રી પડ્યા પછી એકાન્તમાં કિરતન
 કરતો હતો તેને ગંગાબાઈ નામની સારા આચરણવાળી
 પતિવ્રતા સ્ત્રી હતી; તેથી તે સર્વ પ્રકારે સુખી હતો. તે
 નિર્ધન હતો છતાં ધન પ્રાપ્ત થવાની ઇચ્છા રાખતો નહોતો
 આ શરીર તન ધન જગત, ઇત્યાદિક તમામ નાશવંત છે
 એમ સમજીને કાંઈ પણ રીતે પોતાના ઉદરનું ગુજરાન
 કરતો હતો; માત્ર તેની વૃત્તિ શ્રી હરિ ભજનમાંજ તત્પર
 રહી હતી. એક દિવસે એક પુરાણી માહારાજને તેણે
 પ્રશ્ન કર્યો કે માહારાજ ! આં આદ્ય બ્રહ્માંડના અધિપતિ શ્રી
 કૃષ્ણ પરમાત્મા શી રીતે મળી શકે ! કૃપા કરીને મને
 તેનો કાંઈ રસ્તો બતાવો;

પુરાણી બાવો બોલ્યો કે, હે બાઈ મુકિત આપનારો.
 શ્રી દ્વારકાના અધિપતિ છે માટે તેમની મુકિત તુ કર; એ
 ટલે મળશે; હે વિજયસિંહ ! હે ગોડાણા મુકિત કરવાથીજ
 પ્રભુ વશ થાયછે. મુકિતથી મુકતને આધીન રહેછે; જીવો
 કે ભતિકથી ધ્રુવને અચળ પદ આપ્યું વળિ પ્રહલાદને
 બચાવીને પોતાનો કર્યો, અર્જુનનો રથ હાંક્યો અને સખા
 થઈને રથા,—બળિરાજની શેવા બળવવા, ચતુર્માસ પૂતાળ
 માં રહેવા બંધાયા,—સુદામાની પુગચંપી કરીને તથા તેમના
 પગને ધોયેલું જળ પોતે પીધું—વિદુરને ઘેર જઈને બાજી
 આધી—મુકત નરસંઘ્યાનું સંધળું કામ કર્યું—દ્રોપદિની
 સાજ લુટાતી હતી તથા વસ્ત્ર ખેંચાતાં હતાં તે વસ્ત્ર નવ

સેતે નવાણું આપીને જીરદ રાખ્યું—હે જોડાણા ! જ્યારે ખરો ભાવ હોયછે ત્યારે તે ભાવમાં નિવાસ કરનારા દ્વારિ કાંધીપતિ છે 'ગાટે બકિત વિના પ્રત્યક્ષ દર્શન થતાં નથી.

આ પ્રમાણે પુરાણીનું વચન સાંભળીને જોડાણા પોતા ને ઘેર આગ્યો, પછી શ્રીદારીકાનાથ પ્રત્યે તેની બકતી કરવા લાગ્યો, પ્રિય વાંચકો ! એટલુંતો સ્પષ્ટ છે કે જ્યારે નિર્મળ અંતઃકરણ હોયછે ત્યારે તેવા શુદ્ધ અંતઃકરણમાંથી ભાવના, અથવાતો પ્રેમ પણ શુદ્ધ હોય છે;—તેજ પ્રમાણે જોડાણા જીનેન્દ્રિય હતો. અને તે સાથે દયા, સદાચરણ, સત્યતા, અને વીવેકને જાણનારા દયા વર્તનારા હતો તેથી તેની શુદ્ધ ધ્વનિ સાક્ષાત શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા પ્રત્યે સજ્જડ ચોટી હતી;

એક દીવશ જત્રાણુ લોકની સાથે જોડાણુ દારકાં જ વાનો નિશ્ચય કર્યો—તે પેહેલાં તેણે પોતાના કરતવમાં અર્થાંત હાથમાં તુળસી વાવી. જ્યારે તે તુલસીને માંજરો આવવા લાગી ત્યારે તે જોડાણા યાત્રાણુ લોક સાથે દારીકાંમાં ગયો—તેણે પોતાના મનમાં એવું નિશ્ચય કર્યું હતું કે મારા કરતવ (હથેલીમાં) કેતપન્ન ઘએલી માંજર સહિત તુલસીદહને શ્રી દરિકાનાથને ચઢાવીશ—તે પછી ઘેર આવીને ફરીથી તુળસી હથેલીમાં વાવવાં અને જ્યારે માંજરો આવે ત્યારે ફરીથી જહને અને દર્શણ કરીને ચઢાવવા;—આ પ્રમાણે વારંવાર કરવાનો તેણે મનથી નિશ્ચય કર્યો. આ વખતે તો તેની પેહેલાં વેલી જાવા હતી.

તેણે, જોમતીમાં સ્નાન કર્યું. પછી દારીકાનાથ ભગવાનના મંદિરમાં જહને તેમના ચરણ કમળમાં ભાવ પૂર્વક હાથમાં વાવેલાં તુલસીદળ માંજરો સહિત ચઢાવ્યાં; અત્યંત તેમના આવેશમાં આવી ગયેલો જોડાણુ શ્રી દારકાંનાથની છબિને અંતરમાં જિતર્યાં કરતો હતો શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુના ચરણથી—તે મસ્તક પર્યંત સુધી નિહાળ્યાં કરતો હતો.

વારંવાર પોતાના મરતકર્તે પ્રેમના આવેશમાં હસાવતો તથા આનંદથી ખુશિ થતો અને નેત્રમાંથી હર્ષનાં આંસુ ડાઢતો ડાઢતો “ અગ્નિદાર જનકિ મારા નાખતે ” અગ્નિદાર જનકિ, હે પ્રભુ ! જલીદાર જનકિ; આ પ્રમાણે બોલતો હતો તે બોડાણા પાંચ દીવસ દ્વારકામાં રહ્યો, પણ તમામ વખત દ્વારી-કાંધીશના પવિત્ર ધામના પગથીયા ઉપર બેસીને તેમની મુર્તિનું ધ્યાન ધરવામાંજ ગાળતો હતો; છડે દીવસે સાષ્ટાંગ ડંડવત પ્રણામ કરીને ત્યાંથી નિકળ્યો કેટલાક દીવસે ડાકો રચાં પોતાને ઘેર આવ્યો, પાછુ ફરીથી પોતાની હથેલીમાં તુલસી વાવી અને જ્યારે તૈયાર થઈ એટલે દ્વારીકાં ગયો. આ પ્રમાણે તેણે વારંવાર કરવા માંડ્યું, આમ કાર્ય કરવામાં તે એક વરસમાં બે વાર દ્વારીકાં જઈ શકતો હતો, કેમકે હથેલીમાં તુલસી વાવેલી તૈયાર થવાને તથા માંજરો આવવાને પાંચ પાંચ મહિના થતા હતા.

આ પ્રમાણે કઠિણ તપ તેણે સાઠ વરસ સુધી કર્યું. એટલે તે બોડાણે સરાસરી એકસોતે વીસ વખત દ્વારીકાં ગયો હતો; તેની એકંદર ઉમ્મર હેંશી વરસની થઈ ગઈ, શરીરની આંમડી લટકવા માંડી, મોઢાની આકૃતિ ઉઝેડાઈ ગઈ, કંઠમાંની આમડી આખલાના કોટમાં લટકે છે તેવી લટકવા માંડી. નેત્રમાં ખાડા પડવા લાગ્યા. લમણા સુકાઈ જવા આવ્યા, શરીર ઉપર ઘણી જગોએ કરચોળીયો વળી ગઈ પગની શક્તી છેક કમી થઈ ગઈ, ધીરે ધીરે ચાલવાની ગતી થઈ ગઈ, નેત્રમાંથી તેજ પણુ ઠાંપુ થયું. તો પણ જે તપ આરંભ્યું હતું તે તપનો ટક એવોને એવોજ રાખ્યો હતો; એવા વૃદ્ધ શરીરથી ધીરે ધીરે પણ ચાલીને યાત્રા કરતો હતો; બોડાણાની સ્ત્રી ગંગાબાઈ પણ ઘણી વખત બોડાણાની સાથે ચાલીને દ્વારકાં ગઈ હતી જ્યારે તે

છેક અશક્ત થઇ ત્યારે તેણીએ જી દારીકાંનાથની મુર્તિ
અંતરમાં ધારીને સ્મરણ કર્યાં કરતી હતી.

દર વરસે જ્યે વખત જોડાંણો દ્વારિકામાં જતો હતો, તે
પ્રમાણે જોડાંણો છેક વૃદ્ધ થયો તેપણુ હમુ સુધી તેના
અત્યંત કઠિણ તપમાં ભંગ પડવાને હરકત આવી નથી
એમ જાણીને દારિકાં નગરના મંદિરના શેવડો તથા બીજા
વિદ્વાન શાહાત્માઓ ધણુંજ આશ્ચર્ય પામતા હતા; અને
હૈમક ખાઇ જતા હતા કે આ જોડાંણાના કઠિણ તપનો
ફાંણુ જાણે કેવો પરીણામ થશે ! અહાહા ધન્ય છે દ્વારિકા
વીર મદને કે છેક અશક્ત સ્થિતિએ પોહોચેલો છતાં પણ
દારિકાંનાથનો પકડેલો પડેલો છોડતો નથી, વળી જોડાંણો
વૃદ્ધ છે. છતાં હવે તેને કયા દુશ્મની વાંચના રહી હશે
તે કંઈ જણાતું નથી, આ પ્રમાણે કેટલાક માણસો જોડા
ણાની કઠિણ તપસ્યા જોઇને કદપના કરતા હતા.

એમ કરતાં જોડાણાની ઉમર ત્યાસી વરસની થઇ ત્યા-
સીમે વરસે જોડાંણો દારીકાંમાં ગયો; તે વૃદ્ધ ભકતે પ્રેમ
પુર્વક હયેલીમાંનાં તુલસીદાસ ચરણાર્વિદપર ચઢાવ્યાં.

આ વખતે તેના ભાગ્યનો ઉદય થયો. પ્રાતઃકાળનો
બાલ સુર્ય પ્રકાશ કરતો જેમ સર્વને આનંદ આપે છે તેમ
જોડાણાનું ભાગ્ય બાલ સુર્ય પ્રકાશ જેવું પ્રકાશ્યું. દારિકાં-
ધીશ પ્રસન્ન થયા; પછી કૃપાનેત્ર દ્રષ્ટીથી નજર કરીને
કહેવા લાગ્યા કે—

જહારે ધાન્ને ગોવર્ધન ધારીરે એ રાગ.

ભલિ ભક્તિ જોડાણા તમારીરે

તમે વૃદ્ધિ જેથી લીધી મેહારી;

શું કહું વિચારી, તહારી હમાનશારી,

ખ્યારી ખ્યારી છે આનંદ કારી.

ભલિ ભક્તિ.

દિવસરી અવિગારિ છે સારિ સારિ,

ભક્તા નક્કી કહું છું ધારિ ધારિ;

તુંજ પ્રેમે હું બધાયો.

તહારી કરીશ રખવારી

ભલિ ભકિત.

હે જોડાણા તાહારી ભકિતએ મને પ્રસન્ન કર્યો છે, હું તહારા અંતઃકરણના વિચારને બાળું છું તું કેવળ વિરાગી છતાં આખા બ્રહ્માંડના વૈભવને તુચ્છ માનનારો છું. તેથી જે તે ભકિત કરી છે તે માત્ર મને પ્રસન્ન કરવાને માટેજ છે, માટે હું તારા સમિપ નિરંતર રહિશ, હું તારે રક્ષણ કરીશ, હે જોડાણા આ કળિયુગમાં તહારા જેવું કોઈએ પણ તપ કર્યું નથી, તેથી તહારા કઠિણ તપ અને ભક્તીના દેવા દાર હું થયો છું માટે તમારા ઋણથી હું શી રીતે મુક્ત થઈ શકીશ હે જોડાણા તું છેક વૃદ્ધ થઈ ગયો છે, વળી તારામાં શક્તિ પણ રહી નથી છતાં જસે કોસની મુસાફરી પણ ચાલીને મારા માટે કરે છે તથા હાથમાં તુળસી વાવવાનું મહા દુર્ઘટ સંકટ વેડે છે, અને ઝેટલુ કરીને તું મારા દર્શન માટે આવે છે તેથી હુંજ તારી પાસે રહેવા આવીશ, માહારા પ્યારા ભક્ત જોડાણા તારા ગામમાં હું વસિશ, શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માનું વચન સાંભળીને હર્ષથી શરીરની રેખાવલી ઉભી થવા માંડી, પ્રેમથી નેત્રમાં હર્ષનાં આંસુ ઉભરાવા લાગ્યાં તે સાથે જ હાથ જોડીને નીચેના શ્લોક પ્રમાણે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો-કે

વંશસ્થાવૃત્ત

શ્રીકૃષ્ણ નારાયણ વાસુદેવ
 શ્રી દ્વારિકાંધીશ જગન્નિવાસ
 ગોવર્ધનોદ્ધારક ચક્રપાણે
 ત્વત્પાદ પદ્મન મનં નમાસ્તુ
 દેવાધિદેવ ત્રિદશૈક નાથ
 સ્વભક્ત કલ્પદ્રુમ દિવ્યરૂપ
 બ્રહ્માદિભિઃ સેવિત પાદપદ્મઃ
 શ્રી દ્વારિકાનાથ તમો નમસ્તે

હે શ્રીકૃષ્ણ ! હે નારાયણ ! હે વાસુદેવ ! હે દ્વારિકાના
 સ્વામિ ! આ સંસારરૂપી સમુદ્રમાં પડેલો હું હુદ્ર પ્રાણી
 ક્યાં અને તમારી મારા વિશે કૃપા ક્યાં હે ભગવાન અમ્મરાં
 દુરિત કૃત્યો ઉપર આપની નજર ન જતાં દયા રાખો છો
 હે પ્રભુ આપ મર્મજુઓ, માટે હવે મારી વૃધ્ધાવસ્થા ઉપર
 નજર કરીને કૃપા રાહે ઝાકારમાં પધારો તો સાશ, હે પ્રભુ
 આપનાં પ્રત્યક્ષ દર્શન થયાં તેથી હું માહિરા ભાગ્યને ધન્ય
 કહું છું કે હું કૃતાર્થ થયો છું, હવે હું ઘેર જઈને આપને
 લાવવાને માટે ગાડુ લાવું છું, વળિ જોમ જનશે તેમ ઉતા-
 વળ કરીશ.

ખોડાણાનું વચન સાંભળીને દ્વારિકાનાથ પ્રભુ બોલ્યા
 કે હીક છે તું જા, અને જલદીથી આવ્ય, આ પ્રમાણે
 કહીને પોતે અંતર્ધ્યાન થઈ ગયા. એટલે આતંદ પાગતા
 ખોડાણાજી પોતાને ઘેર ઝાકાર જવા નીકળ્યા.

પ્રકરણ ૨ જી

ડાંકપુર (ડાકોર) માં શ્રી દ્વારિકાનંદથનું

પધારણું

બોડાણાનો પરીશ્રમ

હ અવસ્થાને લીધે ધીમે ધીમે કેટલીક મુદતે બોડાણાજી ડાકોર આવી પોહોચ્યા—દ્વારિકામાં જે હકીકત બનિ તે તમામ વાત ગંગા બાઇને બોડાણે કહી સંભળાવી.

વહ અવસ્થાવાળી ગંગાબાઇ ઘણીજ ખુશિ થઇ તેણીએ પોતાના વૃદ્ધ નેત્રમાંથી પ્રેમનાં આંસુ આણીને કહેવા લાગીકે હે નાથ ! તમે સાક્ષાત દ્વારિકાનાથનાં દુર્લભ દર્શણ કર્યાં તેથી આપણી ઇક્ષાતર પેદીને સ્વર્ગ સ્થાન મળી ચુકયું છે; હે પ્રભુ ! હવે હું આ નેત્રથી શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર પ્રભુને જ્યારે જોઇશુ ! મારી ઇચ્છા દર્શણ કરવાની છે. આપણા ઉપર સંપુર્ણ કૃપા કરીને જ્યારે પોતે પધારવાના છે તો હવે વિલંબ કર્યા વિના ગાડુ જોડાવીને દ્વારિકાં જાઓ, અને પ્રભુને લાવો.

બોડાણાએ પોતાની સ્ત્રીને ધીરજ આપીને કહ્યું કે હું એજ કામને માટે ખટખટ કરવા નીકળુ છું એમ કહીને તે ડાકોર ગાંમના દરેક કણુખી લોકોને પુછ પરછ કરવા લાગ્યો.

કેટલાક એમ કહેવા લાગ્યો કે જસે ગાઉ સુધી ગાડુ જોડીને કોણ આવે ! કદી આવીયે તો મન માંન્યા પૈસા મળ્યા શીવાય શી રીતે નીકળી શકાય !

બોડાણાએ કહ્યું કે મારા ઘરનાં વાસણ કુંસણ વેચતાં જે કંઈ રકમ થાય તે તમે લ્યો. અને કૃપા કરીને હું ગ

રોગને માટે કામ કરો-હવે હું અશક્ત છું માટે ગાડુ લઈ
જવાને જરૂર છે. મને બળદ અને ગાડુ સોંપો એટલે હું
જ હાકીને લઈ જઈશ;

આ પ્રમાણે બોડાંણે ઘેર ઘેર પુછ્યું પણ દારકાં સુધી
લઈ જવાને માટે કોઈએ પણ બળદ કે ગાડુ આપ્યું નહી
બોડાંણે ગરીબ સ્થિતિનો નિર્ધન હતો, તેથી કિમતિ
બળદ અને ગાડુ કોણ સોંપે ? કદી સોંપેતો જસે ગાઉની
મુસાફરી માટે કોણ આપે । તેથી તે બોડાણાના કામને
કોઈ બેલી કોઈ થયું નહિ આખો દીવસ ઘેર ઘેર બટકયો
જને તેને મસ્તક નમાવીને આજીજી કરી, વળિ પોતાના
એક ફેળાની યાત્રાનું કાળ આપવા તૈયાર થયો; તો પણ
બળદ અને ગાડુ આપવાને કોઈના મનમાં વશ્યુ નહી.
છેક સાયંકાળ થયો; એટલે તેણે આશા મુકી જે કાર્ય
કરવાની તેણે હિમ્મત રાખી હતી તે હિમ્મતનો વેગ
ખશી ગયો કેવળ નરમ થઈ ગયો અને છેવટે ગામને ગાં
દરે જઈને એક વૃક્ષ નીચે એકાન્તે બેઠો,—અનેક વિચાર
ના સંઘટનમાં ભ્રમિત થઈલો ડોસો ચારે બાજુ જોવા
લાગ્યો પણ શું દેખાય । ગાડુ અને બળદતો જણાયુ નહી
પણ કેવળ વૃક્ષ અને પાંદડાંજ દેખાતાં હતાં— આ વખ
તે તેના નેત્રમાંથી આંસુ ખરવા લાગ્યાં—વળિ હૃદય પણ
ખિન્ન થઈ ગયું હતું છેવટે રોષ પડ્યો અને રોતાં રોતાં
ધશ્વરને અરજી કરવા લાગ્યો.

ગાયન [૩]

કયાં થકિ આ સંભળાય. મધુર સ્વર કયાં થકી એ રાગ.

રે પ્રભુ વિશ્વાધાર, દયાનિધિ

રે પ્રભુ વિશ્વાધાર— (૨)

કર્મ હીણુ હું નિર્ધન કેરું કાર્ય થયું નહિ સાર
મનના મનોરથ મનમાં રહ્યા પ્રભુ- થઇ ગયો છું લાચાર-
દયાનિધિ ૧

શી રીતે આવું તવ ચરણે, શી રીતે થાઉં તૈયાર
એક અશરૂ નાથ તમારો, દાસનું હિત કરનાર
દયાનિધિ. ૨

હર્ષદ હરકત દુર કરો પ્રભુ કરિ મુજ પર ઉપકાર
વૃદ્ધ અપંગ બોડાણાની ચરણ, સાંભળો જગ કીરતાર
દયાનિધિ ૩

ગમરાઇ ગએલા બોડાણાએ આ પ્રમાણે સ્તુતી કરી
એટલામાં તે રસે થઇને વૃદ્ધ અવસ્થાએ પોહોએલો એક
ગોપ જતો હતો તે ગોપે બોડાણાને પુછ્યું કે કેમ બાઈ
આજ ઘણું દિવસે અહિયાં એકલા બેસી રહ્યાછો ! શું ત
મે કાંઈની રાહ જુવોછો !

બોડાણાએ કહ્યું કે હું બાઈ માહરે દારકાં યાત્રા મા
ટે જવું છે અને હુંતો કેવળ અશક્ત થઇ ગયો છું તેથી
બે બળદ અને ગાડાની મને જરૂર પડીછે, વળી તેટ
લા માટે તો હું આખા ગામમાં ભટક્યો અને બાડાના
ધેમા આપુછું તોપણ કાંઈ ગાડું બળદ આપતું નથી.—
હું બાઈ ! એટલા માટે તો હું નિરાશ થઇને બેઠો છું.

વૃદ્ધ બોડાણાની મુખાકૃતિ દીનતાથી દયા ઉત્પન્ન થાય
તેવી તથા તેનું વિકળ ચિત્ત જોઇને ગોપ બોલ્યો કે તમે
નેવમાંથી આંસુ કાઢવામાં તમારી યાત્રાને ઉચ્છાદ પરમા
ત્મા પુર્ણ કરશે,

બોડાણાએ હાથ જોડાને ગોપને કહ્યું કે બાઈ જો કે
તમારી પાસે ગાડું અને બળદ હોયતો કૃપા કરીને આપો.
હું તમારો જન્મ ભર ઉપકાર માંનીશ,

મારી પાસે જે બળદ અને ગાડુ છે પણ બળદ ઉપ
 યોગમાં આવે તેવા નથી. તે જે બળદ નાહક કામ વીના
 ના મારે ઘેર ખીટાએ બાંધી મુકવામાં આવેછે, તે છેક ઘ
 રડા થઈ ગયાછે પગમાં ખીલકુલ જોર નથી જ્યારે પુછડુ
 તાંણીયે છીએ અને જે ત્રણ માણસ જોર કરેછે ત્યારે તે
 ઉભા થાયછે. એટલુજ નહી પણ પાંચ છ વરસથી રોગી
 બટ થઈ ગએલા મોડોતની વાટ જોઈ રહેલા બળદીયા છે
 છતાં તેવા બળદ બસે ગાડની જમીન શી રીતે કાપી
 શકે નાંની સરખી કિડી જેવી રીતે સમુદ્ર તરી શકતી નથી
 તેવા રીતે તે બળદ ગાડને ખેંચીને દ્વારકાં જાય એતો
 આશા મુકી દેવા જેવી છે જે તમારે એ બાબત ખાત્રી
 કરવી હોયતો તમેજ તે બળદને માટે પરિક્ષા તથા પરીશ્રમ
 કરી દ્યો. એટલે બસ છે તેમ છતાં તેવા બળદથી તમારૂ
 કાર્ય થતુ હોય અને દ્વારકાં લઈ જવાની તમને હિમ્મત
 રાખતા હો તો હું અત્યારે તે બળદ અને ગાડુ તમને
 સોંપી દઉં છુ-આ પ્રમાણે ગોપે બોડાંણાને કહ્યું.

જેવી રીતે પરિપક્વ થએલી મિષ્ટ કેરી હાથમાં મળ્યા
 છતાં તેનો રસ ખવાઈ શકતો નથી તથા જેવી રીતે હાથમાં
 અમૃતનું પાત્ર મળ્યા છતાં તેને પીવાઈ શકાતું નથી; જેવી
 રીતે બહુ તરસ લાગી હોય અને તેથી કંઈ સુકાઈ જતો હોય
 છતાં પાણીનો ભરેલો લોટો હાથમાં મળ્યોછે છતાં તે પાણી
 પીવાઈ શકાતુ નથી અને તેથી કરીને અંતઃકરણ ધણું મુઝા
 ય છે અને દુઃખી થાયછે તેવી રીતે ગાડુ અને જે બળદ
 બોડાંણાને મળી શકેછે પણ બળદની નિર્બળ સ્થિતિ જાણી
 ને બોડાંણો ધણુજ મુઝાવા લાગ્યો; તેપણુ તે ગોપની સા
 થે તેને ઘેર ગયો; અને બળદ નજરે જોયા, ત્યારેતો ખરે
 ખર રીતે ગોપના કહેવા પ્રમાણેજ સ્થિતિ જણાઈ તોપણુ
 શ્રી કરણુ પરમાત્માની આજ્ઞા ઉપર ભવિષ્યમાં કાર્ય સફળ

થશે એવી પક્ષી શ્રદ્ધાથી તેવા નિર્ભય બળદને ગાડુ જોડી
ને દારકાં જવાનો નિશ્ચય કર્યો, બોડાણીને સાક્ષાતકાર
થયો હતો,

શ્રી દારિકાધીશ પોતે ૩૫૩ મળીને જ્યારે તેને આ
જ્ઞા કરી હતી છતાં તૈયારી કરવામાં આ પ્રમાંજો વિદ્વન
આવવા માંડ્યું ત્યારે તેના સ્વચ્છ હૃદયમાં ઉત્તમ વિચાર
ઉત્પન્ન થવા લાગ્યા, -રામચંદ્રજીના નામના આધારથી સમુ
દ્રમાં પથ્થર તળ્યા તથા રામચંદ્રજીની ભક્તિને આધારે
કરીને શ્રી હરમાનજીએ એકજ દ્વલંગમાં સમુદ્રને ઓળંગ્યો.
શ્રી વિષ્ણુ પરમાત્માની ભક્તિથી જે કે અગ્નિથી લોખંડ
ડના સ્થંભને લાલચોળ તપાવી ને તેની સાથે બાથ
બીડાવવા પ્રજ્ઞાદને માટે ગોઠવણ કરી હતી તથાપી તે
લોખંડ સીતળ જળની માફક ઠંડો છે એવું ઇશ્વરે પ્રજ્ઞા
દને દર્શણ કરાવ્યું સ્થંભ ફાટ્યો અને નૃસિંહરૂપ પ્રગટ
થયું—જોકે તેજની કદામ ઉડીગતી હતી તેમાંથી પણ સુધ
ન્વાને બચાવ્યો—આ તમામ ઈતિહાસ બોડાણાના અંતઃકરણ
માં યાદ થવા લાગ્યા તેથી શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની આજ્ઞા ઉ
પર ધોરણ રાખીને બોડાંજો તેવા બળદને લઇ જવાને નિશ્ચ
ય કર્યો; બોડાંજો પેલા ગોપને કહ્યું કે હે ભાઈ ભલે કદી
આહવા નિર્ભય બળદ હોય તોપણ હું એજ બળદથી કામ
લઇશ, એમ બોલીને ચુપ થઇ ગયો.

ગોપ બોલ્યોકે—ભલે લઇ જાઓ, પણ તેને સારો બો
શક આપશો તો કાંઇ કરતાં નહિ શકશે નહિતો રક્તામાંજ
રાંમ શરણ પોચશે તો પછી તમે આ ગાડાને શું કરશો;
વીસ મણ વજનનું બાકુ શું તમે માથે મુકીને ફરશો;
કદાચ વગડામાંજ બળદ લાંબા યંત્રને ચમદારમાં પોહોડ્યા,
તો પછી તમે શું કરવાના હતા ? તો શું તમે એ ગાડાને
મુકીને આગળ ચાલતા થશો ? હે બોડાણા ! મને તો હર

હત નથી પણ તમને અનેક પ્રકારની હરકતો આવી નડશે જે કાંઈ કામ કરવું તે પેહેલાં વિચાર કરવો જોઈએ—કેવળ સાહસ કાન કરીને જે માણસ રેતીમાં પાયો ખોદીને નદિના કીનારાના થડમાં ધર કરેછે તે ધર વર્ષા રતુમાં જળ ની રેણ કે પુર આવવાથી પડી જાય છે તેજ પ્રમાણે આ બળદ ખાટે તમારે સમજવાનું છે જેર હુંતો તમને આગળ થી કહ્યું છતાં તમે જાણો અને તમારી યાત્રા જાણે હુંતો મારૂ ગાડુ અને મારા બળદ તમારી પાસેથી સંભાળી લેવાનો છું હે બોડાણા આ બળદ પૈસાના લોભથી હું તમને આપતો નથી. પણ માર્ગમાં ઘાસ તથા જોળ અને જોળ ખવરાવીને પોષણ કરવા આપું છું કેમકે તે બળદ કેવળ વ્રદ છે

આ વખતે જોપના આડોશી પાડોશી પણ ત્યાં ઉભા હતા તેઓ કહેવા લાગ્યાકે બોડાણો કારજી રાખે તેવો છે છતાં કદાચ મોહત આવ્યું અને બળદ મરી જાય તો પૂવિત્ર યાત્રા સ્થાનના પ્રભાવથી બ્રહ્મોતું પણ મોક્ષ થશે; વળી તમારે ત્યાં પણ ઉપયોગ વીનાના ખીટું બાંધી રાખવામાં આવે છે તો પછી તેની વિશેષ કાળજી રાખવા જેવી નથી.

પાડોશીતું વચન સાંભળીને જોપને પણ સંતોષ થયો પછી બેસી રહેલા બળદનાં પુછડાં પકડીને પરાકાષ્ટાએ ઉભા કરવામાં આવ્યા. અને તે, બળદના કાંધ ઉપર શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માનું સ્મરણ કરીને ગાડાનું ધુસર મુકવામાં આવ્યું પછી તે ગાડુ હાંકીને પોતાને ઘેર લાવ્યો. તે ગાડામાં જોળ જોળ અને ઘાસના પુળા ભરીને દ્વારકાં તરફ જવાને બોડાણે તૈયારી કરી આ વખતે વ્રધ્ધ નેત્રથી દ્રષ્ટી કરતી ગંગાબાઈ હાથમાં લાકડી પકડીને પેલા બન્ધો બળદના કાનમાં જઈને કહેવા લાગીકે—ખાપુ ! તમારૂં પણ કલ્યાણ થશે. ખાટે બોડાણાને જેમ હરકત પડે નહિ તેમ સત્વરથી

આલજો વૃદ્ધ ડોશી કેવળ સ્વચ્છ અધ્રાવાણી હતી તેથી તેણે આ પ્રમાણે શબ્દ વાપર્યા,—

“જય શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા.” એવાં શબ્દ કહીને જોડાંણુ ગાડના ધુસરે જેઠા અને દારીકાનો માર્ગ પકડ્યો—

એ બળદ કોણુ હતા !

હે સૌનકાદિક રૂપિયો ! એ બન્યો બળદ મળ્યું પાંમે, તેવા હતા. પણ બ્રાહ્મણના પરસ્પડ આપથી તે મળ્યું પામ્યા નહોતા.

સુત પુરાણીનું વચન સાંભળીને સૌનકાદિક કહેવા લાગ્યા કે હે માહારાજ ! તે કોણુ હતા ! અને શી રીતે બળદ થયા એની કથા કૃપા કરીને સાંભળાવો;

સુત પુરાણી જોડ્યો કે પૂર્વે જનકપુરમાં શ્રીકંઠ અને સોમેશ એ નામના બ્રાહ્મણો વેદ શ્રુતિનું પઠન કરતા હતા વેદના અભ્યાસથી તેઓએ ખ્યાતિ મેળવી હતી દર રોજ પ્રાતઃકાળમાં ગંગામાં સ્નાન કરીને તથા સંધ્યા વંદનાદિક નિત્ય કર્મ કરીને પછી સાયંકાર સુધી શ્રી રામજી મંદીરમાં વેદનો પાઠ કરતા હતા; આ પ્રમાણે તે બંને બ્રાહ્મણનો દરરોજનો નિયમ હતો;—એ મંદિરમાં સાયંકાળે નિલકંઠ નામનો પુરાણી મહારાજ હતો તે પુરાણીકત કથા કહેતો હતો કથા સાંભળવાને માટે સેંકડો ઓળા જનો સાંભળવાને માટે આવતા હતા—શ્રી કંઠ પુરાણીએ કથા પ્રસંગમાં એ વખતે એક શ્રુતિનો ઉચ્ચાર કર્યો હતો તે શ્રુતિ સાંભળીને પેલા બંને બ્રાહ્મણ જે કે શ્રીકંઠ અને સોમેશ હતા તેઓએ શ્રીકંઠ પુરાણીને કહ્યું કે હે માહારાજ ! તમે આ શ્રુતિમાં એક પદ ચુકો ગયા છે સમ્રાજી સભામાં જ્યારે આ પ્રમાણે તે વેદીયાઓએ પુરાં

જીને કહું તેથી પોતાનું અપમાન થયું એમ સમજીને અહંભેદ રૂતિ દ્વારાએ પુરાણી બાવાને ક્રોધ ચઢ્યો; અને બોલ્યા કે હું માહારાજ હું વેદીઆઓ! હજી તમને વેદના અર્થની ખબર નથી. તમેતો કેવળ પાઠ કરી જાણો છો પણ તેનો અર્થ કરી જાણતા નથી. માટે હું જો કહું છું અને સમજાવું છું તે માત્ર શબ્દના અર્થ પ્રમાણેજ પાઠ થવો જોઈએ;

વેદિયાઓએ કહું કે શ્રુતિનો પાઠ તો એકજ છે; અને વેદ કાંઈ પુરૂષ કંઈ નથી.—વળિ તેનો અર્થ પણ ધણો દુર્ઘટ છે.

નીલકંઠ પુરાણી બોલ્યા કે—તમને શબ્દનું જ્ઞાન નથી; કેવળ પશુની માફક વેદનો પાઠ કરીને તે પાઠ રૂપી બોજ ઉચકનારાછો; તેથી તમે અજ્ઞાનીછો, તેમજ તેમનાં તાત્પર્ય સમજી શકતા નથી; આ પ્રમાણે પુરાણી બાવા સાથે વેદીયા બ્રાહ્મણોનો સંવાદ થયો. પુરાણીએ પોતાની વિદ્વતાનો ફાંકો બતાવ્યો. પણ ધણો ખરા ભાગ તે મંદિરમાં આવેલા ઓતા જનોનો હતો તેઓ વેદીયા બ્રાહ્મણના પક્ષમાં વળ્યા હતા તેથી અગ્નિમાં ધીમ હોમ્યાની માફક નીલકંઠ પુરાણી ક્રોધથી પૂજવાલીત થયો નેત્રમાં ક્રોધની અસર તુરતજ થઈ ગઈ અને તે સાથે હોઠ ફફડાવીને લાંબા હાથ કરીને વેદીયા બ્રાહ્મણને કહેવા લાગ્યો કે અરે મુર્ખ વેદીઆઓ! તમે વેદનો અર્થ જાણ્યા વિના આજલાની માફક બરાડા પાડોછો માટે તમે જાણ્યો જાણ્યા થશો; તમે લોકો આ હાવા આપનેજ લાયકછો;

પુરાણીનો આપ સાંભળીને પેલા જાણ્યો વેદીયાએ કહું કે—હું પુરાણી! તમે સમજ્યા વિના કાગડાની પેઠે લવારો

કરોછો માટે તુ પણ કાગડો થઈશ;—પરસ્પર આપથી કોષે
બરાબસ. અને સંતાપ કરતા સાયંકાળે ગોદાવરી નદીને
તીરે ગયા,

પછિ તેઓ પસ્તાવા લાગ્યા અને થએલા આપનું વિ
મોચન તથા અવધી કરવાને માટે નીલકંઠ પુરાંણીએ બન્યો
વેદીયા બ્રાહ્મણોને કહ્યું કે તમને બળદના અવતારમાં જુસ
રાતું દુઃખ ન પડે માટે તમે બન્યો જણુ ધણા દુબળા
અને અશક્ત રહેશો;

વેદીઆઓએ કહ્યું કે તમને ગોમતી કીનારે કોઈ બિ
સ્ત્ર મારશે. તેથી તમારો મોક્ષ શ્રીકૃષ્ણ કૃપાએ કરીને હમા
રી સાથે મોક્ષ થશે; એટલુ કહીને તેઓ છુટા થયા પછી
પેલા બન્યો વેદીયાઓ બળદ થયા, અને પુરાંણી હતો તે
કાગડો થયો.

કાળે કરીને તે બન્યો બળદને ગાડુ જોડીને બોડાંણાજી
દ્વારકાં તરફ જવા લાગ્યો—

બળદની ધીમી ધીમી ચાલથી ધણા દીવશે દ્વારકાંમાં
બોડાંણો જઈ પોહોઆ અને એક બ્રાહ્મણને ત્યાં ઉતારો
હયો—પછી મંદિરમાં જઈને પોતાનું મસ્તક નમાવ્યુ એકાગ્ર
વૃત્તિ વડે કરીને હૃદયમાં ધ્યાન ધર્યું—પોતાના વિચાર
હાથ જોડીને જણાવી દીધા અચળ દ્રષ્ટી કરીને સ્તુતિ કરી
એટલુ કહીને બોડાંણો બ્રાહ્મણને ઘેર પોતાને ઉતારે આવી
પોહોઆ પછી ભોજન કરીને અમિત થએલો વૃદ્ધ બોડાં
ણો મૃત રહ્યો;

આ તરફ શ્રીદ્વારિકા નાયજીના મંદિરમાં ભગવાનના શે
વડા પરસ્પર વિચાર કરતા લાભા, સ્વભાવિક તર્ક ઉદ્ભવીને
સંકળના સમુદ્રમાં ડુબકી ખાવા લાગ્યા એક એમ કહેવા લા
ગ્યો કે આ વખતે બોડાંણો હાથમાં તુળસી વાળ્યા વિના

આવ્યોછે—તે સાંભળીને બીજાએ તલુંછે કે તેણે એવું કહિણ તપ કર્યું છે કે શ્રી દારકાંનાથ પ્રસન્ન થયા વિના રહેજ નહીં. આજ કળિદુર્ગમાં એના જેવું કોઇએ પણ તપ કર્યું નથી ત્રીજો એમ કહેવા લાગ્યો કે ભાઈયો ! એ વૃદ્ધ થઇ ગયેલો બો બોડાણો મર્યુંના ચક્રમાં આવી ગયેલો અશક્ત છતાં પણ આ તરફ આવવાને પોતાનો ટેક છોડતો નથી છતાં હવે તેના હૃદયમાં સારી આશા હશે ધણી ભાગેતો મોક્ષ ની હોવીજ જોઇએ.

એથો બોલ્યો કે મારી કલ્પના એવી છે કે તે આપણા દારિકાંધીશને વખતે રખેને લઇ જાય ! કેમકે એમ કરવા થી તે પોતાના ધામમાં નિરંતર દર્શણનો લાભ મેળવી શકે કેમકે બોડાણો જેવો પરમ ભક્ત આટલામાં કોઇ જોવામાં આવ્યોજ નથી શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા ભક્તને આધિન છે માટે એ બાબત કાંઇ કહી શકાય નહીં ;

એથાનું વચન સાંભળી બેઠેલો પુજારી ચમક્યો. અને બોલ્યોકે મિત્ર તાર બોલવું બધું દરજ્જે વ્યાજબી લાગે છે કદાચ એમ પણ બનવાનો સંભવ છે જુવોને આ વખતે તો ગાહુ પણ લાવ્યો છે; વળિ એકલો છે તે કાંઇ એવો વ્યાપાર કરતો નથી કે અહિંથી માલ લઇ જાય.

બીજો પુજારી વિશેષ ખાતી કરવા સાર તાળી બજાવીને કહેવા લાગ્યો કે—હાંહાં; અત્યારે મને સારી પેઠે યાદ આવ્યું કે, તે જ્યારે મંદિરમાં દારિકાંધીશના સાંમે ઉભો રહે છે તે વખતે તેની દ્રષ્ટી વિચિત્ર લાગે છે. વળિ તે એકદમ શુન્યકાર જેવો બની જાય છે, જાણે પ્રભુનું ધ્યાન ધરિને કાંઇક કહેતો હોયની ! એવુંજ માલુમ પડે છે. મને તો ખાસરીતે એવી ખાત્રી થાય છે કે, મંદિરનો પાકો જ દોબસ્ત રાખ્યા વિના જો કે આપણે ગદ્ગદતામાં રહિશું તો વખતે ઉઠાવીને આલ્યો જાય પણ ખરો;

મંદિરના તમામ ગુગળી પુત્રરીયોએ આ પ્રમાણે વિ
ચાર કર્યો; છેક સાંજ પડ્યા પછી રાત્રી થઇ. નિત્ય પ્રમા
ણે નિયમ કરાને તેઓએ અંદરની બાજુએ સાંકળ લુગ
ળ તથા બાહર ચોકી પેહેરે મુક્યો ત્યારબાદ તેઓ પોતા
ને ઘેર આલ્સ્ય ગયા; સુમારે અર્ધ રાત્રી વીતી ગઇ હતી.
બરાબર અંધારાની કાળાશ બધ પ્રગટ કરે તેવી દેખાવા
લાગી આકાશમાં નક્ષત્રો (તારાઓ) એના ઉપર વાદળીયો.
ની કાળી ઘટા ફેલાઇ ગયેલી હતી, આ વખતે સધળી જગો
એ શંકંતતા હતી. માત્ર સમુદ્રના જળનાં મોજાં અથડાતાં
હતાં તેથી તેનો નાદ વારંવાર સંભળાયાં કરતો હતો; દ્વારી
કામાં તમામ લોકો નિદ્રાવશ થયા હતા,

બોડાંણો પણ ઘેર નિંદ્રામાં હતો તેને એકાએક સ્વ
પ્ન આવ્યું. તે સ્વપ્નમાં દ્વારિકાંધીશે બોડાણાને કહ્યું કે
ઉઠ ઉઠ શામાટે નિરાંતે સુઇ રહ્યો છે! ગાડે બળદ જોડાય
અને મને લઈ જ; આટલું કહીને અંતર્યામી થયા.

સ્વપ્ન આવવાથી બોડાંણાનાં નેત્ર ખુલ્લાં થયાં. જેમ
બને તેમ વાકીદથી તેણે કમર બાંધીને ગાડે બળદ જોડ્યા
અને દ્વારકાંના મંદિર આગળ આવીને ઉભું રાખ્યું સત્વર
થી ગાડા ઉપરથી ઉતરીને મંદિરના દ્વાર આગળ ગયો એ
ટલે પેહેરેગીરોનાં નાક બોલ્યાં કરતાં હતાં અર્થાત તેઓ
બર નિંદ્રામાં હતા તેથી તેણે દ્વારના વાશેલા કમાડને હાથ
અડકાડ્યો એટલે બારણાં ખુલ્લાં થઇ ગયાં એટલે મોહોટો
ચોક આવ્યો તે ચોકનો ભાગ વટાવીને મંદિરમાં બારણાં
ના મજબુત કમાડને હાથ અડકાડ્યો એટલે જાણે કોઇ ઉ
ધાડતું હોયની! તેવી રીતે ખડખડ થયા વિના જલદીથી
કમાડ ઉઘડી ગયાં; એટલે સાક્ષાત દ્વારિકાંધીશની મનોહર
મુરતી જોવામાં આવી તે મુરતીમાંથી એવો શબ્દ નીકળ્યો

કે અલ્યા જોઈ શું રહ્યો છે। મને ઉઠાવીને બગલમાં લગાવી દે અને ગાડામાં મુકી દે.

એટલું સાંભળતાંજ બોડાણે તેમજ કર્યું અને યુક્તિથી. જ્યાં પોતાનું ગાડુ ઉભુ રાખ્યું હતું ત્યાં આવીને ઉભો રહ્યો. પછી પ્રભુને ગાડામાં પધરાવ્યા પ્રિય, વાંચકો આ વખતે બોડાણાના ગાડામાં ધાસનાં પુણિયાં હતાં તેમાં કાંઈ મુખમલનું આસન કે ઉત્તમ પ્રકારની પથારી નહોતી પણ ભકતના પ્રેમને માટે તેવા ધાસમાં બિરાજ્યાંન થયા આ વખતે બોડાણાની ભક્તિને ધન્યવાદ આપવાને માટે તથા બોડાણા ઉપર સંપૂર્ણ કૃપાનો દેખાવ જોઈને દેવતાઓએ આકાશમાંથી પુષ્પની વ્રષ્ટી કરી;

આ વખતે ભગવાને બોડાણાને કહ્યું કે બોડાણા ! તું અશક્ત છે વળિ અંધારી રાત્રી છે. તેથી ખાડા ટેકરા તારા જોવામાં આવશે નહીં. તેમજ તું બરાબર જોઈ પણ શકતો નથી તું થાકી ગયેલો છું માટે આ ગાડામાં આરામ લે. અને લાવ્ય મારા હાથમાં અછોડો અને પરોણા એટલે હુંજ ગાડુ હાકીશ પ્રભુની આજ્ઞા માંથે ચઢાવીને બોડાણા. તે ગાડામાં લાંબો થઈને સુતો, યદ્યપિ નિદ્રા વશ થયો નહીં. પણ સુતો સુતો પ્રભુ સાથે વાતો કર્યાં કરતો હતો.

જે વખતે પરોણા અને રાશ પકડીને ભગવાન ગાડા ઉપર બેઠો તે વખતે તેજોમય દેહ ધારણ કરેલો દેવ આવીને નમસ્કાર કરીને ઉભો રહ્યો ભગવાને તેને આજ્ઞા કરીકે હવે તું વીમાનમાં બેસીને સ્વર્ગમાં જ પેલો દિવ્ય કાંતિ વાળો માણસ ચાલ્યો ગયો આ ચમત્કાર જોઈને બોડાણાને વિસ્મય લાગ્યું પછી બોડાણે ભગવાન પ્રત્યે કહ્યું કે હે કૃપા સિંધુ એ દિવ્ય દેહ ધારણ કરીને ગયો એ કાંણુ હતો !

ભગવાને કહ્યું કે જે કોઈ જાતનાં જાડના લોકોનું આ ગાડુ બનાવેલું છે તે ગાડાને મારા પગનો સ્પર્શ થયો તેથી

આ ગાડમાંથી દિવ્ય દેહ વાળો થઈને મુક્તિ ધામમાં વૈકુંઠ
આલ્લો ગયો છે હે બોડણા આ ગાડનું બાકડું કે જે જાતનું
ઝાડ હતું તે ઝાડમાંનો જીવ આજેજ ઉદ્ધાર પામ્યો છે;

બોડણો વિસ્મય પામીને કહેવા લાગ્યો કે ધન્ય પ્રભુ!
તમારી કૃપાની ગણિદારી કોઈ જુદીજ છે;

રાહ દક્ષણી લાવણી. (૪)

ગિરિધારીરે—એ રાગ,

ધન્ય ધન્ય પ્રભુ અકળ કળા છે તમારી,
હુતો જાઉં સદા ગણિદારી;
બકતાધિન છો કેવળ પ્રિય હિત ધારી,
કરણા નિધિ આનંદ કારી.

તમે અગ્નમેળને તાયોરે

મહા પાપી છતાં ઉધાયોરે

ભુમિ ભાર અપાર ઉતાયોરે

બય હારકછો ચક્ર સુદર્શન ધારી

હુ તો જાઉં સદા ગણિદારી.

ધન્ય ધન્ય પ્રભુ—

૧

અંતર્યામી અજર અમર અવિકારી.

વ્યાપકછો શ્રી ગિરિધારી,

છો બહુ નામી મનહર મુરતી પ્યારી.

દર્શણથી પ્રતિ સુધારી--

વળિ બય બય બજન તારક છો

વળી તનનાં કષ્ટ નિવારકછો

સુર નાયક પ્રિય સુખ કારકછો,

મદહારકછો આહકછો હિતકારી,

હુતો જાઉં સદા ગણિદારી.

ધન્ય ધન્ય પ્રભુ—

૨

હે ભગવાન ! આપના દર્શનથી અનેક જન્મનાં પાપ નાશ પામે છે તો પછી આપના સ્પર્શથી શું ન થઈ શકે હે પ્રભૂ ! આપની કૃપાથીજ આ જગતનું પોષણ થાય છે; આપની મરણથીજ પ્રકૃતિ કાર્ય કરે છે—અને તે પ્રકૃતિ માયા આપનેજ આધીન છે; હું અજ્ઞાની શું સુમઝી શકું ! આ પ્રમાણે કહીને જોડાણા ગાડા ઉપર ધાસનું ઉશીકું કરીને સુતો.—

ગાડાને જોડેલા બળદ કેવળ નિર્માલ્ય હતા તે બળદ શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માના હાથથી લાગેલા પરોણાથી તથા તે મની વિભુતિના પ્રભાવથી પવનની માફક વેગવાળા શક્તિવાન થયા; તે બળદના પગની કેસથી આઠાશમાં ધુળતી ગિદ્દ વર્ટાળીયાની પેઠે થવા લાગી; જેવી રીતે જોસ બેર હરણની ચપળતા હોય તેવી ચપળતા વાળા થોડીકજ વખતમાં એક મોટા મેદાનમાં આવીને ઉભા રહ્યા આ વખતે શ્રી ભગવાને કહ્યું કે હે જોડાણા હવે તું નજર કર કે કંઈ દિસામાં તાહાડ ગામ છે !

જોડાણાએ વૃદ્ધ આંખોને ચોળવા લાગ્યો અને નજર કરેછે ત્યારેતો તેને આશ્ચર્યજ લાગ્યું જે રસ્તો આ બળદને માટે બે મહીનાનો હતો તે માત્ર ચાર કલાકમાં કાપ્યો અર્થાત સૂર્ય ઉદય થતાના અજવાળા લગભગમાં અહિયાં સુધી આવી પોહોઆ છીએ એ જોઈને ભગવાન પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો કે ધન્ય પ્રભુ આપણેતો ડોકોરની નજીકજ આવી પોહોઆ છીએ જુવો અહિયાંથી ઉત્તર દીશાએ જવાનું છે અને ફક્ત એકજ ગાઉ દુર છે.

ભગવાને ડંક ઋષિના આશ્રમ આગળ આવીને રાશ અં ને પરોણા જમીન ઉપર ફેંકી દીધો અને જોડાણાને કહ્યું કે હવે હું પ્રતિમા રૂપે જડ રૂપ બનીને જેવો હતો તેવો પાશાંશુ

મુર્તિ જની જાડણું એમ કહીને પોતે તેવાજ થઇ ગયા એ
... ને જોડાંણા ગહુ હાંકીને પોતાને ઘેર લાવ્યો.

ગંગાજાઈએ પોતાના ધરમાં ગાયના છાંણુ અને મૃતિકા
થી ધર લીપીને સ્વચ્છ કર્યું હતું તેવા સ્વસ્થ જગો ઉપર
પવિત્ર આસન પાથરીને તે ઉપર ભગવાનને જેસાડ્યા ગંગા
જાઈતો ભગવાનને વારંવાર નિહાળવાંજ કરતો હતો. પ્રેમનાં
અશ્રુ નેત્રમાંથી ટપકાવતિ હતો વળી હું ગરીબને ઘેર દ્વા
રકાંધીશ ક્યાંથી એમ સમજીને પોતાના લાગ્યને ધન્યવાદ
માનતી હતી તેણીના વૃદ્ધ શરીરની રોમાવલી પુલકિત હિં
મંગ કિત્સાદથી ખડી થવા લાગી; હૃદયમાં કેવળ આનંદનો
જ વર્ષશતું શરૂ થવા લાગ્યો અને વારંવાર મસ્તક નમા
વતિ સ્તુતી કરવા લાગી આ વખતે જોડાંણાના ધરમાં કોઈ
નહોતુ તેથી ભગવાંને સજીવન સ્વરૂપે હાસ વદનથી ગંગાજાઈ
અને જોડાંણા પ્રત્યે કહ્યુંકે હે ગંગાજાઈ મનેતો તમારી કુપડીમાં
જે આનંદ મળે છે તેનો આનંદ દારિકાના મોટા મંદિરમાં
મળતો નહોતો હવેતો જ્યારે બુખ લાગે ત્યારે તમારા હા-
થનાં રોટલા ખાવાને માટેજ હું અહિયાં આવ્યો છું, હે
ગંગાજાઈ તમારા નિર્મળ પ્રેમના તાંતણાથી હું બંધાઈ ગયો
છું. અત્યુ સોઠમાં મારૂ પાલન કરનાર યશોદા જાઈ હતાં.
તેમનેતો વૈકુંઠમાં મોકલ્યાં છે. ત્યારે હવેતો આ સ્થળમાં
તમેજ યશોદા માતાછો, માટે લાવો મારેતો રોટલો અને
માંખણુ ખાવા જોઈએ છીએ.

ભગવાંનનું વચન સાંભળીને ગંગાજાઈ અધીરી થઇ
ગઇ, હવે હું શું કરૂં અને કેવી રીતે શ્રેવા, બળ્લનું એવા
વિચારમાં પ્રેમમાંને પ્રેમમાં ઘેલી થઇ ગઇ, વૃદ્ધ ગંગાજાઈના
ધરમાં તાણુ માંખણુ ક્યાંથી હોય તેણીને ત્યાં ગાય ક્યાં
હતી કદાચ ધર હતું તો તે ધર પણ નીચુ સરખું જાણું

હતું કે જેના પાંચ રૂપીયા પણ ઉઠાજે નહીં તેવું હતું. છતાં એ ધરમાં ઠાકોરજીને પ્રસાદ ધરાવવાને સાધન ક્યાંથી હોય તેમ છતાં સૂક્ષ્માત દારિકાંધીય બોલ્યા અને આજ્ઞા કરી, તે સાંભળીને એક બાળુએ અત્યંત લાભનો હર્ષ અને એક તરફ જોયતુ સાધન કંઈજ ન હોવાથી ચિંતા, આ પ્રમાણે બન્ને વિષયની સંઘટના અને ઘટમાળના વિચાર અંતઃકરણમાં ગંગાબાઇને અચડવા લાગ્યા.

તોપણ બાજરીનો રોટલો લેવા સાડ માટીના કાઠલામાં દાઢ ધાંલવા મધ એટલે દહિનું ગોરસુ તાણુ ભરી મુકેલુ જણાઈ આવ્યું, તે ગોરસા સાથે જાણે આજેજ દહીં વસે વીને માંખણ કઢ્યું હોય તેવું માંખણ એક માટીના સ્વચ્છ કોરામાં ગોઠવેલુ હતું. આ જોતાંતો તેણીને અપ્રતીમ આનંદ પ્રગટ થયો. તે સંધળું ગોઠવીને શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર પરમાત્માની શેરામાં મુકી દીધું; ભગવાને પ્રસન્ન થઈને આરોગ્ય આ વખતે ગંગાબાઇએ સ્તુતિ કરે, હે પ્રભુ આપની લીલા અગાધ છે, આપજ આપનાર અને જીવન બક્ષનાર છો, એમ કહીને ગંગાબાઇ પ્રેમ પ્રભામાં નિમગ્ન થતી નેત્રમાં અશ્રુ (આંસુ) કાઢવા લાગી.

ભગવાને કહ્યું કે-હે બોડાણા ! હે ગંગાબાઇ ! હવે હું તમને દરરોજ દરશણ આપવાને માટેજ અહિયાં રહેવા આવ્યો છું. વળી જે કંઈ તમારૂં દેવું (ઋણ) રહ્યું કંઈ છે તે દેવું હું વાળી શકુ તેમતો નથી કારણકે તેના બદલામાં કાંઈપણ વસ્તુ આપવાને કિમતી પદાર્થ મારી પાસે નથી તેથી લાચાર થઈને તમારી નોકરી બજાવીને પણ દેવું વાળવાને માટે-અહીંયાં આવ્યો છું.

ગંગાબાઇ અને બોડાણો વિસ્મય થઈને અને હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યા કે હે કૃપાનિધાન ! આપના બોલવામાં અમે હુદ પ્રાણી અસાંનને લીધે કંઈજ સમજી શકવા નથી.

માટે કૃપા કરીને કહોકે એવી કમ વસ્તુ આપને ધીરેલી છે કે તેથી આપ દેવું માનો છો હે પ્રભુ આ ગરીબ શેવકનું રક્ષણ કરનાર તો આપજ છો.

કૃષ્ણ કહે છે-હે બોડાણા તહે જે તપ કર્યું છે તેવું તપ આ વખતમાં કોમ કરી શક્યો નથી, તહે નિષ્કામ ભક્તી કરી છે, મારી પાસે કુટ્ટી બદાગની પણ માગણી કરી નથી. જસે જસે ગાક સુધી પાંસઠ વરસ સુધી વરસમાં બેવાર એટલે સરાસરી એકંદર તું ૧૩૦ એકસોને ત્રીસવાર દારીકામાં આવ્યો અને એકસોને ત્રીસવાર તહે તારા જમણા હાથની હથેળીમાં તુળસી-વાવી હતી. તે તુળસી ઉછરે અને મોટી થાય તથા તેમ થયા પછી પણ જ્યારે માંજરો બંધાય ત્યારે તે માંજરો સહીત તુળસીદળ મારા ચરણ ઉપર તું ચઢાવતો હતો.

હે બોડાણા તું એકંદર સ્થિતિમાં વૃદ્ધ થયો. તોપણ તું તારી ભાવના તેવીને તેવીજ રાખી રહ્યો. એટલુંજ નહીં પણ હે ભક્ત ! એકંદર ૨૬૦૦૦ છવિસ હજાર કોસની તહે પગે ચાલીને મુસાફરી કરી, આ પ્રમાણે કળિયુગમાં તારા તપ ઉપર હું પ્રસન્ન થયો. એટલું બધું તપનું મહત્વ અને તપનો બોજ તહે મારા ઉપર મુક્યો માટે હું દેવાદાર થઇ ગયો છું. હે ભક્ત તે દેવું હું શી રીતે પુર કરી શકુ છતાં તે પુર કરવાને માટે દારિકાનો ધામ ત્યાગ કરીને ત્હારી શેવા બજાવવાને માટે હું આવ્યો છું; તારી શેવા કરવાથીજ હું ઋણ મુક્ત થઇશ. અને એટલા માટે દારીકાં ત્યાગ કરીને આ ચાલુ સંવત ૧૨૨૧ ની શ્રાવણમાં કાર્તિકી પુનમને દીવસે ગુરુવારના પ્રાતઃકાળમાં તારી સાથે આવ્યો છું. માટે હે બોડાણા તારૂં દેવું અર્થાત રણ છોડવા સાથે આવ્યો છું માટે મારું નામ આજથી રણછોડ એવું પાડવું જોઇએ.

ભગવાનનું વચન સાંભળીને બોડાણે આજ્ઞા માથે ચઢાવી પછો ભગવાન જેવા હતા તેવા થઇ ગયા.

બળદ અને ગાડુ જેનું હતું તેને બોડાણે સાંપી દીધા પણ બળદ તો જેવા હતા તેવાજ અશક્ત થઇ ગયા.

આ તરફ ગામ સમસ્ત લોકો બોડાણાને માટે જુદા જુદા વિચાર કરવા લાગ્યા. કેટલાક એમ કહેવા લાગ્યા કે પુછડુ પકડીને જ્યારે ઉભા કરીએ ત્યારે ઉભા થાય એવા અશક્ત બળદ દારકાં પોહોએ અને દારિકાંનાથની પ્રતિમા અહિયાં સુધી આવે એ શું માનવા જેવી વાત છે કે ?

એજ વાતને વંધારે પુષ્ટિ આપવાને માટે વળિ ખીજે માણસ બોલી ઉઠ્યો કે એ તર્ક ખરો છે; શું ત્યાં પોપાં બાંધનું રાજ્ય છે કે મંદિરમાંથી તે બોડાણો પ્રતિમાને ઉચકી લાવે હું એક બે વખત દારીકાં ગયો છું તેથી મને ખબર છે કે-દારિકાંનાથના રક્ષણ માટે ચોકી પેહેરાનો ખંદોળસ્ત એવો છે કે એકવાર યમરાજનું કાંડુ પકડીને ઉભા રાખી શકે, છતાં તેવા સક્ત પેહેરામાંથી તથા બંધ કરેલાં દમાડ છતાં બોડાણો શી રીતે લાવી શકે.

વળિ કેટલાક તાળિયો પાડીને અને હશીને કહેવા લાગ્યા કે-વૈષ્ણવ ભાઇની રીત એવીજ હોય છે જુવોને ધણા દીવ શથી તે દારકાં જાય છે તો પછી છેવટે ઇશ્વર પ્રસન્ન થયા એવું તુતિંગ ઉઠાવવાને યુક્તી કદી બોળી કાઢી હશે એમ કેમ ન કહેવાય.

વળી એક માણસ બોલ્યો કે-અરે મારા બાપ જોકે ટોલાં ટપકાં જોઈએ તો તે દેખીને ભેંશા અને પાડા બઝકી ખાર ગાઉ નાશી જાય.

કદાપી ચોરીથી લાવી શકે ખરું એમ એક માણસ બોલ્યો.

તમે ગમે તેમ કહો પણ જે વખત હું દારિકાં ગયો હતો તેથી તેમની મુરતી સરખાવતાં આ મુર્તિ તેના જેવીજ નજાય છે, એમ એક બાણસ જોડ્યો.

અરે બાધયો કદાચ તે જોડાંજો ત્યાંથી ચોરીને લાવ્યો હોય તો ત્યાંનો બળવાંન રાજ પવનવેગી ઘોડાઓ ઉપર ચઢીને પેલા રાંમઠાઠીયા બળદીયા જેકે ટકે ગજ ચાલે ચાલ નારાને પકડતાં વાર શાંતી થાય. વળિ વિચાર કરોકે તે ગાડુ ત્યાંથી અહિં સુધી આવવાને આ બળદની શીકલ પ્રમાણે તો જે મહિના થાય. તો શું તેટલી વખતમાં પકડ્યા વિના રહે ખરાકે અધ્યા બાધ આ મુરતી કોઈ નજીકના જંગલમાં કે શહેરથી મંદીરમાંથી જપાડી લાવેલો હશે.

આ પ્રમાણે ગામના લોકો તર્ક વિતર્ક કરે છે એટલામાં એક વૃદ્ધ બ્રાહ્મણ હાથમાં લાકડી પકડીને ત્યાં ઉભો હતો તેણે તેઓને કહ્યુંકે હે બાધ જેનું અંતઃકરણ મલિન હોય તેના વિચાર પણ મલીન થાય છે, જેને અમૃતની મિષ્ટતાનો તથા તેના ગુણોનો અનુભવ નથી તેને અમૃતની વાત કદી પણ માનવામાં નહીં આવે. પણ અરે બાધયો જરાક વિચાર કરો અને કાંઈક યુદ્ધિ પોહોચાડો તો સાર.

જોડાંજો જે મુરતી લાવ્યો છે તે દર્શણ કરવા યોગ્ય છે. હે બાધયો તે જોડાંજો સાથે પ્રભુ પધાર્યા અને જ્યાં ઉભા રહ્યા હતા ત્યાં જે પગલાં પડ્યાં છે તેનું દર્શણ કરવાથી પાપ દુર થાય છે. એટલુંજ નહિ પણ જ્યાં પોતે ઉભા રહ્યા હતા તે ઉપર લીમડાના વૃક્ષની એક ડાળીની છાયા હતી તે ડાળીને પોતે સેજ સાજ પકડી હતી તેથી તે લીમડાની એકજ ડાળી મીઠી થઈ છે, વળિ જે ગાડામાં ભગવાન બેઠો હતા. તે ગાડું શુદ્ધ લાકડાનું હતું છતાં પણ તે ગાડામાંનો પુવનો જીવ મોક્ષ પ્રાપ્ત્યો છે. અરે તે લાકડું ક્યાં અને બીજા જન્મમાં રહેલો જીવ ક્યાં ? છતાં

તે જીવ મોક્ષ પામ્યો છે. બોડાંજીની અપાર ભક્તિને વશ થઇને તથા પોતાનું વાક્ય સત્ય કરવાને ભગવાન પોતેજ દ્વારિકામાંથી પધાર્યા છે. આ પ્રમાણે તેઓનું સમાધાન કરી ને પેલો વૃદ્ધ માણસ રસ્તે ચાલ્યો ગયો.

સાક્ષાત પ્રભુ પધાર્યા છે એમ જાણીને ડંક ઋષિ તથા ડંકેશ્વર મહાદેવ બોડાંજીને ત્યાં રાત્રીને વિષે આવીને દર્શણ કર્યો. અને નમસ્કાર કરીને પોતાના આશ્રમે ચાલ્યા ગયા. શ્રી ભગવાનના મહિમાથી ડંક ઋષિના આશ્રમથી મોટા વિસ્તારવાળું નગર થવા લાગ્યું. અને દરિદ્રીયોનાં દર્શીદ્રનો નાશ થયો, ઘેર ઘેર લક્ષ્મીનો નિવાસ થવા માંડ્યો, નારદ આદિ ઋષિ સમસ્ત શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુનાં દરસન કરવા સાફ આવવા લાગ્યા. આ પ્રકારે દ્વારિકાના અધિપતિ દ્વારિકાનાથ માહારાજ બોડાંજીને ઘેર આવ્યા.

પ્રકરણ ૩ જી

દ્વારિકામાં સ્હોર બકોર.

પ્રાતઃકાળ થયો એટલે ગુગળી પુજારીયો એ મંદિરનાં દ્વાર ખુલ્લાં કર્યાં; અને તુરત ઘંટડી વગાડવાને શરૂ કરી; દ્વારની બાહરે કિર્તન ગાનાર મંદાયો નવધા ભક્તિનાં પદ ગાઇ રહ્યા હતાં; એક તરફ પ્રાતઃકાળમાં દર્શન કરવા આવનાર શ્રદ્ધાળુ ભક્તોનાં ટોળે ટોળાં દ્વાર ખુલ્લાં થવાની આશા એ બાહરે બેસી રહેલાં હતાં.

પેહેલો પુજારી પ્રવેશ કરીને સન્મુખની ભીંત તરફ નજર કરેછે તો કાંઇજ નજાણું નથી એટલે બીજા પુજારીને હાક પાડીને બોલાવ્યો પછી કહેતા લાગ્યો કે ઓ ભાઈ નચક બેતો ખરો હજ એકલી ભીંત દેખુ છું કે કેમ?

બીજો બોલ્યો—અરે માહારાજ! દ્વારિકાંધીશ તો છેજ નહીં છતાં કોહોના આગળ ઘંટડી વગાડો છો ?

ત્રીજો અરરરર આશુ થઇ ગયું! અધ્યા મર્ધ રાત્રી એતો આપણે સકત બંદોબસ્ત કર્યો હતો,

ચોથો—અરે ભાઈ! આપણે જે વિચાર કર્યો હતો તે હવે ધ્યાનમાં આવ્યુંજ હશે.

ત્રીજો—તો પછી હવે કેમ કરીશું ? લોકો સધળા દર્શન માટે ઉભા રહ્યા છે.

બીજો—હવેતો આપણાંજ દર્શન કરાવે આપણું નક્કી બહુડી ગયું.

દાર ખુલ્લાં થયાં લોકો જ્ય દ્વારિકાંધીશ એમ કહીને દારખુલ્લાં થયાં લોકો જ્ય દ્વારિકાંધીશ, એમ કહીને દાર સમિપ ઉભા રહ્યા તમામ લોકો ધારી ધારીને જોયાં કરે છે પણ પ્રતિમા દેખાતીજ નથી તેઓ પરસ્પર એક બીજાને પુછવા લાગ્યા કે કેમ લાઇ ? હજ દેખતો નથી કે તમે અરે દારીકાંજાયતો દેખાતાજ નથી અરેરે આમ તો કોઇ દીવશ જન્યુજ નથી શું કાંઇ કોપ થયો કે કેમ આમ જોલતા જોલતા તમામ યાત્રાળુ અને બેટનીવાસી લોકોનો મંદિરમાં જોર જકોર થઇ રહ્યો તે સાથે પુજારીયોના મુખ ઉપરથી ઉતરી ગયેલાં નુર જણાયાં વારંવાર દરેક માણસો પુજારી જોને આમ થવાનું કારણ પુછવા લાગ્યા તેના જવાબમાં જોવી સુઝપડી તેવો જવાબ પુજારી દેવા લાગ્યો આખા બેટમાં કોલાહલ મચી રહ્યો મંદિરના પુજારી તરફથી ત્યાંના હાકેમને ખબર પડી એટલે તે ચિંતાતુર થતો મંદિરમાં આવી પોહોઝ્યો અને મંદિરમાંથી તમામ યાત્રાળુ લોકોને બહાર કાઢીને આરીક નજરથી તપાસ કરવા લાગ્યો આ સંબંધી તપાસ કરવા યોગ્ય જેટલા પ્રસ્નો હૂતા તેટલા પુછીને હાકેમે ખુલાસો લીધો તેમાં છેવટ બોણાણા ઉપર શક ગયાનું નિર્ણય થયું.

તોપણ તેમાં ધણી શંકાઓ આવવા લાગી, રાત્રીએ તાળાં વાંસેલાં શીરીતે ખુલ્લાં થતાં પેહેરેગીર માણસો મો હોટા દરવાજાને તાળુ વાસી બેઠેલા છતાં શી રીતે બોડાંણો જઇ શક્યો હશે ? વળિ તે કેવળ એકલો વૃદ્ધ છતાં આઠ મણથી પણ વધારે વજન વળિ પ્રતિમા શીરીતે ઉચકી શક્યો હશે આ પ્રમાણે રાજાએ શંકાઓ કાઢી

તેના જવાબમાં તે બોડાણાનું તપ તથા તેની અડમ્બ બંકિતની સાબીતી પુજારી લોકોએ રાજાને વિદિત કરી તે ઉપરથી રાજાને પણ યોગ્ય લાગ્યું વખતે બક્તને આધીન

થએલા ભગવાને તેને ચમકારીક ક્રિયાએ કરીને લાભ કદાચ
આપ્યો પણ હોય; નિર્બળ બળદ હતા તેથી તે ગાડુ ધીમે
ધીમે જતુ હશે, હજુ માંચકોસ પંચુ જમ શકયા નહી
હોય, તેથી આપણા પવન વેગી ઘોડા ઉપર બેઠેલા સ્વાર
લોકો સાયંકાળ સુધીમાં જરૂર પકડી કાઢશે કેમકે ડોકોર
સુધી પોહોચવાને બળદની સ્થિતિ પ્રમાણે તેઓને બે માસ
ની મુસાફરી થવી જોઈએ તો પછિ તેઓ રસ્તામાંજ પક
ડાશે એવો વિચાર કરીને ચારસે પવદલ અને દસ હાથી
તથા મંદર ઉટ તથા પચાસ ઘોડેસ્વાર સાથે પુનરી લો
કોને સાથે લઈને દ્વારકાના રાજા શસ્ત્ર અસ્ત્રથી સજ્જત થ
ઈને બોડાણાની પાછલ લાગુ થયા,

શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા તો મકતને ગાડામાં સુવાડીને એક
જ રાત્રીમાં બસે કોસ કાપી નાંખ્યા હતા અને બીજે દી
વશે પ્રાતઃકાળ થતા પેહેલાં ડોકોર ગામ નજીક આવી પો
હોવા હતા તે વાત માહારા પ્રીય વાંચક મિત્રો જાણતાજ
હશે પણ મોહ લુબ્ધ થએલા પુનરી તથા રાજા સમગ્ર
ભગવાનની માયાને નહિ જાણતાં બોડાણા પાંચ ગાઉ ઉપર
હશે એવા અનુભવ પ્રમાણથી પકડવા સાર પાછળ પડ્યા
હતા જેમ બને તેમ તાકીદથી ઘોડા અને હાથી વગેરે ને
ચાલવાની ગતિ આપતા હતા; બીજે દીવશે તેઓએ ત્રીસ
કોસની મુસાફરી કરી હજુતો ડોકોર પુણ્યાબસે કોસ દૂર રહ્યું
છે અને મુસાફરીતો ત્રીસ કોસ કરી છે છતાં બોડાણાનું
ગાડું શા માટે નજરે પડ્યું નહી. એવા વિચારથી ચિંતાતુર
થયા હતા, સુર્ય અસ્ત થઈ ગયો હતો, દ્વારિકાંધીશની પ્રતિ
મા મેળવવાના લોભથી રસ્તામાં કોઈએ બાધું પણ ખાધું
નહોતું કેવળ ક્ષુધા વ્યાપી ગઈ હતી. મુખ ઉપર ભુખને
લીધે ક્રીદાશ અને વિકળતાનું દર્શન જણાતું હતું; તેથી

એક ગામની ભાગેળે તંબુ ખેતીને ઉતારે કર્યો; અને પેટના પોષણ માટે ગોડવણ કરી, રાત્રી પડી સધળા નિરાશ થઈ ગએલા હતા, રાત્રીએ અને સુત્રીઓએ એ સંખ ધી નવા નવા વિચાર કર્યો; ડોકર જવાનો રસ્તો આ શિવાય બીજો છેજ નહીં; છતાં ગાડું શા માટે હાથ લાગ્યું નહીં. હવે તો નીકળ્યા છીએ માટે છેક ડોકર સુધી જ ધને પક્ષી ચોકશી કર્યા વિના પાછા ફરવાનું નથી એવો દ્રઢ નિશ્ચય કરીને પ્રાતઃકાળ થતાંજ તેઓએ ડોકર તરફ જવાને તૈયાર કરી; દરમજલ દરકુચ કરતા કરતા દારિકાં નો રાત્રી સેના સહિત ચૌદમે દીવશે ડોકરની ભાગેળમાં આવી પોહોચ્યો;

દારિકાંથી રાત્રી તથા માંથુસો આવતા પેહેલાં શ્રી ભગવાન પરમાત્માએ બોલાવ્યાને કહ્યું હતું કે; હે બોલાવ્યા દારિકાંથી મને લઈ જવાને માટે ત્યાંનો રાત્રી નજર પુરતી સેન્યા લઈને તથા ગુગળી પુનરા સહવર્તમાન આ તરફ આવવાને માટે નીકળી ચુક્યો છે તેઓ આજથી ચૌદમે દીવશે પ્રાતઃકાળમાં આ ગામની ભાગેળે નજર આવશે માટે તુ તેઓની સાથે યુદ્ધ કરી શકે તેમ નથી માટે મને ઉચકીને ગોમતી શરોવરના મધ્ય ભાગમાં ગોઠવી દેજે; પછી તુ ગોરસનું મટકુ માથે મુકીને તેઓના સામ્રો જજે તું કોઈ પ્રકારનો ભય રાખીશ નહીં; જોકે તેઓ તને ઓળખશે વળિ એ વળતે તેઓને તારા ઉપર સાદસ માર્ગ ક્રોધ થશે તે પ્રસંગમાં કોઈ એક માણસ તારા અંગ ઉપર ભાલાનો ધાવ કરશે એમ કરશે તોપણ તને તેની ખતર નહીં રહે—તુ માહારી કૃપાથી જમીન ઉપર પડી જઈશ અને તને ફારી ધાવ લાગ્યેછે એવું તે લોકો નજરે જશે તાર શરીર શસ્ત્રથી વીંધાઈ ગયું છે એવું તેઓની દ્રષ્ટીએ પડશે જોકે તને એ પ્રમાણે હું નહિ થવા દઉં પણ તેઓ ના નેત્રને આ પ્રમાણે દેખાવું નજરે પડશે

હે બોડાણા ! એવળખતે વૈકુઠથી તારા ગાટે ઉત્તમ પ્રકારનું વૈમાન આવશે, તે વૈમાનમાં મારા પાર્શ્વે તને મોટું માન આપીને તેમાં બેસાડશે, વળી તારા પદ કમળની તેઓ પુજા કરશે. પછી તને વૈકુઠમાં લઈ જશે અને ત્યાં તને અલ્પવય વૈભવ પ્રાપ્ત થશે તારૂં વૃદ્ધ શરીર મટી જશે અને યૌવન શરીર પ્રગટ થશે તાહારી કાંતી કોટીક કામદેવના દર્પને ખંડન કરે તેવી થશે આકાશમાં જેના શિખરો અને પત્તાકા શોભી રહ્યા છે તેવો રત્નમણ્ડી જડીત્ર અવાસ મળશે જે વૈભવ ઈંદ્ર ભોગવા શક્યો નથી તે વૈભવ તને પ્રાપ્ત થશે વળી મૈનકા અને તિલોત્તમા જેવી અપસરાઓ તાહારી શેષામાં હાજર રહેશે હે બોડાણા તુ તેના સુખવાળા વૈકુઠ સ્થાનમાં મારા પાર્શ્વે માર્શ્વે જઈ પોહોયીશ.

હે બોડાણા તુ એમ રખે સગઝનો કે પ્રભુ પોતે હારિકામાંથી આવીને ડાકોરમાં છે તેથી વૈકુઠમાં ક્યાંથી હશે હે ભક્ત ! હુ તો સર્વ સ્થળે વ્યાપકહું વળી વૈકુઠમાં માહારા ભક્તો સમીપ નિરંતર રહું છું

બોડાણે પોતાનું મસ્તક શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માના ચરણ કમળમાં મુકીને કહ્યું કે-હે પ્રભુ

કાલીંગડા—૫

મોય પિયા મિલનક્રુ જાને દે બેરન રાત—એરાગ

મને નથિ જોયતો વૈભવ ઓ ભગવાન, (૨)

તવ ચરણ નિવાસ કરી

નિરખુ નિશ દિન તવ ધ્યાન

નથિ જોયતો.

વૈભવથી સુખમાં ચિત્ત લાગે

જન્મ વિકારનો અંકુશ વાગે

એ થકિ અંતર થાય અજ્ઞાન.

નથિ જોયતો.

હે પ્રભુ ! મને વૈભવ જોયતો નથી; હે નારાયણ ! હવે આ વૃદ્ધ માંજીસને લક્ષ ચોરાશીમાં દ્રેકતામાં, કારણ કે વૈભવ સુખથી પ્રમાદ-ઉત્પન્ન થાય છે; અને પ્રમાદથી ભગવાનનું નામ ભુલ્લો જવાય છે, જ્યારે સુખ મળે છે ત્યારે શરીરને અનેક પ્રકારનું સુખ આપવામાં મન તત્પર થાય છે,—જ્યારે દુઃખ પડે છે ત્યારે રાગનું નામ વગર કહે બોલાઈ જવાય છે; હે પ્રભુ ! મને તો નિર્ધન સ્થિતિમાંજ આનંદ છે; અને એજ નિર્ધન સ્થિતિમાં આપના દર્શન પાં મીં શક્યો છું—હે પ્રભુ ! મારા હૃદયમાં આપની ભક્તિ કાર્યમ રહેશે તેનેજ હું વૈભવ માનું છું; માટે મને વિવેક-જ્ઞાન રૂપી દીપકનો પ્રદાશ આપો; નાશવંત જડ પદાર્થ ઉપર માહારી વૃત્તિ નથી પણ આ અજ્ઞાન વૃત્તિ જડ છતાં પ્રજ્ઞાન શક્તિ વડે કરીને ચેતન ઉપર વૃત્તિ બન્ય છે. હે વિશ્વંભર ! આપ ચેતન છો અને હું તો વારંવાર જન્મ લેનારો અને કર્મનો ભોગવનારો અજ્ઞાન ભુદ્રજીવ છું હે વિશ્વંભર ! એટલા માટે પુનર્જન્મ પ્રાપ્ત ન થાય અને વારંવાર ઉપાધી બેવા પામું નહીં. એવું અચળ શરણું આનંદ મગમાં આપની શેવામાં રહેવાને માગણી કરું છું.

હસીને ભગવાન બોલ્યા કે—હે બોડાણા ! તારા હૃદય નો ભાવ હું જાણું છું માટે તે સચાંધી તું કાંઈ પણ ચિંતા કરતો નહીં, તેમજ તું આ દેહનો ત્યાગ કરીને વૈકુંઠમાં જઈશ તેથી તું માહારા માટે પણ ચિંતા રહિત થજે કેમકે માહારી શેવા ચોકરી આ ગંગાગ્રાધ કરશે;—વળિ તને કહું છું કે ત્રણ વરસ પછી ગંગાગ્રાધ પણ વૈકુંઠમાં આવશે.

ભગવાનનાં વચ્ચન સાંભળીને બોડાણાએ વૃદ્ધ નેત્રથી ગંગાગ્રાધ તરફ નજર કરી, અને બોલ્યો કે,—હે સ્ત્રી તું પ્રેમ પુર્વક પ્રભુની શેવા કરજે, એમ કહીને નેત્રમાંથી આંસુ કાઢવા લાગ્યો.

ગંગાગામીએ બોડાણના નેત્ર ઉપર વસ્ત્ર ફેરવીને કહ્યું કે, શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માના ચરણરજ શેવળમાં તમે હવે આ બુના અને કાટેલા વસ્ત્ર રૂપ અંબરણુ ને અર્થાત દેહનો ભય રહિત થઈને ત્યાગ કરજો. હે નાથ ! હવે તમે આ દાશીના નાશવંત દેહને માટે પ્રેમની મમતા ઉપર દ્રષ્ટિ કરશો નહીં; કહ્યું છે કે મર્ણુ વળને જોવી વૃત્તિ રહે છે તે વૃત્તિમાં અલ્પભેદ માનેલો અજ્ઞાન જીવ પુનર્જન્મ લેછે. પરંતુ હે પ્રાણપતિ શ્રી ભગવાનની કૃપાથી તમારામાં અહંભેદ દૂરિતનું મુળ છેદાઈ ગયું છે—અને હું પણ તેમની કૃપાથી વૈકુંઠમાં આવીશ—માટે પ્રભુ શેવાને માટે તમે ચિંતા કરશો નહીં; એટલુંજ નહીં પણ સાક્ષાત ભગવાનના મુખ આગળ રહેલી આ મૃત્યુ લોકમાં પણ વૈકુંઠમાં છું એમ હું સમજું છું, શ્રી હરિકૃપાથી, તે દુષ્ટ લોકોથી હું ડરનાર નથી. માટે તમે સર્વ પ્રકારે નિર્ભય રહેજો.

આ પ્રમાણે પ્રથમથી ખુલાસો થઈ ચુક્યો હતો તેથી બોડાણે ભગવાનની આજ્ઞા પ્રમાણે ગોમતી શેરાવરના મધ્ય ભાગમાં જઈને યુક્તીથી પધરાવ્યા આ કામ અગાઉ દિવશે કરવામાં આવ્યું—ત્યારબાદ બીજે દિવશે પ્રાતઃકાળમાં દ્વારિકાથી રાજા આવ્યો છે એવી અફવા સાંભળતાંજ બોડાણે ચોતાના મસ્તક ઉપર ગોરસનું માટલું મુક્યું. અને ગાંભીરે ગાંધેરે આવેલા રાજાની સામે જઈને ઉભો રહ્યો;

બોડાણાને જ્ઞેતાંજ ગુગળી પુખ્તરી લોકોએ ઉચ્ચાર કર્યો કે, જુવો આ ચોર, એજ ચોર, અલ્યા ભાઈ, જુવો આ ચોર, પકડો, અને તેને પુછો. એટલે જણાઈ આવશે; આ પ્રમાણે કહેતા કહેતા ગુગળી લોકો તીરની માફક હોડતા આવતા બોડાણાને ઝડપ્યો; એટલામાં એક જુવાને બોડાણાના હૃદયમાં ક્રોધ ઉત્પન્ન થવાથી સેજસાજ ભાવો માર્યો તે ભાવો ભક્ત વત્સલ શ્રી ભગવાને ઝીલી લીધો પણ ઉપર જો

તાં તો જાણે બોડાણાને બાલો લાગ્યો છે એમ જણાઇ આ
વ્યું; આ વખતે બોડાણો એકદમ અચેત થઇને જમીન
ઉપર પડ્યો અને મર્ણુ પામ્યો પછી શરીરમાંથી નીકળતા
જીવે દિવ્ય દેહ ધારણ કર્યો અને વૈમાનમાં બેસીને વૈકુંઠ
માં પરવર્યો;

આ ઠેકાણે બોડાણાનું શયન જમીન ઉપર પડ્યું તે
સાથે બોડાણાના શરીર ઉપર બાલાનો કારી ધાવ ભગવાને
સર્વને દેખાડ્યો.

મર્ણુ પડેલા બોડાણાને જોઇને સર્વ શેવકો પરિતપ્ત કે
રીને પર સ્પર્શ કહેવા લાગ્યા કે અરેરે! આપણે આ કાંમ
બહુજ બોડું કર્યું અરે આપણું કાર્ય પણ ન થયું તેમજ
તેને પુછાયું પણ નહી, અને છેવટે આ પરીણામ થયો એ
પ્રકારે પોતાના કાર્યથી પસ્તાવો પામતા ગુગળી લોકો પો
તાના રાજનના ઉતારા તરફ આલ્યા ગયા.

બોડાણાનું મૃત્યુ જાણીને તથા દ્વારિકાંધીશની મુર્તિને
બોળવા સાથે ત્યાંથી આવેલા રાજાને જોઇને ડાકાર ગામનાં
લોકોને પુરે પુરી ખાતરી થઈ કે બોડાણાએ આપણો ઉદ્ધાર
કરવા સારજ દ્વારિકાંધીશને અહિયાં આણ્યા છે વળિ બો
ડાણા જેવા પરમ ભક્તનું મર્ણુ જાણીને તેઓ ધણાજ
ઉદ્દાશ થયાં તથા તે સાથે મોટો ઉપકાર માનવા લાગ્યા
આ વખતે બોડાણાના સગા સંબંધી વીગરે તેના શયન
આગળ આવીને રો કકળ કરવા માંડી ગંગાખાત્રયે સર્વને
બોધ આપ્યો અને રો કુટુંબ કામ બંધ કરાવ્યું વળી ગં
ગાખાત્રયે પોતાના પતિના શયનનો આગ્નીદાહ કરાવ્યો સ્ત્રીઓ
તથા પુરુષો સ્નાન કરવા સાથે ગોમતિ શરોવરમાં ગયા
ગંગાખાત્રયે પોતાનાં આશુપણ ઉતારીને સ્નાન કરવા પે
છી એ વખતે ગોમતીમાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને દીક્ષા ત્યારે તો

ભાત્રાનો ધાવ શ્રી કૃષ્ણની કૃપામાં નજરે જણાયો અને તેમાંથી રૂધિરની ધારા નીકળતી માલુમ પડી આહાવી સ્થિતી જોઈને ગંગાઆઘનું હૃદય ખિન્ન થયું ગંગાઆઘએ નેત્રમાં આંશુ આણીને ભગવાનને કહ્યું કે હે પ્રભુ આપ ભક્તને માટે આટલું દુઃખ પામોછો, હે દયાળુ આપ આ જળમાંથી બાહર નીકળો તો હું પાટો બાંધુ આપને અસંખ્ય વેદના થતીજ હશે તે વેદનાનો અપજ જાણો હું શું જાણું પણ મારું હૃદય આ પ્રમાણે જોઈને ધણુજ ગમરવ છે હે નારાયણ આપના ઉપકારનો બદલો કોણ વાગી શકે તેમ છે અમે અધમ પુરૂષો ને માટે જે સંકટ વેડ્યું છે તે વીશે હું કાંઈજ કહી શકતી નથી પણ મને ઘણો ખેદ થાય છે માટે આપ બાહર નીકળો;

ભગવાન મંદહાસથી બોલ્યા કે હે માતા. તમે દુઃખી થશો નહી; મને કોઈ પ્રકારનું દુઃખ છેજ નહી; મારું તમામ દુઃખ મહારા બોડાણા ભક્તને સ્મરણ કરવાથી નાશ પામ્યું છે મારા પવિત્ર ભક્તનો મહિમા એવો છે કે તેના તપની વિભૂતિ મારામાં સામર્થ્ય આપે છે તેથી એજ સામર્થ્યથી હું સર્વ કામ કરી શકું તેમજ એજ ભક્તનો મોટો ઉપકાર માનીને હું દાસત્વ પદવી ભોગવું છું વળિ કહ્યું કે

ધન્યાશ્રી ૬

ભક્તા ધિનંધુ સાર સતતહુ

ભક્તાધિનંધુ સાર

ભક્ત કૃપાએ સખગ થયોછુ

• રચિ શકું સંસાર

સતતહુ

ભક્ત વિભૂતિથી સુરેશ થયોછુ

કર પ્રત્ય સંહાર—

સતતહુ

ભકતને માટે હું આજ્ઞાહુ

રહુહું સદા તમ્યાર—

સતતહુ

ગંગાગાઘ સાંભળ મમ્મમાતા.

છોડી ઘો મોહ વિચાર—

સતતહુ

હે માતા ! મને ભકતના પ્રતાપથી કંઈજ દુઃખ નથી
 વળિ હુ આ ગોમતી શરોવરમાંથી બાહર નીકળીશ અને
 ગુપ્ત રહીશ કેમકે તમારે દસ દીવશ સુધી શૌચ (સુતક)
 ત્યાળવું પડશે તેથી માહારી પુત્ર તમારાથી થઈ શકશે નહી
 લેમજ મારા ભકતા દ્રોહી (શત્રુ) દારિકાના પુત્રની અહિયાં
 આવ્યા છે તેમને દર્શણ આપવાની મારા મરજી નથી. કેમકે
 તે શેવકોએ નષ્ટ કર્મ કર્યું છે તેથી તેઓ પોતાના કર્મ
 નો પશ્ચાત્તાપ કરીને જ્યારે બાર દીવશ સુધી અન્ન નહી લે
 અને અપાસ કરશે ત્યારે તેઓ શુદ્ધ થશે જાટલુ થયા
 પછી હું તેઓને દર્શણ આપીશ એટલુ કહીને શ્રી
 ભગવાન ગુપ્ત થઈ ગયા પણ ગોમતીમાં જળને જલ્દે
 રૂધીર (લોહી) બેવામાં આવ્યુ તોપણ સ્નાન કરવાને
 માટે સુતકી સ્ત્રીઓએ તેમાં પ્રવેશ કરવા માંડ્યો તે વખતે
 ગંગાગાઘએ તેઓને વાર્યા અને કહ્યું કે તમે આ શરોવર
 માં પ્રવેશ કરશો નહી કેમકે શ્રી ભગવાનનું સ્થાપન કરેલુ
 છે; ગામના તમામ લોકોનો સમુદાય ગોમતીમાં રૂધિર બેવા
 સાફ બેગો થયો હતો આ દેખાવ જોઈને સૌર અકાર બહુ
 થઈ રહ્યો હતો તેથી તમામ લોકોને ગંગાગાઘ એ કહ્યું કે
 હે ભાઈયો ! પેલા ગુગળીએ બોડાણાને બાલો માર્યો હતો
 તે બાલો ભગવાન કપાળુએ ઝીલી લીધો તેથી તેમને વામ
 વાધી તેમજ શરીરમાંથી લોહી નીકળ્યું છે અને જ્યથી
 કરીને આ તમામ શરોવરમાં લોહી દેખાય છે કેમકે ભગ
 વાનનું સ્થાપન આ શરોવરમાં કર્યું છે.

ગોડાણા ભક્ત ઉપર ભગવાનની કૃપા, તથા ગંગાચાઇ ઉપર દયા જોઇને અને આગામમાં સક્ષાત પ્રભુ પધાર્યા એ સદાગી વાતની ખાત્રી થવાથી લોકોને ધણેજ આનંદ થયો અને પોતાનું ધન્ય ભાગ્ય માનીને પોતાને ઘેર આદ્યા મયા પછો ગંગાચાઇ પોતાને ત્યાં જઈને રાત્ર દિવસ ભગવાનનું સ્મરણ કરતી રહી અને ગોમતી સરોવરમાં હિરની શિલા થઇ ગઇ;

પ્રકરણ ૪ થુ.

દ્વારિકાનો રાજા અને ગુગળિયોનો પશ્ચાતાપ.

હવે ક્રમ કરવું તેની ગોઠવણ.

શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુની અગાધ લીલા.

કાફી. ૭

તરણા ઓઠે ડુંગરરે, ડુંગર કોઇ દેખે નહી-એ દમ

અગાધ લીલા ત્હારીરે, કોઇ કળી શક્યું નથી.

પંડિત અને પુરાણીરે, નિશ્ચિન રહેમથી;

અષ્ટાંગ યોગમાં નિપુણ યોગી, ધરે હૃદયમાં ધ્યાન.

એકાગ્ર વૃત્તિમાં શુન્ય બને છે; નિરાકારમાં તાન

તેમાં પણ તે થાક્યારે, કાંઇ પણ જોવાયું નથી.

અગાધ લીલા ત્હારીરે. ૧

ભક્તિ ભાવમાં જોડાણે જોયું, થયો સાક્ષાત્કાર

પ્રેમ આકર્ષણ પ્રભુને ખેંચીને, લાવ્યો ડંકપુર દ્વાર

ધન્ય ધન્ય એ ભક્તિરે. મહિમા ન જાય કથી

અગાધ લીલા ત્હારીરે. ૨

હારા વાંચક મિત્રો ! સુત પુરાણી સૈનકાદિ
કને એમ કહે છે કે હવે આપણે ડાકોરની
ભાગોળમાં તંબુ ખેંચીને રહેલા રાજા તરફ
અને ગુગળી તરફ વળીએ.

રાજાએ ગુગળી લોકોને કહ્યું કે તે વૃદ્ધ અને દુર્બળ
છતાં શસ્ત્ર વિનાનો જોડાણો જોરસતું મટકુ માથે મુકીને
આપણને શુકલ આપવા સાર સમી આવતો હતો, તથા
જાણે આપણી શરભરા માટે આમંત્રણ આપવા આવતો

હોય તેમ આપણી શેવાજીવવાને માટે આવનો હતો તે
 • વા માણસને બાલો માયો અને તેનો પ્રાણ લીધો એ ધણું
 જ અઘટિત કામ કર્યું છે; અરે ! આપણને કેટલું બધું
 • પાપ લાગ્યું એમ થતાં પણ આપણા મનના મનોર્થ તો મ
 નમાંજ રહ્યા; તેને પુછવાનું હતું કે એવા નિર્મળ બળદથી
 તું શી રીતે જલદીથી આવી શક્યો ? તેમજ દારિકાના
 મદિરને મજબુત તાળાં વાસેલાં અને ચોકસ ચોકી પેહેરેગીર
 છતાં તેમાં તું શી રીતે જઈ શક્યો ? આ તમામ હકીકત
 પુછવાની રહી ગઈ;

તે બેડાણો આપણને ગોરસનું મટકું શુકન આપવાને
 માટે લઈને આવ્યો હતો છતાં તેવા નિર્મળ અંતઃકરણવાળા
 ને માયો એ કેટલું બધું પાપ ! જે કે તેની પાસે દારિકાં
 ધીશની મુર્તી હોત તો આપણે લેવાને શક્તોવાન હતા, તેમ
 જ દારિકામંથી તે પ્રતિમા અદ્ભુત યુક્તિથી લઈ ગયો તેને
 માટે તેને ચોર કહેવો ઘટતો નથી પણ તેના ઉપર ભગવા
 નની કૃપા છે એમ સમજવું જોઈએ છતાં તેવા ભગવાનના
 ભક્તને માયો તેથી તમાર અનિષ્ટ કેમ ન થાય ?

રાજનું વચન સાંભળીને એક પણ શબ્દ બોલ્યા વિના
 શુગળી લોકો બોમળની માફક સુપ થઈને પથ્થરની પ્રતિ
 માની માફક ઉભા રહ્યા;

શુગળી લોકો પોતાના અપરાધ માટે પશ્ચાતાપને પામ્યા
 છે એવું જોઈને રાજાએ કહ્યું કે ચાલો હવે જે થયું તે થયું
 પણ આવતી કાલે મુર્તીની તલાસ કરીને દારિકાં જંવાનું પ્ર
 ચલ કરીશું. આ પ્રમાણે વિચાર કરીને રાત્રી સમે તેઓ
 નિંદ્રાવશ થયા;

ડાકોરમાં પણ સર્વે લોકો રાત્રીએ એકઠા થઈને વિચાર
 કરવા લાગ્યા, વળિ બહા બોમળાને નાહક મારી નાંખ્યો

તેને માટે કેમ કરવું ? વળિ તે સુના લઈને આવ્યો છે તે થી કદાચ કોપ કરશે તો આમ પણ જાણી મુકશે કે કેમ ? કદાચ મુર્તી છે એમ માનવામાં નહિ આવે તો ભારે ઉપદ્રવ કરશે; માટે આપણે પણ શસ્ત્ર અસ્ત્ર પકડીને તૈયાર રહેવું જોઈએ. હે બાધઓ ! દારિકાંના રાજના માણસો ધણુ શુરા અને ધૈર્યવાન છે વળિ યુદ્ધ કુશળ છે માટે આપણે પણ ધર્મને જીતાડે યુદ્ધ કરવું જોઈએ. જમે તેમ થાય પણ ભગવાનને તેમના હાથ જવા દેવા નહી. અહાહા, જે પ્રયત્ન આપણા કદ્યાણુ માટે જોડાણાએ કર્યો છે તે પ્રયત્નમાં ધુળધાણી નજ થવી જોઈએ, વળિ હાથમાં આવેલો પારસ મણી શા માટે પાછો આપવો ? કામધેનું રૂપી સુખનું ધામ શા માટે ત્યાગવું જોઈએ ? આપણી ધર્મગાત્રા શ્રી ગંગા બાધનું રક્ષણ કરવું જોઈએ; આપણામાં શૌર્યબળ ભગવાન આપશે, તેમની કૃપા હશે તો સર્વ પ્રકારે સારાંજ કાર્ય થશે;

આ પ્રમાણે નિશ્ચય કરીને તેઓ નિંદ્રાવશ થયા, પછી પ્રાતઃકાળ થતાંજ તેઓ શસ્ત્ર અસ્ત્ર ધારણ કરીને તૈયાર થયેલા ઉભા રહેલા હતા.

સુર્યોદય થયે તે દારિકાંવાસી પડ્યા છે તે રાજ્યએ પોતાના માણસોને ડાકોરમાં મુરતીની ચોકસી કરવા સાર મોકલ્યા, તેઓએ દરેક જણના ઘરમાં પ્રવેશ કરીને મુરતી છે કે નહીં તેની ચોકસી કરી, પણ તેથી કંઈ વળ્યું નહીં; છેવટે જોડાણાના ઘરમાં ગંગાબાધ હતી ત્યાં આવીને ઉભા રહ્યા. ત્યાં જુવે છે તો બસે માણસો દાલ તલવાર, તીર કાંમકાં છરા, લાકડીયો, ગોદણો, ગલોલ, વીંમરે લઈને ઉભા છે એમ જણાયું; 'આ પ્રમાણે જોતાંજ દારિકાંવાસીના મનમાં ચોકસ શક ઉત્પન્ન થયોકે આ ઘરમાં પ્રતિમા છેજ, એમાં કંઈજ શક નથી, કેમકે આટલા પધા માણસો રક્ષણને માટેજ ઉભા રહેલા જણાય છે, આ પ્રમાણે તેઓએ વર્ક

કર્યા, જેથી મુર્તિ લેવાની લાલચ વધી પડી, અને શરીરમાં
 જોરસો આવ્યો; એકદમ ગંગાના ધના ધરમાં પ્રવેશ કરવાને
 તેઓ ધરના, એટલે ડોકર ગામના રહેનારા માણસો શસ્ત્ર
 અસ્ત્ર સજ્જને ઉભા હતા. તેઓએ તેમને રોક્યા આમ થતા
 માં એક બીજાની કમરમાંથી તલવારો નીકળતા માંડી જેવી
 રીતે વીજળી ચમકારા માર્યાં કરે તેવી રીતે તલવારનો અપ
 કાટ દરેકના હાથમાં થયાં કરતો હતો; ડાયા હાથમાં ઢાલ
 પકડીને જય શ્રી કૃષ્ણ પરમહંસાની એમ કહીને દારૂકાંવાસી
 તથા ડોકરના માણસો બેગા થઈ ગયા, દરેકની ઢાલ ઉપર
 તલવારના ફટકા પડ્યા માંડ્યા, તેમજ એક બીજા ઉપર
 લાકડીયોનો પ્રહાર થતા માંડ્યો, કેટલાક હાથમાં કામઠું પક
 ઢીને તીરનો માર અજાણ્યા લાગ્યા, કેટલાક એકબીજામાં મોટો
 મજબુત પથ્થર ઘાલીને ફેંકતા લાગ્યા, આ વખતે ધણુ
 ખરા માણસો બન્યે પક્ષવાળાઓના શરીર ઉપરથી રૂધિરના
 ધારાઓ વહેવા માંડી, કાંતને બેઢેર મારે તેવો સોર બકોર
 થઈ રહ્યો હતો, આ વખતે કેટલીક સ્ત્રીઓ પોતાના ધર
 માંથી બાહર ખેતરોમાં જતી રહી હતી, એક ચાકાક કા
 બીએ દારૂકાંજીથી રાખના હાથીને બાંધેલો હતો ત્યાંથી તેને
 છોડી દઈને તેના ગંડસ્થાનમાં બહુ જોરથી ધંમકું ખેંચીને
 તીર માર્યું હતું, તે તીર હાથીના ગંડસ્થાનમાં એક વેહેંત
 ઉતરી મર્યું હતું તેથી હાથી એકદમ ડોકર ગામમાં નાસતો
 નાસતો તીરની વેદનાથી ખરાડા પાડતો આવી પોહ્યો.
 હાથીને જોતાં જ ગાયો અને બેંશો બડકી બડકીને દોરડાં
 તોડી નાંખીને નાસી ગયાં. આ વખતે પૂના આપ. પાંમેલા
 એ બખડ જેકે ધણી દુખ્યા હતા. અને જોને બોડાણો દારૂકાં
 લઈ ગયા હતા. તે બન્યો બખડ અશક્ત છતાં પુંટાની
 પાસે નિર્માલ્ય થઈને બેસી રહ્યા હતા. તે બખડોએ બ્યારે
 આમથી તેમ દોડતા હાથીને જોયો ત્યારે તે પથુ બડકીને

જીવ લેને નાહ એ દીવશે આપનો નિમિત્ત અને અંત હતો તેથી જોવા બડકીને નાહ તેવાજ ગોમતી સરોવરની કીનારે જઈ પો હોઆં. તે બગદ એક ટેકરા ઉપરથી ખસી પડવાથી બન્યો બગદના પ્રાંણ નીકળી ગયા અને અવધપુરી થવાથી આપથી મુક્ત થયા તથા શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના દર્શણથી તેઓ વૈ માનમાં બેસીને સ્વર્ગમાં ગયા આ વખતે લડાઈ ચાલતી હતી તેથી એક ભિલના કામઠામાંથી તીર એવી રીતે છુટ્યું કે તે તીરની સુસવાટા કરતા પ્રયત્ન ગતીના વચમાં એક કાગડો સપાટામાં આવી ગયો તેથી તેને તીર વાગતાંજ તર ફરતો તરફડતો ગોમતી સરોવરના કીનારા ઉપર રામશરણ પોહોઆં. તે પણ વૈમાનમાં બેસીને સ્વર્ગ ધામ તરફ પોહોઆં.

ગામમાં ઘણોજ કોલાહલ મચી રહ્યો હતો કોલાહલ સાંભળીને ગાબરી બનિ ગએલી ગંગાઆઈ પોતાની ઝુંપડી માંથી બાહર નીકળીને ડાકોરના શુર મદ જીવાનોને કહેવા લામી કે હે બાઈયો નાહક લડાઈ કરતા નહી; કેમકે આમ કરવાથી માંણસોનો ધાણ નીકળી જશે માટે લડાઈ કરવી બંધ કરો આપણું રક્ષણ કરનાર ભગવાંનજે તે પ્રભુ બ્યારે આપો આપ કૃપા કરીને અત્રે પધાર્યાછે ત્યારે તેમની ઇચ્છા આગળ કોઈનું પણ બગ ચાલવાનું નથી માટે તમે માર માનીને યુદ્ધ કરવું બંધ રાખો.

ગંગાઆઈનું વચન સાંભળીને ડાકોર નિવાસી લોકોએ ગંગાઆઈના ચરણ કમળમાં મસ્તક નમાવીને તલવારો મ્યાન કરી પછી ગંગાઆઈ એ દારકાં નિવાસીયોને કહ્યું કે હે બાઈ ! તમે શી માટે આમ ટટો છોવોએ ?

રાજા અને ગુગળી લોકોએ કહ્યુંકે બોડાંણો દારિકાંમાંથી પ્રભુની મુર્તિ ચોરી લાવેલો છે તે મુરતી તમારા ઘરમાંથી અમને પાછી આપો એટલે અમે એક કાણ પણ ઉભા નહી

રહેતાં પાછા ચાલ્યા જમણું. ગંગાગાઘરે તે લોકોને પોતા
ના ઘરમાં તપાસ કરવાને કહ્યું એટલે તેઓએ બધે જોયું
પણ કંઈ જણાયું નહીં તેથી તેઓ નિરાશ થઈને બાહર
નીકળ્યા ગુગળી લોકોએ ડાકેર ગામના લોકોને ઘણી આજી
જી કરીકે અમને કૃપા કરીને બતાવોતો અમે તમારો મોટો
ઉપકાર માનીશું.

ડાકેર ગામના લોકોએ વિચાર કર્યો કે આ લોકોમાં
કંઈ સામર્થ્ય જણાતું નથી તો પછી શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માની
મુર્તિ ક્યાં છે તે બતાવવાને કંઈજ હરકત નથી એમ નિ
શ્ચય કરીને તે ગુગળી લોકોને કહ્યું કે હું બાધ તમારે શ્રી
ભગવાનની મુર્તિ લેવી હોયતો ગોમતી સરોવરમાં પધરાવ્યા
છે માટે તેમાં તપાસ કરીને તમારાથી લઈ જવાય તો
લઈ જાઓ;

ગોમતીમાં પ્રભુ છે એવું સાંભળતાંજ તેઓને આનંદ
થયો રાગને પણ ખુશીનો પાર રહ્યો નહીં.

પોતાની સેનામાં બળવાન શૂરા અને મહત્ત્વ જેવા સેંક
ડો માંલુસો હતા તેઓ ગોમતી સરોવરમાં પ્રવેશ કરવા
લાગ્યા પણ તમામ જગ રૂધિર જેવું જોવામાં આવ્યું આ
દેખાવ જોઈને એકદમ ચમક્યા પણ તેનો ભેદ કોઈએ
બતાવ્યો નહોતો. વધપી તે લોકોએ જળમાં આમ તેમ
ધુમવા માંડ્યું કેટલાકોએ ડુગકીમારીને મધ્ય ભાગમાં તળી
યે પોહોચીને ફરવા માંડ્યું કેટલાક જીવાનોએ મોટા વાંસડા
લઈને તેથી અંદાજ લેવા માંડ્યો એમ કરતાં કરતાં ડુબ
કી ખાનારા જીવાનોમાંથી એક જીવાનને મુર્તિનો સ્પર્શ
થયો તેથી તેણે જળ બાહર ડોક કાઢીને તમામને કહ્યું કે
હું બાધ્યો આપણા પરીશ્રમનું ફળ ઇશ્વરે આપ્યું છે કેમકે
પ્રભુની મુર્તિ તો જળમાં છેજ અને મહે નજરે જોઈ છે

જુવો હું ઉમોઘું ત્યાંજ છે એટલું સાંભળીને ઘણા માણસો એજ જગોએ મથવા લાગ્યા ત્યારે મુર્તી છે એ વાતનો સાચી પડી પણ હવે તેમાંથી ગાહેર કાઢવાનો ઉદ્દેશ ચલાવવા માંડ્યો અંદરથી ગાહેર ખેંચી કાઢતાને સેજસાજ તણ માણસો જોર કરવા લાગ્યા પણ ત્યાંથી તમ્બુમર પણ ખસેજ શાંતી !

અરે ! ભગવાન તો ઉપડતાજ નથી; જળમાં મમે તેટલી મારે બોજ વાળી વસ્તુ હોય તોપણ લેવાઈ શકાય છે છતાં આ શો મજા ! અહાહા ! કેમ હશે, કાઢવાનો પણ ભાગ જણાતો નથી સ્વચ્છ રેતાળ જગોએ; ચાલો ચાલો આપણે દસ માણસો મળીને ઉપાડીએ એમ બેસતા બેસતા ઘણા માણસોએ જોર કર્યું પણ બીજકુજ હાથ્યા નહી. તમામ માણસો થાકી ગયા છાતીનો ભાગ થાકતા પરિશ્રમથી હાંફવા લાગ્યો નાકમાંથી ધમણની માફક પવન ચાલવા લાગ્યો, સરીર ઉપર પરસેવાના ઝેમ વધુટયા. પણ કાર્ય સર્જું નહી; છેવટે મજામુત કપડું લપ્પને તે મુરતીનો આજુ બાજુ વીટાળીને તે કપડાના છેડાને પંદર વિસ માણસોએ ઘણા જોરથી ખેંચવા માંડ્યું પણ તેથી કંઈજ કાંમ સર્જું નહી;—આમ થવાથી રાજા પણ અચંબો પામ્યો; પછિ કંટાળીને બોલ્યો કે હવે મમે તેટલો પરિશ્રમ કરશે તો પણ કંઈજ વળવાનું નથી, પ્રભુનો ઇચ્છા બળવાન છે બાવીમાં જેમ બનવાનું હોય છે તેમજ બને છે છતાં તે માં પુરૂષ પ્રયત્ન ઉપયોગમાં આવતો નથી; જે પ્રતિમાને વૃદ્ધ બોઝણો ઉચકીને ગાડામાં મુકીને લઈ મયો છતાં કાઈને ખંખર પડી નહી તથા વાસોલાં કમાઈ ઉઘડી ગયાં તથા તાળાં ખુલ્લાં થયાં એ પણ બાવી ચોમ વિના બનતું નથી હે ભાઈઓ ! અત્યારે તમે દસ દસ માણસો તે પ્રતિમાને ઉઘાડવાને મયોએ છતાં રંચ પણ ખસતી નથી, તેમજ

તળાવમાં લેહી જોવામાં આવે છે તો પછી નાહક પ્રયત્ન કરવો ઉપયોગનો નથી, ઇશ્વરની મરજી વિરુદ્ધ આપણે કંઈ પણ કરી શકીએજ નહીં; તે મહા સમર્થ છે; તેમની દેન ઝીથીજ આપણું જીવન છે માટે હવે દારિકાં ચાલ્યા જ વુ જોઈએ,

રાજનું વચન સાંભળીને ગુજાળી પુજારી લોકો બોલ્યા કે હે રાજન ! હવે અમે દારિકામાં આવીને શું કરીએ ?

કાલિંગડા.—૮

હવે જીવન મુળ ગુમાવિ બેઠા પછિ

દારિકાંમાં રહીને હુ શું કર (૨)

બલે કદિ અહિં પ્રાણુ જાય,

અન્ન વિના મુજ તન સુકાય (૨)

ભાવી જગ હશે ત્યમ થાય (૨)

તદપિ નવ ડર

હવે જીવન મુળ

“હે માહારાજ ! આપને પણ દારિકાના બેટનું ઉત્પન્ન થોડું છે તેમાં પણ મંદિરનું જે કંઈ ઉત્પન્ન આવતું હતું તે આણું થઈ ગયું અમારૂં ગુજરાન રાજની માફક પ્રભુના પ્રતાપથી ચાલતું હતું તેવું ગુજરાન સંદોષિત ચાલે તેવું આપ કરી શકવાના નથી; જેવી રીતે સુખડ અને કપુર ધસવાથી મુંગંધીનો લાભ મળે છે. અને તે સાથે દેવને ચંદન ચઢે છે તે પ્રમાણે અમારા ઉદરનું ગુજરાન થતું હતું અને તે સાથે ભગવાનની ભક્તિ તથા તેમનું દર્શણ થતું હતું કહ્યું છે કે “દધ બેયનમે” હરિમિલે; એક પંથ દો ઠાજ” તે પ્રમાણે અમને અત્યુત્તમ લાભ હતો તે લાભ ઉપર પાણી ફરિવળ્યું; હે રાજન ! અમારાં પુર્વકર્મનાં પાપજ નડ્યાં હશે, માટે અમેતો અહિયાં રહીનેજ ભગવાનની

આરાધના કરીશું; શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન આ ગોમતિ સરોવર
માં બિરાજ્યા છે તેથી હવે હું આ સ્થળનેજ દારિકાં માનું
છું, હવે દારિકામાં શું રહું ? જ્યાં ભગવાનની મુર્તિ એજ
દારિકાં છે; માટે આ ગોમતિ ઉપર નિવાસ કરીને શ્રી કૃષ્ણ
પરમાત્માના નામનું સ્મરણ કરીને અમારા પાપને બાળીશું.
આ પ્રમાણે પુનરી બ્રાહ્મણોની દ્રઢ પ્રતિજ્ઞા જાણીને રાજા
પણ ત્યાંજ રહ્યો, અને હવે શું થાય છે તે જાણવાની
ધૃત્તિમાં ગુંથાયો; વળિ ભગવાન કોઇ પ્રકારે પ્રસન્ન થાય
એટલા માટે રાજા સદવર્તમાન પુનરી ગુણી લોકો તમામ
જણ અન્નનો ત્યાગ કરીને સંતાપ કરતા ત્યાંજ રહ્યા; ખા
ધા પિધા વિનાના લોકોને દસ દીવસ સુધી અપવાસ થયા;

ગંગાબાઇ બહુ દયાળુ હતી તેથી દસ દિવસ સુધી ભુ
ખ્યા ખેશી રહેલા દારિકાવાસી બ્રાહ્મણો તથા રાજાને દીકા
તેથી તેણીના હૃદયમાં બહુજ ક્ષોભ થયો; ખેદ થયો; દયા
આવી.

અગિયારમે દિવસે સુતકથી નિવૃત્ત થઇને ભગવાનને
માટે ગંગાબાઇએ વિધવિધ પ્રકારની રસોઇ બનાવી હતી
તે રસોઇ જમવા સાર રાત્રી વખતે ગંગાબાઇને ત્યાં ભગ
વાન આવતા હતા, પછી પ્રસાદ લઇને ગોમતીમાં આલ્યા
જતા હતા;

બીજે દીવસે રાત્રી વખતે ગંગાબાઇ પાસે ભગવાન
આવ્યા અને બોલ્યા કે ગંગાબાઇ ! આજ તમારા મુખ ઉ
પર ઉદ્ધારીનું નિશાન કેમ જણાય છે ? હું છતાં તમને જાંની
ચિંતા છે ? શા માટે હજી રસોઇ કરી નથી ? આજે કેમ
મને ભુખ્યોં રાખવો છે કે ? જે કંઇ હોય તે આપો મને
તો ભુખ લાગી છે; હે ગંગાબાઇ ! મહેં તમારો અપરાધ
કર્યો નથી. છતાં આજે શા માટે ખેદ પામેલાં જણાઓ છો.

ભગવાનનું વચન સંશ્ચીનીને ગંગાબાઇએ તેમના ચરણ
 માં મસ્તક નમાવીને ડાંડવત્ પ્રણામ કર્યો. પછી હાથ જો
 ડીને વિનંતી કરવા લાગી કે મહારાજ ! હાસ્તિકાવાશી આ
 હજી અન્નપાન કર્યા વિના બાર દીવશથી કષ્ટ વેઠે છે.
 તેથી તે જોઈને મને ખેદ થાય છે, મારે ચિત્ત વ્યગ્ર થઈ
 ગયું છે તેથી મને રસોઈ કરવાને સુઝ પડી નથી; હે પ્રભુ !
 આહાણની જાત મનુષ્ય યોનીમાં શ્રેષ્ઠ અને પવિત્ર ગણાય
 છે તેમજ તેઓ રાત્ર દિવસ આપનાં દર્શણ કરનારા ભક્ત
 છે; છતાં જ્યારે આપના વિયોગથી તેઓ અન્નપાન કર્યું
 વિના કષ્ટ સહન કરે છે. તેવું જોઈને મારાથી ભોજન શી
 રીતે લેવાય ! હે પ્રભુ ! તમેજો દયાળુ છો વળી તમે વિશ્વ
 ભર અર્થાંત વિશ્વનું પોષણ કરનારા છો. છતાં તમે પોતાના
 ભક્તોને શા માટે કષ્ટમાં નાંખ્યા છે, એ આહાણોતો આ
 પના શરીર રૂપ છે; હે દયાસિંધુ ! સર્વ જીવ તમારે આશરે
 છે; માટે તેઓ ઉપર દયા દ્વાવો; હે મહારાજ ! તમે પ્રા
 ણીનાં કર્મ જોતા નથી અને મોક્ષ આપો છો, અગ્નમેળ જેવા
 મહા પાપીને ફક્ત નામથોજ તાર્યો છે. કહો જોઈએ ! તે
 નાં અધમ કર્મ આપે ક્યારે જોયાં છે ! હે પ્રભુ ! તમે
 કેવળ દયાળુ છો છતાં આ હારીકાવાશી આપની સતત પુજા
 કરનારા પુજારીઓ ઉપર શા માટે નિર્દયતા વાપરી ! માટે તે
 આહાણોને તેમની ઇચ્છા પ્રમાણે સંતોષ પમાડશે તો હું
 આપને ખાવાનું આપીશ અને તેમ થશે તોજ હું પણ અ
 નનજળ લઇશ.

જેવી રીતે પોતાની મા પાસે જાળક આગ્રકથી માગ
 થી કરે છે તેમ ગંગાબાઇનો છોડો પકડીને, ગોમતીમાં વિ
 હાર કરનાર ભગવાને કહ્યું કે માણ ! મને ખાવાનું આપ્યું
 શુભ લાગી છે; જો કે ખાવાનું નહીં આપે તો તારો માટી
 નો કોઠલો અને તેમાંના વાસણ કુસણ તપાસીને લઇલઈશ.

જોલ્ય ? આપે છે કે નથી આપતો ? હે ગંગાજામ ? મને
આવાનું આપ્યું, વળી તે બ્રાહ્મણોને તારા કહેવા પ્રમાણે હું
સંતોષ કરીશ.

ગંગાજામને આનંદ થયો પછી કોઠલાને ઉઘાડીને તેમાં
થી મગદળનો લાડુ માંખણ સાકર અને બાજુરાનો રોટલો
જમવાને માટે આપ્યો, તે લઈને ભગવાને તેમાંથી અરધો અરધ
ભાગ કરીને ગંગાજામને આપ્યું અને કહ્યું કે ગંગામા આટ
જુનો તું જા ભગવાનના આપુર્વ પ્રેમ ઉપર બિહાર પામ
તો આનંદમાં મગ્ન થતો ગંગાજામજો તેમ કર્યું જોજન
હોવા પછી ગંગાજામ હાથ જોડીને ઉભો રહી; એટલે ભગ
વાને કહ્યું કે ગંગાજામ ! એ બ્રાહ્મણોનું જેવું તપ છે
તેવી તેમની ચિત્તની સુદ્ધિ નથી તેઓની નિષ્કામ ઉપાસના
નથી. તેમ તેઓ મને પ્રસન્ન કરવા સારૂ તપ કરતા નથી
જણુ દ્રવ્ય ભેગુ કરવાને સારૂ મારી શેવા કરે છે; હે ગંગા
જામ ? જેઓ સંસારના દુઃખદાયક વ્યવહારનો ત્યાગ કરીને
કંદણ અને ફળને અહાર કરીને તથા નાંહાની નાંહાની
પણુ કુટીમાં નિવાસ કરીને દર્ભ ઉપર સ્થળ કરીને અહ્ય
ર્થવૃત્ત ધારણ કરીને મુમુક્ષુ થઈને સત્સંગથી આત્માને જો
જીએ તે પ્રેમ ભક્તિમાં મસ્તરહીને પરોપકારમાં પોતાનો દેહ
સમર્પણ કરીને તથા શરીરમાં દુઃખદાયક વિકારને વિવેક
માર્ગે ત્યાગ કરીને જેઓ મારૂ સ્મરણ કરે છે તેઓને હું
પ્રેમ બાવથી મળુધું જીવોડે દ્રુવ, નારદ, પ્રહ્લ્લાદ, વ્યાસ
શુકદેવ, વસિષ્ઠ ઇત્યાદિક જે થયા છે તેઓએ મધિક અને
નાશવત પદાર્થ ઉપર બિલકુલ ધ્યાન આપ્યુંજ નથી હે
ગંગાજામ ! તુ તો કેવળ જોળા મનની નહીં માટે તે બ્રાહ્મણો
ને માટે તારા દયા ભરેલા વિચાર થાય છે પણ માહાત્મ
જોલવા ઉપર તને શંકા આવતી હોયતો તુંજ પરિક્ષા કર
અને જામના લોકોની પાસે તું કહેવરાવ્ય કે તમે શા માટે

પ્રાણુ જાય તેવું કરાછો? કેમકે ભગવાંનનો જગથી બાહે
 નીકળે તેમ લાગતું નથી માટે તમારે પ્રાણુનો નાશ કરવો
 છે કે કંઈ ઉપાયથી ઘેર જવાની ઇચ્છા રાખો છો? હે ગંગા
 આ પ્રમાણે જ્યારે ગામના લોકો તે દારિકા વાંશિ મુગધ
 મુગ્ધરીને પુછશે ત્યારે ત્યારે તેમના હૃદયનો ખરે ખરો વિ
 ચાર જણાશે;— હે ગંગા! તેઓનો વિચાર કેવો છે તે
 સાંભળીને તુ ઠાલે જણાવજે.

આ પ્રમાણે કહીને ભગવાન પોતે ગોમતીના જંગમાં
 વાસ્યા ગયા ભગવાને કહ્યું હતું તે પ્રમાણે ગંગાબાઈએ
 મામના લોકોને સમજાવીને પેલા દારિકાંવાશી બ્રાહ્મણો તરફ
 મોકલ્યા.

મામના લોકો ગામથી બાહાર જઈને પેલા બ્રાહ્મણો
 મુલ્યે ઠહેવા લાગ્યા કે તમે અન્નનો ત્યાગ કરીને ભગવાનને
 મળવા માટે તપ કરો છો ખૂબ પણ ભગવાન તો દેવતાઓ
 ને પણ મળવા દુર્લભ છે; તેમ છતાં તમે અત્યંત આમહ પુર્વક
 કાર્ય કરીને તમલા દેહને પ્રાપ્તો તો તેથી સું થનાર છે?
 સ્થિરને મેજબી આવવામાં કોઈની શક્તી છેજ નહી, છતાં
 મર્ચુની અણી ઉપર તમે આવી જવાને તૈયારીમાં છો. તમારા
 નેત્રમાં ખાડા પડી ગયા છે તમારા પેટની ચાંમડી પીકની
 સાથે ચોટી મધ છે; તેથી ઉભા થવાની પણ શક્તી રહી
 નથી એવી સ્થિતિ માત્ર મ્હોલ આવવાના નીશાંનની થઈ
 છે ભગવાનને તો મળવું એતો સંસ્કાર વિના બની શકતું
 નથી પણ મ્હોતને મળવાને કાંઈજ વાંધો નથી હે બાપ!
 જોઈએ ઉપાય કરવો શરૂતો હશે તેટલો ઉપાય તમે કરી
 ચુક્યા છો તો પણ ભગવાંન બાહેર નીકળતા તથી; ત્યારે
 સુ સમજીને તમે પોતાતો દેહ ખાડો છો! દેહ પ્રાપ્ત થઈ સુ
 ક્ષિત મળતી નથી, દેહને કમન કરવાથી જ્ઞાન થતું નથી.
 સુધા વેઠવાથી તો ઉલટમાં સ્મરણ શક્તી અને ભક્તી પણ

રહેતી નથી પણ તેના બદલે વિક્રમતા અને દારીદ્રતા ઉત્પન્ન થતાં. શરીર નાશ પામે છે. માટે હે બ્રાહ્મણો ! તમે આ કામ સુકો દમને દારીકાંમાં રહેા અને ઇશ્વરનું ભજન કરો કે તમારા જન્મનું સાર્થક થાય હે બ્રાહ્મણો તમાર કષ્ટ જોઇને અમે ગામના લોકોને તથા ગંગાગાઇને ધણોજ ખેદ થાય છે, તે શાયે તમારા ઉપર ધણીજ દયા આવે છે પણ શું કરીયે ! તમને ભગવાંન મેળવી આપવાને અમારામાં સામર્થ્ય રહ્યું નથી.

“ ગામના લોકોનું વચન સાંભળીને બ્રાહ્મણોએ કહ્યું કે હે ભાઈ ! તમને અમારા માટે દયા આવતી હશે. પણ અમે દારીકાના લોકો ભગવાનના આશ્રયથીજ જીવીએ છીએ દેશ દેશાવરના લોકો ભગવાનના દર્શણ કરવા સાર આવતા હતા અને તેમના ચરણ કમળમાં દ્રવ્ય અર્પણ કરતા હતા એમ કરવામાં હમરો રૂપીયાનું ઉત્પન્ન દરવરસે થયાં કરતુ હતું અને તે ઉત્પન્નમાંથી રાત્રિની માફક અમાર પોપણ થતુ હતુ, હવે ભગવાનનો અદિયાં આવીને ગોમતીના જંગમમાં રહ્યા છે; અમારી આ જીવિકા ભંગ થઇ ગઇ તેથી દારિકામાં દુખી થઇને મરણ પામવું તેના કરતાં અહીયાંજ મરવું ઘણું સાર છે;

ગામ લોક કહેવા લાગ્યા કે એક વરસમાં જેટલુ ઉત્પન્ન થતું હોય એટલું દ્રવ્ય અમે ગામ લોકો તમને આપીએ તો પછી કાંઇ હરકત છે ?

બ્રાહ્મણોએ કહ્યું કે એમ કરવાથી અમને શો ફાયદો ? વરસ પુર થઇ કન્ય એટલે અમે બીજારો જેવા કોહોને શરણે જઈએ, શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માની શેવા બ્રહ્મવનાર અમે બીજા કોહોને જાણિયે; કદાચ જાણિયે તો અમાર પુર કરનાર કોણ છે ? હે ભાઈઓ ! એક વરસની આમદાની આધાર

ખરચમાં નીકળી જાય. અને પછી ટાંટીયા ધસીને મર્યું થવાનો પ્રસંગ આવે તેના કરતાં અહીંયાં મર્યું પામવું એ ઉત્તમ માનીયે છીએ; અને રાંમકંની પેઠે રાજા પાસે યાચના કરવા કદી પણ જવાના નથી; માટે તમે તમારે ગામમાં નિશ્ચિંતથી પાછા જાઓ. અમારે માટે તમે કંઈ પણ ચિંતા કરશો નહીં; જે અમારા નશિયમાં લાખ્યું હશે તેમ થશે; હે ભાઈ જે કદાચ તમે સરવેના મનમાં એમજ આવતું હોય કે આપણા ગામને ગાંદરે બ્રહ્મણો લાંબીને મરી જશે; તો તમે બધાએ મળીને ભગવાનની યરાયર તોલ કરી ને સુવર્ણ (સોનું) આપો એટલે અમે અમારે દ્વારિકાં ચાલ્યા જઈએ.

ગામના લોકોએ કહ્યું કે જગમાંથી ભગવાનને બાહર કાઢવાનું અને તેમની યરાયર સોનું આપવાનું અમારામાં સામર્થ્ય નથી; આ પ્રમાણે કહીને ગામના લોકો ઘેર આવી ને ગંગાબાઈને બ્રાહ્મણોના મનની વાત જણાવી દીધી; એટલે ભગવાને જે વાત ગંગાબાઈને કહી હતી તે યાદ કરી ને આશ્ચર્ય પામવા લાગી.

રાત્રી પડી એટલે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાંન ગંગાબાઈને ત્યાં આવ્યા; તે વખતે ગંગાબાઈને પ્રભુને ભોજન કરાવીને તેમના પ્રત્યે કહ્યું કે—હે ભગવાન તમે જે હકીકત કહી હતી તે તમામ મળતી આવી; તોપણ તમે દુયાળુ છો માટે તેમના ઉપર કૃપા કરવીજ જોઈએ.

ગંગાબાઈના સ્હાંમે દ્રષ્ટી કરીને ગંદહાસથી ભગવાંને કહ્યું કે—હે ગંગા !

ગરબી—૮

આલો ડાકારમાં જઈ વશિયે એ રાગ.
 પછી હશિને કહે ગિરધારી,
 તું શું જાણે વાત અમારીરે. પછી હશિને ૧
 કેક રાક્ષસને મહેં માર્યા છે તેથી,
 કશિયુ હૃદય મતિ મહારીરે પછી હશિને ૨
 માંમે છતાં તેનું મસ્તક છેધું,
 મુતના માશી બિદારીરે. પછી હશિને ૩
 કપટ કરી અભેમન્યુને માર્યા,
 દયા વિવેક વિસારીરે પછી હશિને ૪
 છળ કરી વૃંદાને હું મણિયો,
 કહેવાયો હું અવિચારીરે પછી હશિને
 કશિયુ હૃદયનો હું છું નિશ્ચય,
 બકતની છે અલિહારીરે પછી હશિને

મહે ધણાક દેત્યોને માર્યા છે, મહા વિઠ્ઠાળ અને ઘોર
 કર્મ કરનારા રાક્ષસોની સાથે ધણી વખત ઘોર સંઘ્રામ કર્યો
 છે તેથી મારા હૃદય ધણું જ કઠીણ થઈ ગયું છે. હે ગંગા
 મા ! મારા બકતોનું હૃદય માંખણ કરતાં પણ કોમળ છે.
 વળી કેલકીના મકરંદ જેવું મંદુલ છે. તે સાથે કેવળ
 સ્વચ્છ છે તેથી લેવી તું દયાળી છે તેથી તારા હૃદયમાં
 તેઓને માટે દયા આવે છે. વાર ઠીક છે પણ હું એટલું
 કહું કે તે ખીડ પામતા બ્રાહ્મણોના ઉપકાર માટે તું તારા
 ધરખાર વેચી નાંખ્ય અને તેમ કરતાં જોટલા પૈસા આવે
 તે તું મને આપ્યો એટલે તે બ્રાહ્મણોને આપીને દારકાં
 બીદાય કર, કેમકે મારી ખૂંસે દ્રવ્ય નથી. જોકે દ્રવ્ય હોય
 તો તારે ઘેર રોટલા માટે જા માટે રહુ જોની જ્યારે શુષ્ક

લાગે છે ત્યારે સત્રી પડ્યા બાદ છાંતોમાંનો તારી પાસે
 આવીને ખાઈને ચાલ્યો જાઉં છું. વળી રહેલીને માટે સુંદીર
 ભુવન પણ નથી તેથી ગેમતી સસંવરના જળમાં પડ્યો રહ
 છું. માટે હું પણ નિર્ધન છું તેથી તું તાર ધર વેચી નાંખ્ય
 અને પૈસા આપે તો વચમાંથી દુઃખદાયક અડચણ કાઢી
 નાંખુ; આ પ્રમાણે કહીને મંદહાસથી ગંગાબાઈના સાંમે
 એકી નજરથી જોવા લાગ્યા.

ગંગાબાઈ નેત્રમાંથી આંસુ કાઢીને કહેવા લાગી કે હે
 દીન બંધુ ! મને નાહક મોહમાં શ્વ માટે ફસાવો છો ! આ
 આપની અમાધ લીલાને કોઈ પણ કળિ શક્યું નથી. આપે
 બાદ્યા વસ્થામાં પોતાના મુખમાં ચાદ બ્રહ્માંડ શ્રી યશોદા
 જીને બતાવ્યાં હતાં, તે જોઈનેજ પોતે ચમકી અ્યાં હતાં
 આપે સુદામાને વૈભવ આપ્યો તે કોહોનું અજણ્યું છે પણ
 સુદામાજીને ખચર પડવા દીધી નથી, એ પણ આપની
 લીલા છે; હે પ્રભુ તમે અને સુદામાજી એ બન્ને જણ
 સ્નાન કરવા ગંગામાં પેઠા હતા તે પ્રસંગમાં સુદામાને અક
 જિત માયા બતાવવાને આપે ધાર્યું હતું આપે બન્ને જણ
 જળમાં ડુબકી મારી, તે એવા કરાવથી કે કોણ વધારે વાર
 સુધી દમ છુટી શકે છે ! એવી હોડ બકીને ડુબકી માર્યા
 બાદ સુદામાને ચોવીસ વરસ સુધી દેશ પરદેશમાં અથડાવ્યો
 અને તેને ગ્રહસ્થા શ્રમ કરાવ્યો તથા પુત્ર પૌત્ર કરાવ્યા
 તથા તેમને પણ છંડાવ્યા તથા બીજે કોઈ દેશમાં મોકલ્યો
 અને ત્યાં પણ સ્ત્રી મર્લું પાંખી હોયતો પુરૂષને બળવું પડે
 એવા નિષમ વાળા દેશમાં મોકલ્યો તેમાં પણ ભોગ જોગ
 સ્ત્રી મર્લું પાંખી અને તે સ્ત્રી સાથે સુદામાને બંજવાનો પ્ર
 સંગ આવ્યો સુદામાએ જળમાં પ્રાણ ત્યાગ કરવા ડુબકી
 મારી એટલે બાહર નીકળ્યા આપ પછીથી નીકળ્યા હે પ્રભુ

એક ઘટિકાની અંદર આટલો પ્રકાર અતાવનાર પણ આપજો
વળિ માટેને મેલ કરનાર તમેજો છતાં મારી શિ ગુજસ • •
તમે ચાલ જતાંના વૈભવને તામે રાખનાર છો, વળિ સર્વ
ના પ્રાણુ છો છતાં મારી પાસે પૈસા માગો છો તે તમારું
ક્યાં અગ્નિયું છે.

આ પણ કુટી (કુપટી) ના કોઇ પાંચ રૂપીયા આપે
તેમ નથી વળિ ઘરનાં વાસણ કુસણ તમારા બકતે વેચી
નાંખ્યાં છે; તે તમારું અગ્નિયું ક્યાં છે ! હે પ્રભુ દ્રવ્યમાં
અને કિર્તિમાં તથા સુખમાં દુઃખમાં તમારા શિવાય કંઈ
જ નથી હે ભગવાન ! મારા આખા અંગ ઉપર મારા ના
કમાં સવાવાલ સોનાની વાળી છે બીજું કંઈજ નથી; હે
ભગવાન આપના વજન જરાજર સોનું માગનાર બ્રહ્મણો
સવા વાલની વાળીથી શી રીતે સંતોષ પામશે ! હે ભગ
વાન ! મને તો સવાવાલની વાળીની પણ જરૂર નથી, કેવળ
આપના દર્શનના લાભથીજ મને આનંદ થાય છે; આ
જગતમાં તમામ મિથ્યા છે આ દેહ પણ છુટો થવાનો છે,
હે નારાયણ ! માહારી વૃત્તિ ક્રતા વસ્તુ ઉપર છેજ નહીં;
તો પછી મારી પાસે કંઈ વસ્તુની તમે આશા રાખો છો

ભગવાને હશીને કહ્યું કે, ગંગામા તમેતો ત્રણ લોકની
સમૃદ્ધિવાળાં છો વળિ ઇંદ્રના વૈભવ કરતાં પણ તમારી
પાસે હજાર ઘણો વૈભવ છે આખી સજીનું ધન ભેગું કરીયે
તેના કરતાં લક્ષ ઘણું ધન તમારી પાસે છે છતાં સા માટે
તમે તમારું હૃદય છુપાવો છોજ કંઈ દાટી મુક્યુ હોય તે કાઢીને
આપોં હુ દારિકાંમાંથી આવેલો તાહારે ત્યાં કોદરનો રોટલો
ખાધને જગમાં પડી રહ્યું માટે હજ તારી પાસે યાચક
થીને માગણી કર્યું કેમકે દારિકાવાસિ લોભીષ્ટ બ્રહ્મણોની
પીડા કાંઈક દ્રવ્ય આપીને કાઢવી જોઈએ.

શ્રી ભગવાનનું વચન, આશ્ચર્ય કારક સાંભળીને ગંગા
 • બાઇએ કહ્યું કે હે પ્રભુ તમે એટલો બધો વૈભવ દેખતા હો
 તો હું તમને અર્પણ કરી ચુકી છું. મારેતો વૈભવની જરૂર
 • છેજ નહી, હવે હુંતો કાળચક્રના સપાટામાંજ પડી છું. અને
 જ્યારે તેનું ચક્ર ફરશે ત્યારે હુંતો તમારા ચરણ રજમાંજ
 આગોટમાં કરીશ.

ભગવાને કહ્યું કે-તારા હૃદયમાં સંતોષ છે તેથી આ
 ખુ જગત તૃણવત છે તેમજ ઇંદ્રના વૈભવને પણ તું ગણ
 કારે તેવી નથી. માટેજ તું સર્વ પ્રકારના વૈભવવાંળી છે;
 છતાં તું પ્રેમ પુર્વક સવા વાલની વાળી આ તારા પાંચક
 ને આપે છે તેટલાયોજ હું તે આહ્વાણોને પ્રસન્ન કરીશ;
 હે ગંગા તું નિર્મળ હૃદયવાળી માહારી ભક્ત છે, વળી તું
 એટલું સોનું મને આપીશ તો તેથી પર્વતથી પણ અધિક
 માનીશ, હે ગંગા બોગણા જેવા અને તારા જેવા ભક્ત
 તો દુર્લભ છે. વળી દારિક્યાશી આહ્વાણોએ ધન લાલચને
 માટે મારી શેવા કરી છે તેથી તેઓને મિથ્યા મોહ પ્રાપ્ત
 કરાવનાર મોહાન્ધીયોને પૈસા મળશેજ. કેમકે સ્વાય તેવા
 તેઓ સ્વાર્થિ છે તોપણ તેઓએ લાલચ ભાવથી મારી પુજા
 કરી છે માટે હું તેમને ફળ આપીશ, હે ગંગા ! તું એમ
 નહી સમજ કે સ્વાય તેવા ભાવથી અગ્નીને સ્પર્શ કરવામાં
 આવે તો તેથી દહાયા વિના રહેશે નહી, એજ પ્રમાણે
 સ્વાય તેવા ભાવથી આહ્વાણોએ માહારી પુજા કરી છે તો
 તેનું ફળ સાફજ આપીશ. યદ્યપિ માયિક પદાર્થની વાંચ
 ના કરનારાઓ મને પ્રત્યક્ષ જોઇ શકતા નથી. તેમજ તેમ
 નો મોક્ષ થતો નથી. માટે તે લોકોના મનની શુદ્ધિ થયા
 પછી તેમને વાંચિત ફળ આપીશ, માટે હું તને કહું છું
 તે પ્રમાણે તું કર, અને મારી બરોબર સોનું તોળીને આ
 પવું એવી પ્રતિજ્ઞા કરીને તું મને જળમાંથી ગાડેર કાઢ્ય

મછી મોટાં ત્રાજવાં લાવીને એક બાજુએ તેમાં ગાર રથા
પન કરજે અને બીજા ત્રાજવામાં તાર નાકની વાળી મુકજે
હે ગંગા તાર નાકની વાળી સવાવાસની છે તે વજનથી
નીચી નમી જશે અને હું ઉંચો થઈશ.

આ પ્રમાણે અદ્ભુત રચના જોઈને તે બ્રાહ્મણો ધન
મેળવવાની આશા છોડી દેશે. પછી તેઓ ગાહાર સ્મરણ
કરશે. ત્યારે હું પ્રસન્ન થઈને તેમની મરજી પુર્વક આપીશ.

આ પ્રમાણે ગંગાબાઈને સલાહ આપીને ભગવાન પર
માત્રા ગોમતીના જળમાં આદ્યા ગયા.

પ્રકરણ પ મું.

સવાવાલની વાળીથી પણ વંજનમાં હલકા થયા

અદભુત ચમત્કાર

અસંતોષી બ્રાહ્મણોને ફળ આપ્યું

તઃકાળ થયો એટલે ગંગાબાઈએ ગામનાં
ગણા અને વૃદ્ધ માણસોને બોલાવીને દ્વા
રિકાવાથી બ્રાહ્મણ તરફ મોકલ્યા; ગામના
વૃદ્ધ માણસોને ગંગાબાઈએ કહિ મુક્યું હતું
કે ભગવાનની જરાજર તોલ પ્રમાણે સુવર્ણ

આપીયું. આ ઉપરથી ગામના વિચિક્ષણ લોકો પેલા બ્રા-
હ્મણો પાસે ભાંજગડ કરવા જઈ પોહોંચ્યા. પછી બ્રાહ્મ-
ણોને કહ્યું કે-હે માહારાજ તમે સુવર્ણની માગણી શ્રી ભગ-
વાંન જરાજર તોલ પ્રમાણે અમે ગામ લોકો પાસેથી કરી
હતી તે પ્રમાણે અમેનો આપી શકીએ તેમ નથી. પણ જો
ગણાની સ્ત્રી ગંગાબાઈ આપવાને તૈયાર થાય છે, તમે રાત્ર
દિવસ અપવાસ કરોને અતીપય કષ્ટ વેડો છો તેથી તેમને
બેદ થવાથી તમારા ઉપર દયા આવવાથી અમને તમારી
તરફ મોકલ્યા છે. અને જેવી રીતે જમ તેમ કરોને પણ
તમે સંતોષ પાંગીને દ્વારકામાં જાયો એવો ગંગાબાઈનો
ધ્વજ છે માટે કહો હવે તમારો શો વિચાર છે પ્રથમ તમે
કહેતા હતા કે ભારે ભાર સોનું લાવજો, માટે તમારો એ
કસ વિચાર હોયતો દાગળમાં લખી આપો, અને ગોમતી
જસરોવર ઉપર તમે તુલા બાંધો.

ગામના લોકોનું વચન સાંભળી ભુખથી અશક્ત થએલા
જમીન ઉપર નિર્માલ્ય થઇને પડી રહેલા બ્રાહ્મણો ત્વરાથી

ઉભા થયા અને પરસ્પર કહેવા લાગ્યા કે, હે બાધયો ! હવે આપણા ઉપર ભગવાન પ્રસન્ન થયા છે માટે હવે આપણે વિલંબ શા માટે કરવો જોઈએ ! ચાલો આપણા રાજાજનો તંત્રુ પણ આ સાંઘામેજ દેખાય છે માટે તેમને પણ વિદિત કરીને આ ગામના લોકોને કમ્બુલત પત્ર લખી આપીએ એમ કહીને તે બ્રાહ્મણોએ રાજાને તમામ હકીકત કહી. પછી રાજા પણ ખુશ થયો; બધા બ્રાહ્મણોએ એક વિચાર કરીને કમ્બુલત પત્ર લખીને તૈયાર કર્યો તેમાં એવું લખ્યું હતું કે.

સંવત ૧૨૨૧ ના માગસર શુદ્ધ પુનમને વાર શની. ઝાકોરમાં રહેનાર બાધ ગંગાબાધ જત દારકાંમાં રહેનાર દારકાંધીશની પુજા કરનાર પુજારા ગુમળી સમસ્ત લખી આપીએ છીએ કે દારકાંમાંથી બોડાંજોજી પરમ ભક્ત હતા તે ભગવાંનની પ્રતિમા ઝાકોરમાં લાવ્યા છે તેથી અમને ધણું નુકશાન થયું છે વળિ ગોમતીમાં બીરાજેલા ભગવાંન બાહેર નીકળતા નથી તેથી અમે નારાજ થઈ ગએલા છીએ એમ જાણીને તે બાબતનો નીકાલ કરવામાં આવ્યો છે તેમાં એમ ઠર્યું છે કે ભગવાનની પ્રતિમાના વજન પ્રમાણે ભારો ભાર સોનું તમે અમને આપો એટલે કાંઈ પણ તકરાર કર્યા વિના સોનું લઈને અમે દારીકાં ચાલ્યા જઈએ એ બાબતમાં આકાશમાં સુર્યનારાયણની સાખ છે તથા દારીકાના રાજાજની સાખ છે;

આ પ્રમાણે તે બ્રાહ્મણોએ પત્ર લખીને ગામના લોકોના હાથમાં આપ્યો; પત્ર લઈને ગામના લોકોએ બ્રાહ્મણો ને કહ્યું કે હવે તમે અવિલંબથી ગોમતિ શરોવરના કિનારે પુજા બાંધો; એમ કહીને ગામના લોકો ચાલતા થયા.

આ તરફ પુનરી આહ્વાણોને આનંદનો પાર રહ્યા નહીં; આર દીવશના અપવાસથી ઉભુ થવાતું નહોતું તે આત્યારે આમ તેમ ફરવાને શક્તિવાન થઈ ગયા વળી ભુખથી નેત્રમાં ખાડા પડેલા છતાં ફીકાં થઈ ગએલાં હતાં તે આત્યારે આશા રૂપી તરંગનો લાક્ષરંગ નેત્રની કીકીયોમાં ચળકદાર છવાઈ ગયો હતો હૃદય ચક્રમાં ઉમંગનો ઢંગ મસ્ત થતા લાગ્યો મનોરથના રથ ચક્રો ધણી વેગથી ચાલવા લાગ્યા તેઓએ ઉતાવળથી સ્નાન કરી લીધું, અને મોટા ઓરશિયા ઉપર ચંદન ધસીને કપાળમાં ટોલાં ખેંચતા લાગ્યા; એ પ્રકારે આનંદ આવેશમાં આવેલા આહ્વાણો રાજ સહવર્તમાન ગોમતીના કોનારે ઉભા રહ્યા, પછી એક વડના ઝાડની ડાળી સાથે તુલાને ખાંધવામાં આવી; આ વખતે ગામના લોકો પણ જોવાને માટે આવીને બેઠા હતા; તેમાં કેટલાક જુવાનીઓ બિન્ન બિન્ન વિચાર કરતા લાગ્યા, એક એમ બોલ્યો કે ગંગાખાધના સવા રૂપીયાના ઝુંપડામાંથી બે ત્રણ લાખ રૂપીયાનું સોનું ક્યાંથી નિકળશે ? ધણું કરીને આહ્વાણને ઠગવાનો રસ્તો કયો હશે, ત્યારે બીજો એમ બોલ્યો કે એટલું બધું સોનું શું કાંઈ ગંગાખાધ ઉચકીને લાવશે કે ? શિવ શિવ કરો, ત્રીજો બોલ્યો કે બોડાણાએ ત્રાંચા પીતંગનાં વાસણ પણ વેચી નાંખ્યાં છે; કદાચ સોનું હોત તો વાસણ શા માટે વેચે ? ચોથો બોલ્યો કે, કોંણ જાણે બાઈ, એવા ફાટા ટુટા ચીથરીઆ બકત પામેથી દાટેલું ધન પણ નીકળી શકે છે. માટે એ બામત કાંઈ કહી શકાય નહીં. આ સાંભળીને માથું હલાવતો ત્રીજો માણસ બોલ્યો કે દ્રવ્યનો મદ ઢાંક્યો રહેતોજ નથી; ઢીક છે જુવો તો, ખરા ! જે હશે તે હવે હાથ રહેતનું છેકુ છે; આ પ્રમાણે જુવાનીયા લોકો વાતો કરી રહેલા છે અને બીજી તરફ હારિકાનો રાજા પણ વિરમય પામ્યો હતો, કેમકે

તેણે ગોડાણાની ઝુંપડી નજરે જોઈ હતી તેથી તેની કંગાલ સ્થિતિ હતી તેવી રાગને પણ ખાત્રી થઈ હતી;

તમામ માણસો ગુપ્તગુપ્ત ગોમતી કિનારે એકેલા છે, અને તુલા પણ અંધાઈ ગઈ છે, હવે તેઓ સવળા ગંગાબાઈને આવવાની રાહ જોતા એકા દતા. અને મનમાં ધારણા કરતા હતા કે ગંગાબાઈ ક્યારે આવે ! અને ક્યારે તેલ થાય ! એટલુંજ નહીં પણ ગોમતીમાં પ્રભુની મુર્તિ પચિસ માણસો ગથ્યા હતા છતાં નીકળી શકી નહોતી તો પછી હવે ગંગાબાઈ શી રીતે કાઢી શકશે ? આ પ્રમાણે વિચાર કરતા તમામ લોકો ગંગાબાઈને આવવાની રાહ જોતા એકા દતા; એટલામાં સફેત વસ્ત્ર ધારણ કરવાવાળી ગંગાબાઈ છેટેથી આવતી જોવામાં આવી; તેની સાથે કોઈ જોવામાં આવ્યું નહીં. તેમજ ગંગાબાઈ પાસે ગાંસડી કે બાંધેલું પોટકું પણ જોવામાં આવ્યું નહીં એટલે તમામ માણસો તે ગંગાબાઈને દુરથી જોતાંજ ગિરમય પામવા લાગ્યા એટલા માંતે ગંગાબાઈ ગોમતીના શરોવરના કિનારે જ્યાં તુલા બાંધી હતી ત્યાં આવી પોહોચ્યાં; પછી શ્રી કૃષ્ણનું સ્મરણ કરતી, હે કૃષ્ણ હે કૃષ્ણ એમ કહેતી કહેતી ગોમતી શરોવરમાં પેહી. પછી પોતાના નાકની જે વાળી હતી; તે વાળી કમરમાં ખોસી; ગોમતીમાં પ્રવેશ કરતાંજ થોડા જળમાં શ્રી ભગવાનના ચરણાર્વીદનાં દર્શણ થયાં; પ્રેમ પુર્વક નમસ્કાર કરીને ધીરે રહિતે ભગવાનને ઉપાડ્યા, અને જમણા હાથમાં પકડીને પોતાની કમર ઉપર એસાસીને જ્યાં તુલા હતી. ત્યાં ગંગાબાઈ આવી પેહોચી; આ વખતે તમામ લોકો ચિત્રવત્ થઈ ગયા; જાણે તે સાથે અદ્ભુત ચમત્કાર જોઈને સર્વેના મનમાં આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન થયું તેમની પલકી કર્યા વિના એકી નજરથી જોવા માંડ્યું હવે શું થાય છે તે જોવા માંડ્યું હવે શું થાય છે તે જોવાને તથા કયા પ્રકારની વાત

ચાય છે તે સાંભળ્યને આતુર બનિ ગએલા સૌર બકાર
કર્યા વિના મુર્તિની માફક તમામ લોકો બેશ્વર રહેલા હતા;

ગંગાબાઇએ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને એક તુડામાં મુકી
દીધા; એટલામાંતો પેલા દારિકાંવાશી બ્રાહ્મણો અધિરા થ
ઇને ગંગાબાઇને કહેવા લાગ્યા કે હે ગંગાબાઇ ! તમે ભ
ગવાનને તો બેસાર્યા પણ સોનું ક્યાં છે, સોનું !

ગંગાબાઇએ હાથની મુઠી વાળેલી બતાવીને કહ્યું કે હે
બ્રાહ્મદેવ ! તમે સખુર રાખો, સખુરીનાં ફળ મીઠાં છે. જીવો
આ માલારી મુકીમાંજ સોનું છે હે બાઇ ! જોટલુ સોનું
મારા ઘરમાં હતું તેટલું તમામ લાવી છું માટે તમે ચિંતા
કરશો નહીં;

બ્રાહ્મણો અધિરા થઇને ઉચ્ચાર કરવા લાગ્યા કે હરે
હરે, આ પ્રતિમાના પ્રમાણમાં મુકીમાંનું સોનું શા કામમાં
આવવાનું છે તમે તો કેવળ ભેગા દિલનાં છો, હે બાઇ આ
ટલે સોને શું થશે ? એટલુ બોલીને બ્રાહ્મણો ઉભા રહ્યા
એટલામાંતો તુલસીના દળ ઉપર સત્રાવાલની વાળી મુકીને
શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનનું રમણું કરીને ગંગાબાઇએ બોળ્યા બાલી
ત્રાજવામાં મુકી દીધું; મુકતાં વાંતજ સત્રાવાલની વાળી
વાળુ ત્રાજવું નીચુ નમ્યુ અને શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માની પ્રતિ
મા વાળુ ત્રાજવું ઉચ્ચ ચઢ્યું આ વખતે આકાશમાં દેવતાઓ
વૈમાનમાં બેસીને જોયા આવેલા તેમણે પુષ્પતી વૃષ્ટિ કરી
આ વખતે મધ્યાહનો સુર્ય પણ સ્થંભ્યો હતો; આ વખતે
દરેક વૃક્ષ ઉપર આશ્રમ લેનારાં પક્ષી પણ સૌર બકાર કર્યા
વિનાનાં પ્રભુના દર્શણ નિમિત્તે દ્રષ્ટિ કરી પક્ષાં હતાં, આ
વખતે આકાશમાંની વાદળિયોએ પોતાનો વેગ સ્થિર રાખ્યો
હતો, આ વખતે ગોમતી કીનારે બેઠેલા સરવે લોકોનાં મન
એજ તરફ ખેંચાયાં હતાં અને તે સાથે ગંગાબાઇ ઉપર

ધ્રુવર પ્રસન્ન છે તે જાણત ખજૂરી કરે છે તેમાં પણ આ વખતે આહારોની દ્રષ્ટી જાળવાંની ઝંડી ઉપર જાળની માફક દ્રઢ હતી, આહારોએ પોતાના કપાળ ઉપર હાથ મુક્યો તે સાથે નાશિકા દ્વારાએ મોટો શ્વાસ મુક્યો.

ઐટલામાં ગંગાજામએ આહારો પ્રત્યે હાથ જોડીને કહ્યુંકે હે માહારાજ ! જીવો તપાસો, તમે જે પ્રમાણે માગ્યું તે પ્રમાણે સોનું મહેં આપ્યું છે તેમાં પણ કેટલુક સોનું વધારે છે; તમે તમારી મેજેજ ખ્યાસ કરો કદાચ વધારે સોનું છે તેથી હું નારાજ થતી નથી, પણ તમે આહારો છો તેથી હું આપી દેવા ઇચ્છુંકે હે અક્ષ દેવ ! હવેનું પણ હું અત્રે ઉભી છું માટે જે કંઈ ઘેરજાળણી (અનૃત) લાગતુ હોય તો શંકા દુર કરીને મને કહી દો,

ગંગાજામનું વચન સાંભળીને સર્વે આહારોએ જમીન ઉપર નીચું જોઈને શરમીંદા થઈ ગયા નાણે પથ્થરની પ્રતિમા ઉભી કરી મુકેલીયો હોય તેવી રીતે તે આહારો વિચારના વમનમાં ધુંધાઈ ગયેલા બોલ્યા ચાલ્યા વિના ઉભા રહ્યા; પછી વિસ્મય પામતા આહારો ગંગાજામને કહેવા લાગ્યા કે હે ગંગાજામ ! આપના પ્રતાપ વડે કરીને અમને પ્રભુનાં દર્શન થયાં છે તેથી અમે મોટો ઉપકાર માનીએ છીએ અમારે આટલું સોનું જોયતુંજ નથી; તેમજ ભગવાને દ્વારકામાં લઈ જવાને અમે સમર્થ નથી; કેમકે તમારા ઉપર તેમની સંપૂર્ણ કૃપા છે તેમની અદ્ભુત લીલા જોઈને આ તમામ લોકો અને અમે વિસ્મય પામીએ છીએ હે ગંગાજામ હવે અમે તમારી પાસે કંઈજ માગતા નથી; એમ કહીને સોમતી સરોવર ઉપરથી આહારો પોતાના આશ્રમ તરફ પાછા વળ્યા અને રાત્રી પણ પોતાના તંબુસાં ચાલ્યો ગયો.

તુલામાં મુકેલા કૃષ્ણ માહારાજને અને વાગી ઉઠાવીને ગંગાજામ પોતાને ઘેર ગઈ અને તેમનું વેદી ઉપર સ્થાપન કર્યું.

ગામના લોકોને ગંગાબાઈ ઉપર દ્રઢ વિશ્વાસ આવ્યો.
 આ કોઈ સાક્ષાત સતી છે તથા સાક્ષાત દેવી છે એમ સ
 મજાને તમામ લોકો ગંગાબાઈના આંગણે ભજન કરવા
 સાર રાત દિવસ એસતા હતા, ગંગાબાઈનું વચન શ્રદ્ધા
 પુર્વક પાળતા હતા ગંગાબાઈનાં પવિત્ર ચરણ પાળીને
 કેટલાક જુદા આંશુસો પાન કરતા હતા તેમજ સેંકડો સ્ત્રી
 યો ગંગાબાઈ પાસેથી શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુનો મંત્ર બ્રહ્મને બોધ
 લેતી હતી તથા ગંગાબાઈના કપડાં પણ ધોતી હતી, આખા
 ગામમાં ગંગાબાઈનું નામ પ્રખ્યાત થયું દેશ પરદેશમાં ગંગા
 બાઈની ભકિત અને ભકિતને આધિન થએલા શ્રી કૃષ્ણ પર
 માત્મા તેમની પાસે રહે છે એ વીગેરેની આખ્યાય કા
 ફલાઈ ગઈ તેથી કેટલીક સાધુ મંડલી પણ પવિત્ર ગંગા
 બાઈનાં દર્શણ કરવા સાર આવવા લાગી અને દારિકામાં જે
 મહિમા બગવાંતો હતો એજ મહિમા પ્રભુ પ્રતાપે વધ્યો;
 આ પ્રસંગમાં મોટા મોટા શૂદ્ધન કુંગરોમાંથી તપસ્વિયોગી
 પુરોહિતે ધ્યાનમાં માલુમ પડવાથી દારિકાં જવાનું બંધ ક
 રીને સાધુનો વેષ ધારણ કરીને ગંગાબાઈને ત્યાં આવીને
 શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માનાં દરશન કરવા આવવા લાગ્યા હવે
 આપણે બીજી બાજુ વળિએ.

ગંગાબાઈને સંવાવાલની વાળી પાછી આપીને જોમતો
 સરોવરના કિનારા ઉપર તુલા આગળથી નિરાશ થઈને પેલા
 બાલણો પોતાના રાજની આગળ જઈને ઉભા રહ્યા.

શોક અને સંતાપથી તથા અપવાસથી શુશ્ક થઈ
 ગએલા બાલણોને જોઈને રાજાએ કંઈક હે છુદેવો ! હવે
 તમે શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુની પ્રતિમાની આશા મુઠી દઈને દારિકાં
 આણો, હવે તમે અહિયાં રહીને શું કરશો કદાચ અહિયાં
 રહેશો તોપણ ક્યોતો મળવાનુંજ નથી ત્યારે તમે નાહક
 શાંતી આશા રાખો છો.

આહારોએ નેત્રમાં આંસુ આણીને કહ્યુંકે હે માહારાજ !

માહાડ—૧૦

નથી દૈવ્ય ગતિ અનુકુળ હવે કયમ કરીયે ઓ મહારાજ.
જાણી નહિ પ્રભુતા પ્રભુની અમે, ભૂલ્યા સધળો સાજ
પાછળથી પસ્તાવો થયો અરે, થયું કાજ અકાજ
હાય દૈવ્ય હવે મને કયારે મળશે પ્રભુજી ગરિય નીવાજ
નથી દૈવ્ય ગતિ. ૧

શું કરિયે હવે દારિકાં આવી, કેમ રહે કહો લાજ
અહિયાં રહીને સ્મરણ કરીશું શેવિશું જગ શિરતાજ
એજ યશે અનુકુળ દયાનિધિ ભવસાગરના જહાજ
નથી દૈવ્ય ગતિ. ૨

હે રાજન ! અમારી દૈવ્યગતી બીલકુલ અનુકુળ નથી
કેમકે ભગવાન પણ મહ્યા છતાં દ્રવ્ય મળ્યું નથી, વળી
ભગવાન મહ્યા છતાં અમારે સ્વાધીન થવાના આશાઓ
નિરથેક થઇ, હે રાજન શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુનું આહાવુ મહાત્મ્ય
કિંવા તેમનો આ પ્રમાણે ચમત્કાર જાણવામાં આવ્યો નહો
તો, અહાહા જીવોને પેલી સવાવાલની વાળી ક્યાં અને
પ્રભુની સુતિ ક્યાં; જે સુતિનું વજન દસમણ ઉપરાંત છે
તે વજન ડોંણુ જાણે ક્યાં ગયું, છતાં સવાવાલ કરતાં પણ
વજનમાં હલકા થયા, એ કાંઈ નાંની રુની વાત નથી;
માટે જ્યારે પ્રત્યક્ષ દારકેશ્વર ભગવાન, અહિયાંજ છે ત્યારે
બીજે જગતે શું કરિયે ! ભકતવત્સલ ભગવાનનું શરણું
મકડીને અહિયાંજ રહિશું. હે રાજન !

ઢૈરવી—૨૧

• • બલા કુવા મેરી મટકી કુટી દધ બેચનસે • છુટી—એ રામ.

બકતને માટ થયા હલકા અહા ધન ધન કુંજ વિહારી
ધન ધન કુંજ વિહારી ગોપાલક પ્રિય ગિરિવર ધારી
બકતને માટ ૧

દાવાનળ પીપો એક ક્ષણમાં, માસો પુતના મારી
કૂર પાતકો કંસને તારો, જાઉં સદા બલિહારી
બકતને માટ ૨,

બરો સમામાં લજ્યા રાખી, મુપતિના હિતકારી
મિત્ર સુદામા કેરાં તાંદુલ, કાકયાં સ્નેહ વધારી.
બકતને માટ ૩

એવા દિનખંધુ સુખદાયક, કહો કયમ જાય વિસારી
શરણું એમું ન મુકું હર્ષદ, રહિશું અહિયાં ધારી
બકતને માટ ૪

એવા દિનખંધુ બકત વચ્છલને મુકીને દુર જવા અમે
ધચ્છતા નથી. આખુ જગત પ્રભુનેજ આધીન છે. થવાકાળ
પણ તેનાજ હાથમાં છે. છતાં તેની મરજી વિરુદ્ધ પુરુષ
પ્રયત્ન નિરૂપયોગ છે. ભગવાનની મુર્તિ લઈ જવાને માટે
આપણે પ્રયત્ન કંઈજ ઉપયોગમાં આવ્યો નહીં, વળી તેની
અકળીત સત્તા આગળ માનુષિ બુદ્ધિ બળવાન છેજ નહીં.

માટે હવે તો તેમનાજ ચરણમાં રહીને નિશંતર સ્તુવન
કરીશું. જ્યારે તે કૃપાનિધિ સહાય થશે ત્યારેજ અહિંથી
ખસવું છે; અને ત્યારેજ દારિકાં આવીશું પણ ગામના
લોકો અમારી હઠ ઉપર ચીડાઇને કાઢો મુકવાનું કરશે તે
પણ વૃક્ષની માફક અચળ રહીશું પણ ખસવાના નથી;

આલણીનું આ પ્રમાણે શુદ્ધ અંતઃકરણ જોઈને રામ પ્રસન્ન થયો; અને આલણો ડોકરમાંજ રહ્યા; અને તેની આગુ બાગુ જંગલમાં અપવાસ કરીને પ્રભુસ્મરણ કરવામાં જ પોતાનો વખત ગાળવા લાગ્યા.

આ તરફ ડોકરમાં ગંગાબાઈની જુંપડી આગળ ગામ ના તમામ લોકોની બીડ તલ પડે તેટલો પથ મારી મળે નહી તેવી થઈ રહી હતી, વળિ નાના સરખા નીચા છાજ ના જુંપડાને આસો પાલકના પાંદડાથી સંગારેલી હતી, કેટલીક કબુતરો અને આલણીયો ગરખા ગાઇ રહી હતી; પ્રાતઃકાળનો સમય હતો તેથી ગંગાબાઈ સ્નાન કરીને, તથા કમાડ વાસીને શ્રી રણછોડરાયજીનું સ્તવન કરી રહી હતી. હવે જ્યારે ગંગાબાઈ દ્વાર ખુલ્લાં કરે ત્યારેજ દર્શન થાય એવી ઇચ્છાથી ચકોરવત બની ગયેલા લોકો દર્શણ કરવા માટે દ્રષ્ટી કરી રહેલા હતા, યોડીકવાર થઇ એટલે “જય રણછોડ માંખણચોર” એમ કહીને તમામ લોકો દર્શન કરવા લાગ્યા. આ વખતે કપુરનો ગાંગડો આરતી ઉપર મુકી ને થક ગંગાબાઈ સફેત વસ્ત્ર ધારણ કરીને આરતી બોલવા લાગી.

આરતી.

જય મંગલકારી, જય મંગલકારી.

સચરાચર વ્યાપકછો, જાડ સદા વારી. ॥ જયમંગલ ॥

આંતર્યામિ અચળ છો, નિસંગ છો પ્યારા (૨)

પુરણ છો પરમાત્મા, નિર્મળ હિતકારા

“જયમંગલ”

અજર અગર ઇશ્વર છો આનંદ પ્રદ જાતા (૨)

છો સર્વજ્ઞ દયા નિધિ, જગત તણા ત્રાતા

જયમંગલ

નિરગુણને નિશ્ચય છે, બિરાકાર દેવા (૨)

સિંધ મુનિ સનકાદિક સહુ, કરે સતત શેષ

જયમંગલ.

અધમોદ્ધારણુ છે હરિ, સહુનું કારણુ છે. (૨)

નિર્મળ જનનું નિશ્ચય, કષ્ટ નિવારણુ છે.

જયમંગલ.

તું ત્રાતા પિતુમાતા, તું બ્રાતા ભગની (૨)

તમથી લાગી નિશ્ચય, પ્રેમ સહિત લગની

જયમંગલ.

રવિ શશિ ગ્રહ ગણુ આદિક, છે તુજ આધારે (૨)

એજ પ્રકારે ઇશ્વર છે હિત કર માહારે

જયમંગલ.

નથી ધનની કંઈ ઇચ્છા, ઇચ્છા ભક્તિની (૨)

અપો હૃદયે ઇશ્વર, પ્રેમા શક્તિની (૨)

જયમંગલ.

ગંગાબાધ આરતી કરી રહ્યાં, લોકોનો જયો થોડે થોડે
કમી થવા લાગ્યો જ્યારે તમામ માણસો ઘેર ગયા ત્યારે એકા
ન્ત જાણીને ગંગાબાધએ પોતાની નાનકડી ઝુંપડીનું દાર બંધ
કર્યું ત્યાર પછી હાથ જોડીને પ્રભુ પ્રત્યે ગંગાબાધએ કહ્યું કે
પે ભગવાન તમે તે બ્રહ્મણેને સવા વાલની વાળી સાથે
તોળાધને ચમત્કાર બતાવ્યો છે પણ તેઓ સોનું નહિ મ
ળવાથી અસંતોષ થયા છે; માટે તેમને સંતોષ કરો.

હે પ્રભુ ! તેઓ બાર દીવસ ઉપરાંતથી અન્ન વિના
લાંબણુ કરે છે. તેથી મારૂ હૃદય ખિન્ન થાય છે.

ભગવાને, કહ્યું કે હે ગંગા ! હવે તે બ્રહ્મણેનું હૃદય
નિર્મળ થઈ છે. તેમણે સર્વ પ્રકારની આશાઓને દૂર કરી
ને પ્રભુનું જ શરણુ લેવું એમ નિશ્ચય કર્યો છે. હું તો નિર્મ

જ અંતઃકરણમાંજ વસનાર હું હે ગંગા ! જ્યારે નિર્મળ
આપનો (કાચ) હોય છે ત્યારેજ તેમાં કોઈ પણ વસ્તુનો
દેખાવ નજરે પડે છે તેજ પ્રમાણે જ્યારે કાચ સમાન સ્વચ્છ
નિર્મળ અંતઃકરણ હોય છે ત્યારે તે અંતઃકરણ દ્વારાજે વૃત્તિ પણ
નિર્મળ હોય છે. જ્યારે નિર્મળ વૃત્તિ હોય છે ત્યારે તે દ્વારાજે
ધ્યાન ધારણા પણ નિર્મળજ થાય છે. હવે તે બ્રાહ્મણો
પ્રભુની પ્રભુતા કેવી હોય છે તે સમજ્યા છે. વળી ગિર્યા
માયિક પદાર્થ કંઈજ કામનો નથી એમ સમજીને હવે એ
કાચવૃત્તિથી ધ્યાન ધરે છે. તેમજ હવે તેઓ પસ્તાય છે કે
પૂર્વે આપણે આ પ્રમાણે નિર્મળ વ્રતિ રાખી હોતજ તથા
ધનનો લોભ કયો હોત નહિતો પ્રભુ પણ સાક્ષાત દર્શણ
દેત, આ પ્રમાણે તે બ્રાહ્મણોને પાછળથી જ્ઞાન પ્રગટ થયું
છે તેથી હવે તેમનું ચિત નિર્મળ થયું એમ હું સમજું છું.

હવે પ્રથમની માફક હું માહરી શેવાવૃત્તિ બક્ષીસ કરી
શ. કેમકે માહરી મુર્તિ સુંદર કાન્તીવાળી એક શુશોભિત
દારીકામાં છે; તે મુર્તિની શેવા કરશે એટલે તે લોકોને વાં
ચ્છિત ભોગ અને મોક્ષ આપીશ.

હે ગંગાબાઈ ! જે માણસ શુદ્ધ અંતઃકરણથી એક
મુહુર્ત માત્રમાં મારૂ સ્મરણ કરે તો હું તેના સર્વ દોષ
ક્ષમા કરું; અને તેને વાંચ્છિત યોગ્ય ફળ આપું. મારે
હે ગંગા ! તું હવે ધીરજ રાખ; હું હવે તેઓ પાસે જઈ
છું અને તારા કહેવા પ્રમાણે સંતોષ કરું. આ પ્રમાણે ક
હીને ભગવાન પેલા બ્રાહ્મણો પાસે ગયા.

અકસ્માત શ્રી હરીને આવતા જોઈને બ્રાહ્મણો વિસ્મય
થયા. એકદમ શ્રી હરિના ચરણ કમળમાં નમિ પડ્યા, તે
ત્રમાંથી આશ્રુની ધારા ચાલવા માંડી, પોતાના બન્યો ગર્ભ
ઉપર વારંવાર તમાચા મારીને અપરાધની ક્ષમા માગતા હતા.

આ, વળિ અચાનક દર્શનનો લાભ જાણીને મોટો ઉપકાર તથા લાભ માનવા લાગ્યા, જેવી રીતે ગરીબ માણસ દ્રવ્ય વાનને જોઈને દીનમુખથી ઉચ્ચાર કરે છે તેવી રીતે દીનમુખ મુદ્રાવાળા બ્રાહ્મણો હાથ જોડીને ઉભા રહ્યા. પછી સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. કે હે ભગવાન ! હે દારિકાંધિશ અમે રંક શેવક ઉપર શી માટે કોપાયમાન થયા છો ? હે ભગવાન અમે અજ્ઞાની જીવ આપની માયાને જાણતા નથી માટે ક્ષમા કરો, હે પ્રભુ અમે મોહપાશમાં બંધાયેલા છોક આંધળા થયેલા છતાં આપના મહિમાને જાણી શક્યા નથી માટે ક્ષમા કરો; આપની પુણ્ય કૃપા હોય તોજ મોહમાયાથી વિરક્ત રહિ શકાય; પણ હવે આપનાં પ્રત્યક્ષ દર્શણ થયાં તેથી અમારાં પુર્વનાં પાપ કર્મ બળિ ગયાં છે. આપના જેને દર્શણ થયાં તે પુનર્જન્મ પામતો નથી, હે પ્રભુ અમારું કલ્યાણ થયું, એજ અલભ્ય લાભ મારીએ છીએ. આપનાં દર્શણ થયાં એજ અમારું જીવન અને ધન છે; હે અચ્યુત જ્યારે આપનો કોપ થાય ત્યારે અમારું રક્ષણ કરનાર કે આશ્રય કરનાર આપ્તા બ્રહ્માંડમાં કોઈ છેજ નહીં; માટે મોહજનિત અજ્ઞાનાત્મા શેવકોના દોષને ન ગણતાં ક્ષમા કરો.

ભગવાન કહે છે કે તમે કોઈ પ્રકારની ચિંતા કરતામાં, તમે અમારા શેવક છો, હવે તમે તથા દારોકાના રાજાએ સહવર્તમાન દારિકામાં જાઓ ત્યાં સાવિત્રી વાવમાં મારી પુરાતન મુર્તિ છે તેને કાઢીને કાર્તિકી પુનમને દિવસે દારિકાના મંદિરમાં સ્થાપન કરીને શેવા કરો, હે વિપ્રો માહારાં અનેક રૂપ છે. હું સર્વ વસ્તુમાં વ્યાપક છું. માટે તે મુર્તિમાં અંતે આ મુર્તિમાં ભેદ સમજવો નહીં. નિર્મળ વૃત્તિથી કાયમ રહેલું ધ્યાન જ્યારે અખંડનંદ સ્થાનમાં રચી રહે છે ત્યારે એજ ધ્યાન પ્રત્યક્ષ થાય છે માટે જ્યાં સુધી તમારી નિર્મળ વૃત્તિ રહેશે ત્યાં સુધી તમારા અંતઃકરણમાં ધ્યાન કાયમ ર

હેશે; જે મહિમા આ મુર્તિનો છે એવોજ મહિમા એજ મુર્તિનો છે, અને જેવી વૃત્તિ આ મુર્તિ માટે પુર્વે તમારી હતી તેવી વૃત્તિ એજ મુર્તિમાં તમારી રહેશે તો તમને જેવું સુખ હતું તેવુંજ પ્રાપ્ત થશે. અને એથી અર્થ કામ મોક્ષ પ્રાપ્ત થશે. એમ કહીને ભગવાન અંતર્ધ્યાન થઇ ગયા.

ભગવાનનું વચન સાંભળીને બ્રહ્મણીને આનંદનો પાર રહ્યોજ નહી, તેમના શરીરમાં અપવાસને લીધે જે નિર્ગળ તા હંતી તે મટી ગઇ અને શક્તી પ્રગટ થઇ શીકા શરીર ઉપર આનંદની લહરી પ્રસરવા લાગી, આંમડી ઉપર લાલરંગ થઇ ગયો ગાત્ર ઉપર પડીગએત્રા ખાડા હર્ષના તરંગ થી પુરાઇ જવા આગ્યા અને દ્વારકાં પોહોચવા માટે ખેપ કરવાની શક્તિ પગમાં પણ આવી ગઇ સુખથી અડમડી યાં ખવાઇ જતાં હતાં તેનો ક્યાંએ જતું રતું પણ ભગવાનની આજ્ઞાથી કુદવાનું જોર વધી ગયું—તેઓએ આજે ધણા ઉમંગથી ગોમતી શેરોવરમાં સ્નાન કર્યું અને રસોઇ બનાવીને અન્ન ખાધુ સઘળા હકીકતથી રાગને પણ વાકેફ થયો પછી જેમ બને તેમ દ્વારિકાં પોહોચવાને માટે તેઓ એ ઉતાવળ કરીને કમર બાંધીને તૈયાર થયા અને આજવા લાગ્યા.

સરાસરી સોળ દીવશે દ્વારિકાં પોહોચ્યા. ત્યાર બાદ, કારતકી પુનમને આવવાને સાડા દસ મહિના હતા તે વીતી ગયા પછી સાવિત્રીવાવમાંથી ભગવાનની મુર્તિ કાઢી તેમણે જરાક ઉતાવળ કરી તેથી ભગવાનના વાક્યનું ઉલ્લંઘન કર્યું માટે તે મુર્તિ કઠણ અને ખડખડા જેવી નીકળી. બ્રહ્મણોએ તે મુહુર્તિનું સ્થાપન કરીને પુર્વની માફક શેવા કરવા લાગ્યા, અને રાત્રી પણ પોતાના રાજકાર્યમાં મુથાયો.

આ વાતનો સાર એજ છે કે શુદ્ધ અંતઃકરણ જ્યારે
 હોય છે ત્યારેજ ભગવાન પ્રસન્ન થાય છે.

તુલસીદાસે કહ્યું છે કે—

ચો.

મન મલીન તન ઉજ્જલ જૈસો

વીષ ભર્યાજુ કનક ઘટ તૈસો

મન મલિન હોય અને શરીર ઉજ્જળ અર્થાત શુશોભિ
 તે જી રીતે કે સુવર્ણ (સોનાના) ઘડામાં વિષ (ઝેર) ભર્યું
 હોય તેવું દેખાય છે.

એજ રીતે મલિન મન વાળા ધોર કૃત્ય કરેલાં છુપાં
 રાખીને ઉપર ઉપરથી હરી કિર્તન કરે છાપાં તિલક લગાવે
 માળા ફેરવે તથા મંદિરમાં જઇને શ્રી હરીના સાંમે ઉભો
 રહીને નાચે તથા કુદે તથા ન્પોતાના ગુનાહની માફી માગવાને
 પોતાના ગાલ ઉપર તમાચા મારે તથા ભક્તિ ભાવનો અન
 હદ દેખાય ખતાવે. અને અંદર ખાતે પારિકી સ્ત્રિયો સાથે
 છીનાળાં કરે પારકા ઘરમાં ચોરી કરાવીને તેવા દ્રવ્યનો ઉ
 પયોગ કરે, કન્યા વિક્રય કરે જુડી સાક્ષી પુરે દ્રવ્ય લઇને
 પાછું આપે નહી કપટ પ્રગંથ કરીને ભોળા માણસોને દસા
 વવાને પ્રયત્ન કરે પરાયુ ધન હરણ કરવાની કેશીશ કરે.
 આ પ્રમાણે વર્તણૂક વાળો ઉપરની ચોપાઇતા અર્થ જોવો
 સમજવો અને એવા માણસને ઇશ્વર સમ્મ કર્યા વિના રહે
 તા નથી ઇશ્વર તો સર્વને વિષે નિવાસ કરનાર અંતર્યામી
 છે માટે પવિત્ર અને અપવિત્ર માણસોની તે પરિક્ષા કરીને
 તેઓને સૂરા નરસાં ફળ આપે છે. બોડાણાની અટલ બ
 કિતને આધિન થયેલા પ્રભુ દ્વારકામાંથી ડાકોરમાં આવ્યા
 એજ ભક્તિ માર્ગના રહસ્યનો દાખલો છે.

લોકોને ખતાવવાની ભક્તિ ઉપયોગમાં આવતી નથી. લોકોમાં પોતાની કિર્તી ફેલાવા માટે ભક્તી ફળ આપતી નથી નિષ્કામ ઉપાસનાથીજ હૃદય પવિત્ર રહે છે ત્યાગ વૃત્તિથીજ ઇન્દ્રિયોના જોશને દબાવી દેવાની શક્તિ વધે છે અને એજ ત્યાગ વૃત્તિ ભક્તિ રૂપી પારસમણીને ઓળખાવે છે; માટે દયા, ક્ષમા, પરોપકાર પરમાર્થ વિવેક, સુનેતિ અને સદ્ગોષ્ઠ એટલાં વાંનાં જ્યારે ચિત્તમાં અડગ રહે છે ત્યારે ત્યાગ વૃત્તિનો આવેશ થાય છે.

પ્રકરણ ૬ હું.

વિજયસિંહ અર્થાત બોડાણો;

પુર્વે કોણ હતો !

કતાધિન ભગવાન તો દારિકાંતો નિવાસ ત્યાગ કરીને ગંગાબાધ પાસે ડંકપુરમાં રહ્યા. હવે સુત પ્રત્યે સૌનકાદિક મુનિ કહે છે કે હે મહારાજ. તે વિજયસિંહ અર્થાત બોડાણો પુર્વે કોણ હતો ! વળિ એવો કેવો સંસ્કાર હતો કે સાક્ષાત ભગવાન આ કળિયુગમાં તેને મળિ શક્યા એટલુંજ નહિ પણ તેની ભક્તિને વશ થઇને દારિકાં જેવું પવિત્ર ધામ ત્યાગ કરીને ડંકપુરમાં આવ્યા વળી બોડાણો તથા ગંગાબાધ એ બન્નેઓને ભગવાન શી ક્રીતે મળ્યા.

સુત મુનિએ કહ્યું કે એક વખતે યમુના કિનારા ઉપર નંદન વનમાં કાગણ માસમાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન પોતાની બાલ્યા વસ્થામાં પોતાના બાળ મિત્રોની સાથે હોળીના દીવ્ર સોની લીલા કરી રહ્યા હતા; આ વખતે પોતાની ઉમ્મરના સરખે સરખા ગોપ પુત્રો ઘેરમયા બન્યા હતા; જેમાં કેવળ બાળ એષ્ટાનું સ્વરૂપ શોભી રહ્યું હતું. નંદન વનની શોભા કવિ લોકો શું લખી શકે. જેટલું લખે તેટલું આછું; તમામ જગોએ સુગંધી પુષ્પોનો સમુદાય શોભી રહ્યો હતો. અને આસોપાલવ તથા આંબાના વ્રક્ષોનો જથ્થો એટલો જ ઘો હતો કે તેમાં પ્રવેશ કરનારા માણસો હજારો હોય તો પણ ક્યાં બોમ થઇ ગયા તેની ખબર પડે તેમ નહોતું. એ નંદન વનમાં હજારો પ્રકારના વ્રક્ષો લથ્થ બથ્થ હતા. અને તેક પ્રકારની વેલિકાઓ વૃક્ષના થડ સાથે લપટેલી લીલાં

પાંદડાંથી શોભી રહેલી હતી, અને તે વેલીકા ઉપર રંગ
 ઘેરંગી પુષ્પોનો, દેખાવ અદ્ભુત જણાતો હતો, તેવા અ
 નેક વ્રક્ષથી જાણે મેઘ ઘટા હોય તેવી ઘટા હોય તેવી ઘટા
 તેની છાયાથી જણાતું હતું. તે નંદનવન ઘણા વિસ્તારવાળું
 છતાં તેમાં ઇશ્વર કુદરતની ઠેર ઠેર જુદા જુદા પુષ્પના સ
 મુદાયની વાટિકાઓ અનેકો હતી. કોઈ જગોએ શુભાષ્પ પુષ્પ
 નું વન, તો કોઈ જગોએ ચંપાના વ્રક્ષનું વન હતું. કોઈ
 જગોએ કેતકીનો સમુદાય તો કોઈ જગોએ બોલસરીનાં
 વૃક્ષો હતાં. કોઈ જગોએ કમળનાં પુષ્પ ખીલી રહ્યાં હો
 યંતો કોઈ જગોએ મંદાર અને બકુલ પુષ્પનો સમુદાય હ
 તો કોઈ જગોએ રાજચંપો તો કોઈ જગોએ અનેક પુષ્પ
 ના જથ્થાનું રંગ ઘેરંગી વન હતું તેવા અદ્ભુત શોભા યુક્ત
 વનમાં હંસ, કારંડ, મેનાં, મૃગ, મોર, સસલાં, ઇત્યાદીક
 આમ તેમ નિર્ભય થઈને ફર્યાં કરતાં હતાં. એવા નંદન વ
 નમાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન પોતાના બાલ મિત્ર સાથે હોળીકા
 ના ઉત્સવ માટે બેલ બેલવાને આવ્યા હતા, ગેડી દડાની
 રમત રમવાને માટે કડિયુ દડા બનાવ્યા હતા, તે સાથે એક
 બીજા ઉપર નાંખવાને માટે રંગ રંગિન ગુલાબના પડિયા
 ભરી મુકીને શ્રી કૃષ્ણ સહવર્તમાન એક જગોએ સભા કરી
 ને બેઠા હતા, આ સઘળી એટા રમત બેવાને માટે વ્રધ્ધ
 ગોપ પુરૂષો ગાયો ચારવાનું કામ મુકી દઈને બેવાને માટે
 આવ્યા હતા.

અહાહા અચાની પુરૂષો તો એમજ સમઝે છે કે નંદ
 અને યશોદાને ત્યાં ઉછરાયેલો તોફાની છોકરો ગોકુલમાં રહિ
 ને અનેક પ્રકારની ધતિંગ ક્રિયા કરે છે, તેમજ બહુજ તો
 જ્ઞાન કરે છે વળિ ઠેર ઠેર ગોપિયોના ઘરમાં પેશીને છાશ
 ઢાળી નાંખે છે. તે સાથે પોતાની મોહક લટા છટા વાણી
 વિલાસ અને કાપટય ક્રિયા બતાવીને ગોપિકાઓનાં મન હરી

લે છે, માંખણ બગાડે છે. દલિની મટકીયો ફેડી નાંખે છે,
 • સ્ત્રિયોનાં ચીર ખેંચે છે એવો તોફાની નંદ યશોદાનો
 બાળક ગોપ પુત્રને ભેગા કરીને હર વખતે એમજ
 કરે છે આ પ્રમાણે ફેટલાક વૃદ્ધ ગોપના મનમાં
 ફાંદો આવી જતો હતો જો કે યશોદા માતાને પોતાના મુ
 ખમાં ચાદ ઘસાડ બતાવ્યાં તે વાત કોઈ જાણી શક્યુ
 નહોતું તેમજ ઉખળા સાથે બાંધેલા છતાં બન્યો વૃદ્ધના
 થડમાંથી અચાનક બે પુરૂષો ઉત્પન્ન થયા હતા, તે ચરિત્ર
 ગોપ અને ગેપિયોના બાળકમાં હતું તેમજ પુત્રના માશી
 ના સ્તન પાંત કરતાં પ્રાણુ હર્યો તે વખતે ચાર યોજન
 તેના સ્તરીની લંબાઈ જોઈને આખુ ગોકુળ ગામ ભય પા
 મ્યુ હતું આઢાવા ચમત્કાર બાળકમાં આવ્યા હતા છતાં
 વૃદ્ધ ગોપ પુરૂષો કૃષ્ણ ભગવાનની લીલામાં મોહ પામેલી
 વૃજ વિનતાઓ સાથેના કોઈ વિચિત્ર સંબંધને લીધે તે
 બાલ અવસ્થાના કૃષ્ણ ભગવાન પ્રત્યે ઈર્ષ્યા લાવતા હતા;
 એવા શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન જે કે પોતાની લીલા વડે કરીને
 સર્વને મોહ પમણતા પરમાત્મા પોતાના સમવયના ગ્વાલ
 મિત્ર સાથે રંગ રમવાને ઠાઠ મચાવ્યો હતો.

ગોકુળમાં નવનંદ હતા તેમાં કિર્તી પામેલો સર્વથી વૃદ્ધ
 વિજયનંદ નામનો ગોપ હતો તે મનસ્વિ સ્વભાવનો હતો.
 તે પણ ભગવાનની ઇચ્છાથી ત્યાં આવી ઉભો હતો. વિજય
 સિંહ વૃદ્ધ હતો છતાં તેને આવતો જોઈને શ્રી કૃષ્ણ સહ
 વર્તમાન ગોપના બાલકોએ તેને નમસ્કાર કર્યો નહીં; એટલુ
 જ નહીં પણ જાણે એળખતાજ નથી અથવાતો તે વૃદ્ધની
 કંઈ પણ મર્યાદા રાખ્યા વિના પોત પોતાનો ખેલ શરૂ કર્યો

સાંભા સાંભી રંગની પિચકારીયો છોડવા માંડી તે ઉપર
 શુક્લાલ નાંખવા માંડ્યો તે પ્રસંગમાં ગોપ બાળકોએ વિચા
 ર કર્યો કે આપણે પેહેલો રંગ કાઢીને નાંખવો કેમકે જે

પુણ્ય હોય તેમને નાંખવો ધરે છે એમ વિચાર કરતાં શ્રી કૃષ્ણને પુણ્ય ગણીને તેમનું પુજન કરવા લાગ્યા ત્યાર પછી પરસ્પર રંગ ગુલાલ નાંખીને તથા એક બીજા ઉપર રંગની પિચકારી ચણાવીને ક્રિડા કરતા હતા,

આ તમારો જોઇને વિજયનંદ વૃદ્ધ ગોપને ક્રોધચઢ્યો જીવાત્ત છોકરાનો તમામ અવિવેકી લાગ્યો તથા પોતાની પાસે જેઓ વૃદ્ધ નવ નહો જોડેલા છે તેમને વિજયનંદ કહેવા લાગ્યો કે અહિયાં આપણે પોતાનું માન ગુમાવવાને જ આવી છીએ જીવોને આ તમામ જીવાત્ત છોકરાઓ મદથી મરત થએલા છે તેઓને ગિલકુલ વિવેક છે જ નહીં આપણે વૃદ્ધ મેદા છીએ તોપણ જોલવાનું તથા ન જોલવાનું તેઓ જોલ્યાં કરે છે પણ તે વિષે તેઓને કંઈજ શંકા કે શરમ આવતી નથી તં તમામ બાળકો કેવળ ઉદ્ધત થઇ ગયા છે હવે તેઓને કોઇ શીખામણ દેનાર છે જ નહીં કદાચ શિખામણ દેવામાં આવેતો તેઓને લાગુ પડે તેમ જણાતું નથી કારણ કે જ્યારથી નંદજીને ઘેર આ કૃષ્ણનો જન્મ થયો ત્યારથી તમામ છોકરાઓ અંકુશ વિના ના ભટકતા થઇ ગયા છે તે છોકરાઓ પોતાનાં મા આપ નું પણ કહ્યું માનતા નથી. છેક નિર્લજ થઇ ગયેલા છે. માટે આહાવા છોકરાઓની રમત જોવા આવનાર આપણે વૃદ્ધ માણસોની હાંસી થયા વિના રહેજ નહીં;

જીવોતો ખરા ! પ્રથમ રંગની પુખ્ત આ સૃષ્ટિનો રચનાર શ્રી ભગવાનની કરવી જોઇએ. ત્યાર પછી આપણા સરખા જે નવનંદ છે તેમની પુખ્ત કરવી જોઇએ. આટલું થયા પછી જીવાત્ત અને બાળકની રંગ પુખ્ત થાય, આ પ્રમાણે આપણા સનાતન રીવાજ છે છતાં તે રીવાજ મુકી દઇને આ સમગ્ર બાળકોએ પેલા નંદના પુત્ર કૃષ્ણની પુજા શા માટે કરી ? હા, કદાચ બાળકમાં ઉત્તમ પ્રકારના વંદની

ય ગુણ હોય અને પુનઃ કરવામાં આવે તો હરકત નહિ
પણ તે ક્યારે કે જ્યારે વૃદ્ધની પુત્ર થાય ત્યાર બાદ સારા
આચરણ અને સારા લક્ષણ વાળા છોકરાની પુત્ર કરવી ક
દાંત્ર્ય યોગ્ય ગણાય, પણ આતો નંદનો પુત્ર કષ્ટ જ્યારનો
પ્રગટ થયો છે તે દીવશથી તો ગોકુળમાં સર્વ લોકોનો નાશ
થાય તેવા ઉત્પાત થયાં કરે છે;

બુવોતો! એક વખતે વંટોળીયો પવન એવો છુટ્યો
હતો કે તમામના છાપરાનો ભાગ ઉખડી ગયો હતો. કેકના
ધરતી ભૂતો પડી ગઈ, સેંકડો વૃક્ષ મુળમાંથી ઉખડીને
જમીન ઉપર પડી ગયાં, સેંકડો દોર ધુળના ઉડવાથી ગભ
રાઈ ગયાં હતાં; એવા એવા અનેક ઉત્પાત થયાં કરે છે.

વળી એ છોકરાનું કપટ, તથા તેનામાં ચોરી કરવાની
કળા, તથા અમર્યાદનું ભાષણ, તથા ઘેર ઘેર રાત્રીને વિષે
કોઈ હોય નહીં ત્યારે ગોપીયોની પાસે જતું રહેવું, આ પ્ર
માણે તેની તમામ હલકી રીત તમામ લોકો જાણે છે, આ
હાવા અવગુણ વળાને નાદાન છોકરાએ પુજ્ય ગણ્યો તેથી
શું થયું? આ પ્રમાણે વિજયનંદનું વચન સાંભળીને ઉપ
નંદ નામનો વૃદ્ધ ગોપ બોલ્યો કે તમે જે કહ્યું તે સાચું
છે. માટે બીજા વૃદ્ધ માણસોએ પોતાના બાળકોને સખત
સખત કરવી જોઈએ. તેમજ જેના ઘરમાં સ્ત્રી પાંસરે રસ્તે
ચાલે તેવી ન હોય તેવી સ્ત્રીને તેના ધણીયે શીખામણ દેવી
જોઈએ; પણ પોતાનાજ ઘરમાં એવી રીત હોય છતાં બીજા
કોઈને શીખામણ દેવાને જાય એવા માણસે તો બોલ્યા
ચાલ્યા વિના મૌન ધરતો જ બેસી રહેવું જોઈએ.

હે બાઈ તમેજ વૃદ્ધા વસ્થાને પોહાએલા કેવળ પરવશ
છો, તમે પોતાનું ઘર તપાસ્યા વિના બાળકોની ઉપદાસ કરો
છે એ દીક નહીં;

વિજયનંદ બહેમમાં બરાબ મએલો ઉપનંદને કહેવા લા
ગ્યો કે કહો એમએ ! તમે મારા ઘરમાં એવું શું છિદ્ર
એવું છે ?

શું તમે જાણવા ઇચ્છો છો કે ! ચાલો ત્યારે હવે તો
હું તમને ખરેખરુંજ કહી દઉં સાંભળો. આ પ્રમાણે ઉ
પનંદે કહ્યું કે તમારી સુધા નામની સ્ત્રી કૃષ્ણની શેવા દાશી
ની મદદ કરે છે; એટલુંજ નહીં પણ કૃષ્ણનું દર્શણ કર્યા
વિના બોજન કરતીજ નથી; આ હકીકત આખું ગોકુળ
જાણે છે છતાં તમે જાણતા નથી એ મોડોડુ આશ્ચર્ય લાગે
છે. અરે બાપ તમે તમારા ઘરનાં જાણીયાં તથા ગોખલા
જાણતાજ નથી છતાં પારકા ઘરનો નીસરણીનાં પગથીયાં
કેટલાં છે ! એવો પ્રશ્ન કરોએ તે મિથ્યા છે. આ વાત તો
કદાચ મને કહી તેતો દીક છે પણ બીજા કોઈને કહેશો
તો તે પણ તમને મેહેલું મારશે;

હે બાપ વસંત ઋતુમાં તારી સ્ત્રીએ શ્રી કૃષ્ણની પુજા
કરી હતી ત્યાર પછી પુજા કરતાં જે કંઈ શેષ રંગ રહેલો
હતો તે રંગ તમારા ઉપર નાંખ્યો હતો તમે જુદા છતાં ત
મારી સ્ત્રીએજ શ્રી કૃષ્ણની પ્રથમ પુજા કરીને રહેલા રંગથી
તમને પ્રેમ ખતાવીને પુજ્યા હતા; વળિ હમણાં પણ તારી
સ્ત્રીએ કૃષ્ણને પુજવાને માટે રંગ તૈયાર કર્યો છે તે હોળી
કા પુજન વખતે પુજન કરશે; હે વિજયનંદ તારી સ્ત્રી
કૃષ્ણને કેટલું ચ્દાય છે તેનીજ તને ખબર નથી. એ કેટલું
બધું અધર !

વળિ આતો સધળા અગ્નિની આળકા છે અને તારી
સ્ત્રી તો કેવાળા ગાની અને ચતુર છે વળિ ધણાં છતીહાસો
શાંભળવા વાળી વિવેકી અને સાંણી છે એટલુંજ નહીં પણ
તે સુધા સ્ત્રીને જ્ઞાન સગતીને આજુ બાજુની કેટલીક યુવ

સ્ત્રીયો તેની પાસેથી બેઠી લે છે છતાં શ્રી કૃષ્ણને વશ થએલી તારી સ્ત્રી તારો મર્યાદા કેમ સંખ્યા નથી ! કહો જોઈએ ?

ઉપનંદનું વચન સાંભળીને વિજયનંદનું મોઢું ઉતરી ગયું, તત્કાળ ક્રોધ પ્રગટ થઈ ગયો. નેત્રના ખુણા વારંવાર ફરકવા લાગ્યાં, કપાળ ઉપર કરચોલી ચઢી ગઈ અનેક વિચારના તરંગના સપાટાથી બન્યો હોઠ ફરકવા લાગ્યો મસ્તક ઉપરનો ભાગ વારંવાર ના અને હા એવા ઉપચારથી પ્રતિબંધન થએલો હાલવા લાગ્યો હૃદય સ્થાનમાં ક્રોધનું આસન થવાથી છાતી ધડકવા લાગી અને જોડ્યા ચાલ્યા વિના મુગો થઈ ગએલો વિજયનંદ પોતાને ઘેર ઘણી ઝડપથી ચાલ્યો આવ્યો;

શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માનું રટણ જેના શુદ્ધ અંતઃકરણમાં નિરંતર રહેલુંજ છે વારંવાર મધુર વદન જોવાને જેની ઉત્કંઠા રહેલી છે, મુરલીના નૃદને સાંભળવાને જેના કાંન તે તરફજ તત્પર રહેલા છે, જેનાં નેત્ર માધિક જગતના તમામ પદ્ધતિને શુન્ય ગણીને શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માની માધુરી મુરત જોવાનેજ માટે ટમટમિ રહ્યાં છે જેની પ્રતિભે પરમાત્માના ધ્યાન માટે અતંગ રહેલી છે એવી પવિત્ર સુધા પોતાના પતિને આવતા જોઈને મંદહાસથી કહેવા લાગી કે પ્રીતમજી ! આમ ઉતાવળા ઉતાવળા કેમ આવી પોહોઆ આજેતો તમે શ્રી કૃષ્ણની ખાલ ચેષ્ટા જોવા ગયા હતા ને ક્રોધથી ભરાઈ ગએલા ભુત જેવો વૃદ્ધ વિજયનંદ ડોસો કંઈ પણ જોડ્યા ચાલ્યા વિના પોતાના મસ્તક ઉપરનું કાંઈ જીયું ધરતી મધ્ય ભાગમાં પટકી દીધું અને શ્રમથી પસીનાને લીધે ચલણી ગએલી બંડી કાઢીને ખુલ્લા બદન વાળો ધરમાં ખુણાની અંદર વાંસની લાકડી ખોળવા લાગ્યો તે જોઈને સુધાએ કહ્યું કે સ્વામિન ! તમે શું જોજોહો,

વિજયનંદે નેત્રની ભક્ટી ઉઘી કરીને તથા ક્રોધાયમાન મુદ્રાથી સુધાને કહ્યું કે રાંડ શંખણી ! તારી પુળ કરવાને માટે પુષ્પાંજલીની આરતી ખોળુ છું જોવી રીતે તું પુળ કરવાને માટે રંગ તૈયાર કરી મુકવાનું સાધન ખોળે છે તેમજ સમઝી કે ?

એક હાથમાં લાકડી અને બીજા હાથથી સુધાના મસ્તક નો ચોટલો પકડીને વિજયનંદ કહેવા લાગ્યો કે, કેમરે ! તહે તયાર ક્યો છે તે રંગ ક્યાં છે ? બોલ્યો ! રંજથી પે ત્રા કૃષ્ણને પુજવાનું તું જત કહે છે ખર કે મને પુછ્યા શિવાય એવું વ્રત શા માટે કરેછે ! તું માહારી મરજી ઉપ રાંત સ્વેચ્છાચારથી વર્તનાર કોણુ છે ? તને શા માટે સિક્ષા ન કરવી જોઈએ કેમ શો જવાબ દે છે ?

વિજયનંદની ક્રોધ મુદ્રા જોઈને સુધા થર થરવા લાગી તે સાથે ઉચ્ચાર પણ કરી શક્તી નહીં અને આશ્ચર્ય જનક શબ્દ સાંભળીને મોટા વિચારમાં પડી ગઈ એટલે વિજય નંદને વધારે ક્રોધ ચઢ્યો પછી લાકડીથી ઉપરા ઉપરી ટટકા ચલાવવા લાગ્યો શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માની કૃપાથી લાકડી પણ ભાગી ગઈ એટલે બીજી લાકડુ હાથમાં લઈને મારવા મચ્યો છતાં તે લાકડુ પણ ભાગી ગયું આ પ્રકારે સોળ સતર લાકડાંના કકડા થઈ ગયા છેવટે મારી મારીને પોતેજ થાકીને લોથ થઈ ગયો પણ સુધાના શરીર ઉપર વાગ્યાનું કંઈજ નિશાન માલુમ પડ્યું નહીં તેથી આશ્ચર્ય પામતો બોલ્યો કે, હર હર હે પ્રભુ હુ તો આ રાંડને મારી મારીને થાકી ગયો. ત્રણ લાકડાંના પણ કકડા થઈ ગયા મારા હાથ પણ કુખવા આવ્યા અરેરે આ રાંડાનું શરીર વજ્રરથી બનાવ્યું હશે કે શું ! એમ કહીને થાકી ગયેલો જમીન ઉપર સુધા રહ્યો.

અહાહા જેના ઉપર પ્રભુની કૃપા છે તેને કોણ મારી શકે છે લાલ અંગારા જેવા ધગ ધગતા લોખંડના થાંભલાની સાથે ભક્ત પ્રહલાદને આશ્રુ ભરાવ્યો હતો છતાં તેને શીતળ જળ જેવું લાગ્યું હતું અમીથી તાવડામાં તપાવેલા તેલમાં સુધ ન્યાને નાંખ્યો હતો છતાં તેને આંચ આવી નહોતી લાક્ષા ઝડકને બાળીનાંખ્યું હતું છતાં તેમાંથી પાંડવોને બચાવ કર્યો હતો; હોલા હોલીને બચાવવાને હાથીનો ધંટ તોડીને તેના ઉપર ગોઠવી દીધો હતો, એવા મહિમા વાળા સાક્ષાત પરમાત્માની જ્યારે કૃપા હોય ત્યારે વિપત્તી અસર કરતી નથી; શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માનું દાંધ અન્નહ્યું નહોતું, વિજયનંદ પોતાને ઘેર જાતને સુધાને માર મારસે એ વાત શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુએ જાણી હતી, તેથી તેના જતા પેહેલાંજ સુધાનું શરીર વજ્ર જેવું કરી નાંખ્યું હતું,

શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માની ભક્તિ દર્શણમાં આતુર રહેનારી સુધાએ કૃષ્ણ પરમાત્માને રંગથી પુજવાને માટે રંગ તૈયાર કરી મુક્યો હતો. અને હોળી પ્રગટવાનો વખત નજીક છે છતાં કોધથી તત્ત્વ થએલા સ્વામી વિજયનંદ રક્ષણને માટે ઘેર બેઠો છે તેથી શી રીતે જવાશે ? હવે હું શું કરું, હે પ્રભુ ! આ વસ્ત્ર શું તમારી પુજા કર્યા વિના જશે. એ વી અનેક પ્રકારની ગિંતા કરતી સુધા અફસોસ થતી ઘર માં એક ખુણામાં જાતને બેસી રહી, સાયંકાળનો વખત થયા આવ્યો તેમ તેમ તેને તાલાવેલી થવા લાગી.

આ તરફ પેલો વિજયનંદ કોધથી જમીન ઉપર પડ્યો છે તે બેઠો થયો. અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે જ્યારે કૃષ્ણ મારે ઘેર આવે અને આ રાંડ પુજા કરવા સાર બાહર નીકળે એટલે આ લાકડાથી તે કૃષ્ણ અને આ રાંડ એ બન્નેનો વધ કરી નાંખું. એવા વીચારથી હાથમાં લઈ પકડી

તે રક્ષણ કરવા સાર બારણા આજળ હોતો રહ્યો, અર્થાત કૃષ્ણને આવવાની રાહ જોઈને બેઠો.

સાચકાળ થયો એટલે સૌ વ્રજના લોકો હોળીનું પુજન કરવા સાર ગયા પણ વિજયનંદ ગયો નહી; પણ કૃષ્ણ ભગવાને જાણ્યું કે મારા પ્રત્યે ભક્તિ કરનાર મુખ્યા હાથ બંધનમાં છે. માટે કાંઈ પણ મલાજ કરવો જોઈએ. શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને સનંદનો વેષ ધારણ કર્યો, સનંદ એ વિજયનંદનો પુણ્ય વિશ્વસુ મિત્ર હતો, એમ ધારીને સનંદનો વેષ ધારણ કરીને શ્રી ભગવાન પોતે વિજયનંદને ત્યાં ગયો. સનંદને જોતાંજ વિજયનંદને આનંદ થયો, તેણે આવકાર થી બોલાવ્યો. પોતાની પાસે બેસાડ્યો, પછી સનંદ બોલ્યો કે પ્રિય મિત્ર ! આજ હોળીકાનો ઉત્સવ છે છતાં તમે કલેશ શા માટે કર્યો ! તમારા આડોશી પાડોશીથી મારા જાણવામાં આવ્યું, માટેજ હું સર્વ કામમુકીને અહિં આવ્યો છું. જુવો કે હોળીકાનું પુજન કરવા સાર મારે ખામુખા જવું હતું, ત્યાં હવે અડધી ઘડી પછી જઘશ એમ ધારીને ત્હારી પાસે હું આવ્યો છું. કેમકે આજે ત્હેં નાહક કલેશ કર્યો છે; શા માટે કલેશ કરવો જોઈએ? શું લક્ષ જવું છે? ખાઓ પીઓ આનંદ કરો. છતાં તમે વૃદ્ધ થયા તો પણ ક્રોધનો ત્યાગ કર્યો નહી એ ઠીક નહી, ક્રોધથી શરીર દુઃખી થાય છે. મન બગડે છે, નિતિના વિચાર નાશ પામે, વિવેક જતો રહે છે અને અગ્નીની માફક બાળીને ખાખ કરો નાંખે છે. માટે હવે શાન્ત થાઓ અને ચાલો આપણે બન્યો જણ હોળીકા પુજન કરવા સાર જઘએ.

હૈ મિત્ર ! તું કહે છે તે બાજબી છે પણ તાર ક્યાં અજાણ્યું છે. કે રંગ પુજા વિષયું ભગવાતની થયા પછી વૃદ્ધ પુરુષની થાય છે, તે તમામ વિવેકનો ત્યાગ કરીને હાલની વખતમાં હોકરાંએ માર અપમાન કર્યું છે વળી

એકજમાં ઉત્પાન કરનારે. કૃષ્ણ છે તેની પુત્ર મારી સ્ત્રી
 કરે છે મારો આજ્ઞા શિષ્યાય એવા વર્તણૂકી ન્યાયનારી સ્ત્રીને
 મહેં સિદ્ધા કરી છે. અને હવે કદી પાશુ રંગથી કૃષ્ણને
 પુત્રવે નહીં એવી સખ્ત મનામ કરી છે. વળિ કશ્ચની
 યુક્તિ હું સારી પેઠે જાણું છું. તે હજાર પ્રકારના વેશ ધાર
 ભુ કરીને ધરમાં પેશી જાય એવો છે; માટેજ હું રક્ષણ
 કરવા ઉભો છું. કે જેવો આવે તેવોજ હુંજ તેને પુરુષાં
 જળી આ લાકડીથી આપું એટલે પાંશરો દેર થઈ જશે.

હે મિત્ર ! હું લોકોને શિષ્યામણુ દેવાવાળો છતાં મારા
 ધરમાંજ મારી સ્ત્રી અધમ આચરણથી જ્યારે વર્તે ત્યારે
 પછી મનેજ પિક્કાર પ્રાપ્ત થાય એમાં શું આશ્ચર્ય છે !

હે મિત્ર તે કૃષ્ણ હજાર પ્રકારના વેશ લેનાર છે તેથી
 હું તાહરા વિના બીજા કોઈનો વિશ્વાસ રાખતોજ નથી;
 કદાચ હું તારા કહેવા પ્રમાણે હોળીકા પુજન કરવા માટે
 જાઉં પણ અલ્પિયાં રક્ષણ કરવા માટે મારા આવતા સુધી
 ઉભો રહે તો જઈ શકું, કારણકે કપટી માણસો પ્રદ્વતી
 સ્ત્રીને છળ કર્યા વિના રહેશે નહીં.

ત્યારે સનંદ ગોલ્લો કે મિત્ર જેની જેવી ભક્તિ હોય
 તેવી ભક્તિનું ફળ મળે છે; કેટલાકની શ્રદ્ધા ભક્તિ સ્થાય
 રમાં હોય છે કેટલાકની જંગમ પદાર્થ પ્રત્યે હોય છે કેટલાક
 જુદા જુદા નામથી માની લે છે. તેમ તારી સ્ત્રીએ શ્રીકૃષ્ણ
 ભગવાનને જાણ બાવથી માને છે; અને પુજે છે, હે પ્રિય
 જેવી રીતે તારી ભક્તિ શિલા પ્રત્યે છે તેવીજ રીતે તારી
 સ્ત્રી ભક્તિ કૃષ્ણ વિશે છે માટે હે મિત્ર તેમાં તારું શું
 ગયું તું નકારો કોપ કરે છે, એ સ્ત્રી કૃષ્ણને જાણ બાવથી
 માને છે, વળિ નિર્દોષ છે, છતાં લૌકિક શંકા શા માટે
 આવરી જોઈએ છતાં કદાચ તને શંકા આવતી હોય તે.

રક્ષણ કરો, પણ ડાહ્ય. માણસેએ ખુબ સમજવું જોઈએ કે સ્ત્રી ચરિત્રને પાર કદી પણ હાથમાં આવતો નથી; હે' ભાઈ મહેં પણ હજી હોળીનું પુજન કર્યું નથી. માત્ર તારા માટે હું ઉભો રહ્યો છું. જો તમે ઉતાવળા જઈને આવો તો હું અત્રે તમારા આવતા સુધી ઉભો રહું.

પ્રોતાના મિત્રનું વચન સાંભળી વિજયનંદ નિર્ભય થઈ ને હોળી પુજન માટે તુરત ચાલ્યો ગયો, પણ તેના જાણવામાં ન આવ્યું કે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પોતેજ અત્રે આગ્યા છે.

વિજયનંદના ગયા પછી ભગવાને પોતાનું સ્વરૂપ ધારણ કરીને સુધાને દર્શન આપ્યું. સુધાએ પ્રેમપૂર્વક પ્રભુની પુજા કરી અને રંગ છાંટ્યો, આ વખતે સુધાના અંતઃકરણમાં આનંદની રેલમ છેલા થઈ રહી, પછી ભગવાને સ્મિતહાસથી કહ્યું કે હે સુધા તું તારા સ્વામીથી ભય પામીશ નહીં; તેના મારથી તારૂં રક્ષણ મેં કર્યું છે તહે' નજરે જોયુંજ હશે કે સેંકડો લોકડાંના ટુકડે ટુકડા થઈ ગયા છે.

સુધાએ શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુના ચર્યાવિદ્માં વારંવાર પોતાનું મસ્તક નમાવીને સ્તુતિ કરતી દીન વચન ઉચરતી ઉભી રહી.

આટલું થયા પછી પ્રભુએ સનંદનું સ્વરૂપ ધારણ કરીને જોવી રીતે પોતે ઉભા હતા તેવીજ રીતે રક્ષણ કરવા સાડે ઉભા રહ્યા.

એટલામાંતો વિજયનંદ જેમ-તેમ ઉતાવળથી હોળીકાનું પુજન કર્યું, વળી તે ઠેકાણે બધા લોકો ઉત્સાહ કરી રહેલા હતા. તેમજ હોળીકાના ઉત્સાહમાં કૃષ્ણ આવ્યા વિના રહેજ નહીં; એ સ્વભાવિક હતું છતાં વિજયનંદે શ્રીકૃષ્ણને જોયા નહિ; તેણે ત્યાં ખુબ પરજ કરી કે કૃષ્ણ શક માટે આવ્યા નથી ? ક્યાં ગયા છે ? તેના ઉત્તરમાં મનને સતોષ થયો નહીં; એટલુંજ નહીં પણ તેના પેટમાં કાળ પડી કે રખેને

આહાર સ્વરૂપ ધારણ કરીને મારે ઘેર મારી સ્ત્રીને મળવાને
 • માટે ગયો હોય તેમજ કદાચ કયું હોયતો મારો મિત્ર
 સનંદ ઉભોજ છે. તે મારૂ સ્વરૂપ ધારણ કરનાર કપટી
 કૃષ્ણને જાણી શકશે નહીં; માટે ગમે તેમ થાય પણ અ-
 હીયાં ક્ષણ માત્ર ટકવુંજ નહીં એમ વિચાર કરીને ઉતા-
 વળો ઉતાવળો પોતાને ઘેર આવી પોહાચ્યો, અને જુવે છે
 તો પોતાનો વિશ્વાસુ મિત્ર સનંદ એક લાંબી લાકડી પક-
 ડીને ઉભો રહેલો માલુમ પડ્યો; આટલું જોતાંજ તેને ધી-
 રજ આવી, અને શાન્ત થયો.

સનંદનું રૂપ ધારણ કરનાર શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને વિચાર
 કર્યો કે મારા પ્રત્યે પ્રેમ રાખનાર નિખાલસ વૃત્તિવાળી સુધા
 ને આ વિજયનંદે બહુજ દુઃખ દીધું છે. માટે તેને શિક્ષા કરવી
 ઘટે છે, એમ ધારીને વિજયનંદને જોતાંજ તથા ઘરમાં
 પ્રવેશ કરવા જતાંજ તેના સાંઠાંમે ક્રોધ કરીને સનંદે કહ્યું
 કે ખબરદાર જો ઘરમાં પેડેલો; બાહરે ઉભો રહે, આ ઘર
 માં જવાને તને પરવાનગી નથી; કેમકે હું તને ઓળખતો
 નથી, એમ કહીને સનંદે વિજયનંદ સાંમે લાકડી ઉગામી.

આ પ્રમાણે દેખાવ જોઇને બયથી વિજયનંદ જરાક
 દુર ઉભો અને કહેવા લાગ્યો કે અરે મેહેરબાન ! હું વિ-
 જયનંદ, જેકે તાહારો મિત્ર છું. છતાં તું કેમ ભુલ્લી જાય
 છે ! શું કાંઈ ભાંગ બાંગ પીછને આવ્યો છેકે કેમ.

સનંદ બોલ્યો—અરે ચાલ્ય, ચાલ્ય, ગિદડ તું ગમે
 તેમ બકે તેમાં તારો દીવસ વળવાનો નથી; અહીંથી ચાલ્યો
 જ નહીતો હાડકાંજ ભાગી નાંખીશ સમજ્યો કે ?

ગભરાઇ ગયેલો વિજયનંદ કહેવા લાગ્યો કે અરે મિત્ર
 સનંદ હું તારો પરમ મિત્ર વિજયનંદ ને કેમ ભુલ્લી જાય
 છે, આમ છેક થેલો કેમ બને છે.

સનંદ જોડ્યો કે, હું ઘેરેલો નથી પણ તુંજ ધરડો
ગધેડો છે; તું નથી જનણતો કે કૃષ્ણ અનેક પ્રકારના રૂપ
ધરીને આવે છે માટે તું કદાચ કૃષ્ણ હોય તો શી ખચર
પડે ! ચાલ્ય જોડીજન; આ જાગત શો ઉતર આવે છે તું
હોળીકા પુજન માટે ગયો હોય તો તહે કૃષ્ણને ત્યાં દંઠા
હવા કે નહી ?

સનંદનું વચન સાંભળીને ફરીથી જહેમમાં ફસાયેલો
વિજયનંદ જોડ્યો કે ઘણા લોકોની ગિરદ હતી તેથી કૃષ્ણને
દંઠા નથી. એ વાત તો ગળતી આવે છે.

ત્યારે હું તને શા માટે પેસવા દઉં મનેતો મારો મિત્ર
અડિયાં ચોકી કરવા બેસાયો છે. તેથી તેનું કાંગ નિમક
હલાલીથી કરવા માટે ઉભો છું માટે તું કૃષ્ણ નથી એવી
શી ખાત્રી થાય આ પ્રમાણે સનંદે કહ્યું.

વિજયનંદ ઉમળકા સાથે સનંદ પાસે જઈને કહ્યું કે
મિત્ર હું ખાત્રીથી કહું છું કે, હું વેપારી વિજયનંદ નથી
પણ ખરો વિજયનંદ છું માટે તું તકરાર કરવી મુકી દે.

આટલુ સાંભળતાંજ સનંદે તે વિજયનંદના મસ્તકના
વાળ પકડીને એવી લાત મારી કે તે જમીન ઉપર બે ત્રણ
જોડીમડાં ખાધ ગયો વળી તેમ થયા છતાં પણ તેના વાંસા
ઉપર તથા પગ અને હાથો ઉપર લાકડીનો માર માર્યો
તેથી અદમુલા જેવો થઈ ગયો. બે બાંન થઈને જમીન ઉ
પર પડ્યો પછી સનંદે કહ્યું કે સાચે સાચું જોડ્ય કે તું
વિજયનંદ છું કે કૃષ્ણ છું.

વિજયનંદે હાથ જોડીને સનંદને કહ્યું કે મહારા મિત્ર
હું તો વિજયનંદ છું છતાં તહે જહુ માર માર્યો તેથી એક
મહીને પણ હું ઉભો થઈ શકું તેમ નથી. હે બાધ આજ
શા ભોગ લાગ્યા કે તને ઉભો રાખીને હોળીનું પુજન કરવ

સાર હું ગયો। હે પ્રભુ ! હવે મારાથી ક્યારે ઉદારો અને
 • • મારે ઝધર થઇ ગયેલુ શરીર ક્યારે સુધરશે આટલુ બોલી
 ને નેત્રમાંથી બોર બોર પ્રમાણે આંસુ કાઢવા લાગ્યો.

આ પ્રમાણે જોઇને સનંદે વિજયનંદનો હાથ પકડીને
 કહ્યું કે મિત્ર ! ક્ષમા કરજો મિત્ર ! મારો અપરાધ ક્ષમા
 કરો; મહે તને કૃષ્ણ જાણીનેજ માયો છે; જો કે એવો વહે
 મ આવ્યો ન હોત તો તું મિત્રને કોઇ દિવસ હું એમ
 કર ખરો કે ? હવે તું સુખેથી તારા ઘરમાં જ અને હું
 હોળીકા પુજન માટે જાઉં છું આ પ્રમાણે તેના મનનું શાંત
 વન કરીને વેપ ધારી સનંદ અર્થાત કૃષ્ણ ભગવાન ત્યાંથી
 ચાલતા થયા.

ભગવાનના ગયા પછી પેત્રો વિજયનંદ પોતાના ઘરમાં
 અનેક પ્રકારના વિચારમાં પગ પછાડયાં કરતો હતો, શ્રી
 કૃષ્ણ ભગવાનના હાથથી ગડદા પાડુ તેના અંગ ઉપર પડ્ય
 હતા તેથી તેના પુર્વ જન્મના તમામ દોષ જો કે નાશ
 પામ્યા હતા, તેમજ તેના શરીરમાં વેદના પણ થઇ નહોતી;
 માત્ર લીલા જતાવી હતી. તમામ વેદના એજ વખતે રહી
 પછી થોડી વખત પછી જોવો હતો તેવો થઇ ગયો હતો,
 પણ કૃષ્ણના નિમિત્તથી મ્હારે આટલો બધો માર આવો
 પડ્યો માટે તેનું વૈર વાળવાને માટે વિજયનંદ મનમાં ગોઠ
 વણુ કરતો હતો; એટલામાં તેનો મિત્ર સનંદ જો કે ખરે
 ખરો હતો તે અનાયાસ આવી પોહોચ્યો; તેણે આવતાંજ
 વિજયનંદને કહ્યું કે મિત્ર ! શા માટે લાંબો થઇને સુધ
 રહ્યો છે ? કાંઇ સુસ્તી ભરાઇ છે કે શું ! તેના ઉત્તરમાં
 વિજયનંદે કહ્યું કે હે ભાઇ ! હેં મારા શરીર ઉપર માર
 માયો, તેનો પરિણામ થોડી વખત સુધી રહ્યો. પણ હવે તો
 ઠીક છે; પણ મિત્ર ! હે જો નોકરી બચતી તે બરાબર બ

જાની છે કેમકે કૃષ્ણ અનેક રૂપ ધારણ કરીને લોકોના ધરમાં ઘુસી જાય છે; જો કે તહે કૃષ્ણ જાણીને મને માર માર્યો પણ હું તારા ઉપર ઈર્ષ્યા લાવતો નથી. પણ કૃષ્ણ ઉપર ઈર્ષ્યા લાવુ છું, સમજ્યો કે !

વિજયનંદના શબ્દો સાંભળીને સનંદને આશ્ચર્ય લાગ્યું અને કહેવા લાગ્યો કે મિત્ર ! તું હુંધમાં બોલે છે કે જા ગતો બોલે છે ? હુંતો આખા દિવસનો અત્યારે રાત્રે તારે ઘેર આવું છું, હોળીની પુજન કરીને અને ભોજન લઈને આ પુંછું છતાં મહે તને ક્યારે માર્યો છે ?

એકદમ બેડો થઈને વિચરના વમળમાં ગુંગાયલો વિજયનંદ બોલ્યો કે ! અરે મુખ્યા ! માહાદ્ધ ધર તને સાંપીને હું હોળીકા પુજન કરવા ગયો હતો, અને હું પાછો આવ્યો ત્યારે તહે લાકડીએ લાકડીએ મને માર્યો, ધરમાં પેસવા દિધો નહી, અને વળી “ તું કૃષ્ણ છે ” એવું કહીને મારા ઢાંચણ પણ તહે ભાગી નાખ્યા છતાં તું આમ કેમ બોલે છે ?

જાઓ જાઓ તમે બોલો છો કે બકાઓ, હુંતો આખો દિવસ ફાગ ગાવામાંજ રોકાયો હતો, વળી એ વાત હરનંદ કૃપાનંદ, માધવનંદ, વિદ્યુતનંદ અને હરિનંદ, વીજેરે સારી પેટે જાણે છે. વળી ખાત્રી કરવી હોય તો તું તેઓને અત્યારે ને અત્યારે પુછિશ એટલે માલુમ પડજ, હે મિત્ર તારા પગ ઉપર લાથ મુકીને કહુ છું કે હું તારી પાસે હોળીકા પુજન થયા પેહેલાં આવ્યોજ નથી; છતાં તું આ પ્રમાણે કેમ બોલે છે ? કેમ કાંઈ મારા ઉપર મિથ્યા અપવાદ મુકવા ધારે છે કે કેમ ? કે મિત્રતાનો હક તેડવા મોગે છે ! આ પ્રમાણે સનંદે વિજયનંદને કહ્યું અને ઘણા વિચારના દાખથી મોંઘ થઈને એકજ નજરથી દ્રષ્ટી કરતો જોઈ રહ્યો.

ત્યારે શું પેલો હમ. અને લુચ્ચો કૃષ્ણ આગ્યો હતો કે
 .. શું ! અરેરે તેણેજ તારો વેશ લીધેલો હશે, જે બહેમ
 મારા મનમાં હતો, તેનો તો હવે તું મળ્યો એટલે ખુશસો
 થઈ ગયો, અરે મિત્ર સમંદ તેણેતો લાકડીયે લાકડીયે મારાં
 ગાત્ર ભંગ કરી નાખ્યાં છે. હાથ, હાથ હવેતો જરૂર એમ
 વૈર વાળીશ, આ પ્રમાણે બોલતો બોલતો બંધ થયો.
 થોડીકવાર પછી એ સગંધીની ગોઠવણ કરી, અને આવતી
 કાલે આપણે છોકરાંની બુદ્ધી મીર કરાવીને કૃષ્ણને સારી પેઠે
 ટીપવો, એવો હરાવ કરીને પોતે સુતો અને સનંદ પોતાને
 ઘેર મૂક્યો ગયો.

પ્રાતઃકાળ થયો એટલે સર્વ ગોપ તથા આગદો ધુળ
 રમવાને માટે યમુનાના કિનારે ગયા. તે વખતે વિજયનંદ
 પણ ત્યાંજ ગયો.

શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની અગાધ લીલાને કોણ જાણી શકે
 જેવી રીતે અંદન ઘસાય છે છતાં સુગંધીનું ફળ આપે છે.
 જેવી રીતે આમૃ વૃક્ષની કેરી ઉપર પથ્થર પડે છે છતાં
 ફળ આપે છે, જેવી રીતે મયુર દાદુર ઇત્યાદિક પ્રેમી પ્રાણી
 ચોના હિતને માટે વખતસર વર્ષાદ પણ આવે છે તેવી
 રીતે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા જેને દર્શણ દે છે તેને તો તેના
 ગમે તેટલા દુર્ગુણ હોય તે દુર્ગુણ ઉપર ક્રોધ ન કરતાં તેનું
 કલ્યાણ કરે છે, એ વિજયનંદનું કલ્યાણ કરવાને માટે તથા
 હવે પછીને માટે ધણું સુખ આપવા માટે તથા તેનો
 મનોર્થ પૂર્ણ કરવાને સાર શ્રીકૃષ્ણ જગવાને ગોવાળ પુત્રાને
 કહ્યુંકે આપણે અત્યારે ધુળની રમત કરવી છે માટે સાંભા
 સાંભી બે ટોળાં કરવાં જોઈએ, તે એવી રીતે કે આપણું
 ટોળું નાંહાંના છોકરાઓનું અને એક ટોળું મોટી વયના
 માણસોનું એવી રીતે બે ટોળાં કરવાં જોઈએ; આ પ્રમાણે

સાંભળીને જે ટોળાં થઇ ગયાં. જ્યાં મોટી વયના માણુ
સતું ટોળુ વિજયનંદના પક્ષ તરફનું હતું; તે બન્યો પક્ષ
સામા સામી ધુળ નાંખવાની તથા કાદવ ફેંકવાની તથા લાકડાં
ઉઠાવીને એક બીજા ઉપર નાખવાની તથા પથ્થર ફેંકવાની
શરૂવાત કરી આમ કરતાં કરતાં ભગવાન તરફના છોકરાઓ
હારીને નાશી ગયા, એ જોઇને ભગવાન પણ નાઠા; અહાહા
ભગવાનને કોહોનો ભય હતો ના, ના, ભયતો નહોતો પણ
આ બહાનેથી વિજયનંદને જુદો ચમત્કાર બતાવવાનો હતો
અને તેમ કરીને તેનો આત્મા પવિત્ર કરવાની શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુની
ઇચ્છા હતી, આટે બીજો પોતે હારીને નાસેકે એવો દેખાવ
મોટા માણસોના સમુદાયમાં બતાવ્યો તેમજ તુરતને માટે
વિજયનંદને પણ આનંદ થયો કે હવે એ કૃષ્ણ આપણા
સપાટામાં આવશે. અને તેને પકડીને ઘોલ છકડ કરીશું.
પણ પોતાનું દર્શણ પાંમનાર પતિત સ્વભાવવાળાનું હૃદય
પવિત્ર કરવાનું પ્રયત્ન ભગવાનનું હતું. વળી કહ્યું છે કે—

ગરબી.

પ્રભુ અકળ કળા છે તહારીરે સંકટ હારી,	
નથી શક્યો કોઇ વિસ્તારીરે, સંકટ હારી,	
જન વનિતા સાથે પૂર્ણ પ્રેમ બતાવ્યો,	
તે પ્રેમ તણી બલીહારીરે સંકટહારી	પ્રભુ
આધીન થઇને ભક્તના દાસ થયા છે	
હૃદયાંતર સ્વચ્છ વિચારીરે સંકટહારી	પ્રભુ
જેનામાં જેવી ભાવના તેવા દેખાય,	
પાપીયો જુવે ભયકારીરે સંકટહારી,	પ્રભુ
સક્ષસને રોળી વૈકુંઠ વાસ કરાવ્યો	
તે ઉપર સ્નેહ વધારીરે સંકટહારી	પ્રભુ

એવા પરમ દયાળુ કે જેની અકળ કળા કળી શકાય નહીં એવા કૃષ્ણ પરમાત્મા હારોતે નાહા, એટલે વિજયનંદની તરફેણના મોટા બાળકે એ કૃષ્ણને પકડીને મારવા લાગ્યા એટલુજ નહીં પણ કૃષ્ણને ઉચકીને જુગના નદીના પાણીમાં ફેંકી દીધા. કૃષ્ણપરમાત્મા તે નદીના જળમાં કુમ્ભી ગયા પછી એક ઘડી થઇ તો પણ અંદરથી બીલકુલ નીકળી શક્યા નહીં; તેથી ભય પાંખીને વિજયનંદની પક્ષના તમામ બાળકો નાશી ગયા, ઘણા ઘણા ત્રિચરમાં ત્રિકળ થએલો વિજયનંદ જુગના નદીના જળમાં દ્રષ્ટિ કરવા લાગ્યો ત્યારે તે જળમાં અદ્ભુત રચના જોવામાં આવી;

તે એવી રીતે કે એક સુવર્ણના સિદ્ધાસન ઉપર શ્રીકૃષ્ણ ભગવાંન ચતુર્ભુજવાળા શંખ, ચક્ર, ગદા, અને પદમ ધારણ કરીને બેઠેલા છે, મસ્તક ઉપર મયુર પિચ્છતો કનક રત્ન જડિત મુકટ પેહેરેલો છે.

વળિ અન્યો જ્ઞાનમાં મકરાક્રત કુડલ વિદ્યુતની માફક ચળ કાટ કરી રહેલાં છે, અન્યો બ્રહ્મટિની મધ્યમાં મૃગમદ મિશ્રીત કાશ્મિરની બિંદી કરેલી છે. વળિ વિશાળ બાલમાં ઉર્દ્ધ્વપુડ કરેલુ છતાં સુવર્ણની માફક શોરી કરેલાં છે; આજુ બાજુ જળમાં નિવાસ કરનારા દેવતાઓ ઉત્તમ પ્રકારના ગાયનની સામગ્રી લઇને આગળ ઉભા રહેલા છે. વિદ્વાન જળ દેવતાઓ વેદનો ઘોષ કરી રહેલા છે વળિ વરણ દેવની આગળ નાચ કરનાર સંગિત કુશળ રંભા જેવી સ્ત્રીઓ નૃત્ય કરી રહેલી છે, આ બધુ થયા પછિ વરણ દેવે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાંનનો શોડષો પચારથી પુલકરી તેમ થયા બાદ વરણ દેવ આદે સર્વ જળ દેવતાઓ હાથ જોડીને નીચે પ્રમાણે ગાયન કરવા લાગ્યા

ગરબી

શરણે આળ્યો છુ તાહારેરે, શંકર હુનો.

શરણે આળ્યો છું તહારેરે એ રાગ

વિનતી કર તમારી રે,

આનંદ ધન વિનતી કર તમારીરે (૨)

વિનતી કર તમારી, નિરખુ હુ ધારી ધારી

માધુરી છબિ તમારી રે

આનંદ ધન ૧

સર્વ સ્થાનમાં નિવાસી,

અખંડ જ્યોતી પ્રકાશી,

અવિનાશી છો આકાશીરે,

આનંદ ધન ૨

વદન જોઇ તમાર

કલ્યાણ થયુ છે માહાર

હુ અમાનિ શું ઉચારેરે

આનંદ ધન, ૩

ધન્ય ભાગ્ય માહાર આજે

પામ્યો દરસન રાજે

આજ પ્રભુજી વિરાજે રે

આનંદ ધન ૪

દાસની વિનંતી ધરશે

અપરાધ ક્ષમા કરશે

મુજ હૃદયમાં ઠરશે રે

આનંદ ધન ૫

આ પ્રમાણે જીમનાના જળમાં વરણ દેવ ઇચ્છાદિક શ્રી
કૃષ્ણ ભગવાનની સ્તુતિ કરી રહેલા છે; એવુ અદ્ભુત કૌતક
વિજયનંદે જોયુ જોતાંજ તેના હૃદયમાં વેદેશ અને શંકા
રૂપી પક્ષી ભરાઇ ખેડો હતો તે તુરંતજ ઉડી ગયો આ
કૃષ્ણ સાક્ષાત ઇશ્વર છે પણ મનુજ અવતાર નથી અરેરે !

હું કેવળ મોહમાં અંધ થઈ ગયેલો શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માને
જોગળી શક્યો નહીં;

અરેરે ભગવાનને જોગળનારી મારી સ્ત્રી સુધાને મહે
મારી એ કેટલો બધો અપરાધ કર્યો છે? હે પ્રભુ તમે અનેક
રૂપ ધરી શકો એમાં શાંતું આશ્ચર્ય હોય? હવે મને ખાત્રી
થાય છે કે સનંદનું રૂપ ધારણ કરીને તમેજ મને હોળિકાનું
પુજન કરવા સાર મોકલ્યો હતો અહાહા! ખરો પ્રેમ
રાખનાર અને નિર્મળ બાવનાથી ભકિત કરનાર મારી સુધા
સ્ત્રીના પ્રેમને વશ થઈને મારા દ્વારનું રક્ષણ કરવાને તેનાજ
માટે દ્વારપાળ બનીને રહ્યા હતા અને તેની મન કામના
પુર્ણ કરવાને માટે મારી ઘેર હાજરીમાં તેણીને દર્શણ ત
મેજ આપેલું એમાં કંઈજ શક નહીં અરેરે! તમે દેવતા
ઓને પણ મળવાને દુર્લભ છે તો પછી અમારૂં ધન્ય
બાળ્ય કેમ ન કહેવાય કે દરરોજ દર્શણનો લાભ થયાં કરે
છે આ પ્રમાણે પંચાંતાપ કરતો ઉભો રહેલો વિજયનંદ વાર
વાર જીમનાના જળમાં ડોકીયાં કરે છે એટલામાં તે દેખાવ
તદન અંધ થઈ ગયો અને તુરંતજ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન
જળમાંથી બાહર નીકળ્યા ભગવાનને જોતાંજ સાષ્ટાંગ ડાંડ
વત પ્રણામ કરીને વિજયનંદ ઉભો રહ્યો પછી હાથ જોડી
ને કહેવા લાગ્યો કે હે ભગવાન!

હમિર કહ્યાંજી

અપરાધી છું તમારો—૨

અવશુષ્ણ અનેક હોય તોય પણ

હાથ પકડીને ઉગારો—

અપરાધી છું તમારો

મોહ લુપ્ત હું અતિ ગમારધુ
 મુજ કલ્પો પર બહુ લાચારધું
 તે ઉપર પ્રભુ નજર ન કરશે
 બચ સાગરથી તારો— અપરાધી છું તમારો

હે પ્રભુ ? આપની અદ્ભુત પ્રભુતાની પ્રતિત જળમાંજ
 જોખને થઈ છે માટે એટલી માગણી કરજી કે તમારા ચર
 ણાર્વિંદમાં અચળ ભક્તિ રહે એવી મારા ઉપર કૃપા કરો
 આ સંસાર રૂપી સમુદ્રમાં હું પડેલો નિરંતર ડુબકાં મારજી
 ગભરાડિજી મોહ દુઃખ રૂપી તરંગના મોજામાં અથડાડિજી
 આશારૂપી પવનના સપાટાથી તણાતો તણાતો નિષ્ફળ રૂપી
 મોટા ખડકના પથ્થરાઓ સાથે ટીચાડિજી જેથી મારૂ માત્ર
 પણ ભંગ થઈ જાય છે; અને તેથી કરીને વિવિધ તાપનો
 જોષ મારા હૃદયને જાળી નાંખે છે; માટે હે પ્રભુ મને તે
 માંથી તારો;

વિજયનંદની આરત ભરેલી વાંણી સાંભળીને ભગવાને
 કહ્યું કે; તાહારે ખેદ કરવો નહી; જે કંઈ થયું છે તે સર્વ
 માહારી ઇચ્છાથીજ થયું છે હે વિજયનંદ ! તારી ભક્તિ
 મારા ઉપર અડગ રહેશે તે ક્યારે કે તારો બીજો અવ
 તાર કળિયુગમાં થશે, અને તે સમયમાં તાહર નામ વિ
 જયસિંહ પડશે માટે તું માહારી અડગ ભક્તિ કરીશ અને
 પરમ પદને પામીશ વળિ હાલ જે કે તારી સ્ત્રી સુધા
 નામની છે તે ગંગા નામથી તારી સ્ત્રી થશે તે તમે સ્ત્રી
 પુરૂષ બન્ને માહારી ભક્તિથી પરમ પદને મેળવશે, આ
 પ્રકારે ભગવાને વરદાન આપ્યું પછી પોતાને ઘેર આદ્યા ગયા

ભગવાંનનું વરદાન પ્રાપ્ત થયા પછી નિરંતર આનંદમાં
 રહીને સ્ત્રી અને પુરુષ એ બંન્ને મળિને ભગવાનની ભક્તિ
 કરતાં હતાં. તેઓ કાળે કરીને મૃત્યુ બાંમ્યા પછી ડંકપુરમાં
 તેઓ જન્મ્યાં, અને પુર્વના સંસ્કારથી સ્ત્રી પુરુષના સંજ્ઞ
 ધથી ડંકપુરમાં રહેતાં હતાં;

વિજયસિંહ અર્થાત બોડાંજો અને ગંગાબાઈના પુર્વ
 જન્મનો હકીકત તમને જણાવી દીધી;

પ્રકરણ ૭ મું.

રણુછોડરાય પ્રભુની સ્થાપના તથા

પંચ તિથિ.

દ્વારા વાંચક બાધ્યોના મનમાં એટલી શંકા રહી હશેકે, ડોકરમાં શ્રી રણુછોડજી નામ ધારણ કરવાવાળા ભગવાંન ગંગાબાધને ત્યાં રહ્યા. કે બીજા સ્થાનમાં ગયા કદી ગયા, તો તેમનું દેવસ્થાન બનાવવાને શ્રી ભગવાને કોહોને આગ્રા આપી આ તમામ હકીકત બાણુવાની હવે જરૂર છે તે કહ્યું સાંભળો.

ગંગાબાધની ઝુંપડીમાં વેદી ઉપર સ્થાપન કરેલા દ્વારિ કાંધીશને રણુછોડરાય નામ ધારણ કરીને તમામ લોકો તેમ ના ગુણનું નિરંતર ગાન કરતા હતા, વળી તે વેળાએ તે મણે લોકોને પણ વખતે વખતે ઘણા અમત્કાર બતાવ્યા હતા, ત્યાર બાદ ગંગાબાધ તથા વરસ જીવીને ભગવાનની આગ્રા પ્રમાણે દિવ્યરૂપ ધારણ કરીને વૈકુઠ ધામ તરફ પરવરી.

આમ થયા બાદ ગંગાબાધનો ગેર હતો તે શ્રી રણુ છોડરાયની પુજા કરતો હતો એમ કરતાં કરતાં ઘણા દીવશે દ્વારિકાંની માફક શેવકો પણ વધતા ગયા, તેમાં અર્ધમાં શ્રીગોડ તથા ખેડાવાળા અને અર્ધમાં તપોધન પુર્વ જન્મના સંસ્કારીક શેવકો થયા અને તેઓ પુજન કરવા લાગ્યા; તથાપી ચારસે વરસ સુધી તો ગંગાબાધએ જ વેદી ઉપર સ્થાપન કર્યું હતું એજ વેદી ઉપર કાયમ રહ્યા.

એક વખતે વૈકુઠમાં શ્રી વિશ્ણુ પ્રત્યે લક્ષ્મીજી કહેવા લાગ્યા કે હે માહારાજ ડંકપુરમાં વિજયસિંહનું (બોમ્બાણું)

છાપર છેક જીલું થઈ ગયું છે, તેમાં તમારી પ્રતિષ્ઠા ગંગા
ખાઈએ કરી છે છતાં તમે તપસ્વિની માફક તાપ, તાઢ,
વાયરો, વરસાદ, સહન કરો છો માટે હે પ્રભુ જોકે તમારી
આજ્ઞા હોયતો હું નવું મંદિર કરાવું.

લક્ષ્મીજીનું વચન સાંભળીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને કહ્યું કે
ભલે કદી જીનું જીનું છાપર છે તે માહારા ભકતનું છે; મમે
તેનું ધનવાનનું વિશાળ અવાસ હોય પણ શા કામનું તેના
કરતાંતો મારા ભકતનું ઝુંપડું ઉતમ માનું છું.

હે લક્ષ્મી ! કળિયુગમાં જે ધનવાન થાય છે તેનું ધન
કપટ, પ્રપંચથી ભેગું કરેલું હોય છે. તેનું અન્યાય કે અના
ચારવાળું દ્રવ્ય મંદિર બનાવવાને યોગ્ય નથી; જેનું દ્રવ્ય
સદ્વતેનથી, વિવેકથી, ન્યાયથી, સદાચારથી, દયાથી પેદા
કરેલું હોય તેનું ધન શ્રીકૃષ્ણાર્પણ કરીને ત્રૈમ ભક્તિથી અ
ર્પણ કરેતો તેવા ધનથી તૈયાન થએલા મંદિરનો હું અગ્નિ
કાર કરી શકીશ.

હાથ જોડીને લક્ષ્મીજીએ શ્રી વિશ્ણુ પ્રત્યે કહ્યું કે હે
પ્રભુ ! સ્તંભતિર્ય અર્થ ખંભાત ગામમાં એક નંદ નામનો
વાણીયો રહે છે તે વાણીયો અતિપય ધનાઢ્ય છે. અને તેનું
દ્રવ્ય મંદિર બનાવવાને યોગ્ય છે કેમકે તે વાણીયો પુર્વ
જન્મમાં ધણો દરિદ્રી હતો, તેણે દ્રવ્ય મેળવવાને માટે ધ
ણોજ પ્રયત્ન કર્યો હતો, તથાપી ધન મળી શક્યું નહિ;
જ્યારે વૃદ્ધ થયો ત્યારે ગામ અને ઘરને ત્યાગ કરીને વનમાં
આલ્યો મયો; વળી ધનની પ્રાપ્તિ ન થવાથી તેણે વનમાં
રહીને મને પ્રસન્ન કરવાને તપશ્ચર્યા કરી પછી કાળે કરીને
હું પ્રસન્ન થઈ; પછી તે વાણીયાને પ્રત્યક્ષ મળીને કહ્યું કે
તને આ જન્મમાં તો દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ થનાર નથી પણ
આવશે જન્મમાં તું મોહિતો ધનાઢ્ય થઈશ, તેણે મામણી

કરીકે હે દેવી ! માફ દ્રવ્ય અસંત માર્ગે વપરાય નહી એમ કરો. મહેં કહ્યુંકે તેનો વ્યય સારા માર્ગે થશે. તે હાલ નંદ નામનો વાણીયો સ્તાંભ તિર્થમાં અર્થાત ખંભાતમાં રહે છે માટે હું તેને પ્રેરણા કરૂં એટલે મંદિર બનાવશે, શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ લક્ષ્મીજીને કહ્યુંકે જ્યારે તે તાગે બકત છે ત્યારે મંદિર બનાવવાની પ્રેરણા કરો, એટલે તે કરી શકશે.

વળિ હે લક્ષ્મી ! જેવી રીતે હેં એ વાણીયાને વરદાન આપ્યું છે તેવી રીતે શીવનામા બ્રાહ્મણને મહેં વરદાન આપ્યું છે.

હે દેવી ! તે દ્રવિડ દેશમાં સરસ નામના ગામમાં શિવ દત્ત નામનો બ્રાહ્મણ રહેતો હતો તે જીતેન્દ્રીય સુશિષ્ય અને વેદશાસ્ત્રનું અધ્યયન કરનારો હતો. તે બ્રાહ્મણ જે કે શિવદત્ત તે વ્યંકટેશનું દર્શણ કરવા સારૂ ગયો હતો, ત્યારે ત્યાં ધણા દ્રવ્યવાન લોકોને પુણ્ય કરતા જોયા, તે જોઇને એ શીવદત્ત ખેદ પામવા લાગ્યો, તે માહારી સામે આવીને નમી પડ્યો, નેત્રમાંથી આંસુની ધારા ચલાવતો કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રભુ ! આ ધનવાન લોકોને ધન્ય છે કે પુણ્ય દાતાદિક સુકૃત કરે છે; હે પ્રભુ ! જેણે આ મંદિર કરાવ્યું હશે તેના બા બનો શો પાર રહ્યો હશે કે જેના મંદિરમાં સાક્ષાત ભગવાન બિરાજે છે ! હે પ્રભુ ! હું દરિદ્રી શું કરું ! મારી પાસે એક પૈસો પણ નથી કે પરોપકાર માટે કોઇને હું આપી શકું; આ પ્રમાણે તે શિવદત્ત શુદ્ધ અંતઃકરણથી અને દ્રઢ પ્રતિજ્ઞાથી માહારી બકિત કરતો કરતો વીસ દીવસ સુધી રહ્યો; ત્યારે વ્યંકટેશ સ્વરૂપે કરીને હું એ બ્રાહ્મણને મળ્યો અને કહ્યું કે હે વિપ્ર ! તું અત્યંત દ્રવ્ય ભોગવીશ અને પુન્યદાન કરીશ, વળિ માફ મંદિર કરવાની જ્યારે તારી ઇચ્છા છે તે પણ તું જન્મોંતરને વિશે પુર્ણ કરીશ; ત્યાર પછી

પરમ પદને પામીશ; હે લક્ષ્મી ! એ પ્રકારે આલ્મશુ વરદાન લઇને તથા ઇચ્છિતદ્રવ્ય પ્રાપ્ત કરીને અત્યંત પુણ્યદાન કરીને સ્વર્ગમાં ગયો છે, હે દેવી ! એ આલ્મશુ હવે પછી દક્ષિણ દેશમાં તામ્ર નામના ગામમાં ઉત્પન્ન થશે; ત્યાર પછી માર મંદિર બનાવશે; ત્યાર પછી એવા સુંદર મંદિરમાં તાહારા સહવર્તમાન રહીશું.

લક્ષ્મીજીએ કહ્યું કે તેતો હાલમાં સ્વર્ગને વિષે સુખ ભોગવે છે. અને તે બસે વરસ પછી અહીં ઉત્પન્ન થશે, ઉત્પન્ન થયા બાદ જ્યારે તે આવે ત્યારે બની શકે તે કંઈ તાં હાલ નંદન વણિકના દ્રવ્યથી જે મંદિર થાય તે મંદિર માં રહો આ પ્રમાણે લક્ષ્મીતું વચન સાંભળીને ભગવાને તેમ કરવાને હા પાડી;

હવે આપણે સ્તાંભ તિર્થ (ખંભાત) ના વણીક નંદન તરફ વળીયે,

ખંભાતમાં નંદ નામનો વાણીયો લક્ષ્મી ઉપાસક અને વૈષ્ણુ સંપ્રદાયના ધર્મને અંગીકાર કરનારો દયાળુ અને ધર્મ શીળ હતો, તે રાત્ર દિવસ લક્ષ્મીની ઉપાસના કરતો હતો, તેની ઇચ્છા હાસ્તિમાં જન્મને દારિકાધિશનાં દર્શન કરવાની થઇ હતી તેથી તે ઘણા માણસોના જથ્થાથી મોટા બબકા સાથે ઘણી ગાડીયો જોડાવીને નીકળ્યો, જ્યાં જ્યાં સાંજની વખતે ઉતારો થાય ત્યારે રાત્રીના વખતે લક્ષ્મી પુજન કરીને કેટલાક આલ્મશુને ગોદાન કરતો હતો, તથા જમાડતો હતો; તેની પાસે અસંખ્ય દ્રવ્ય હતું કે ખર્ચ કરે તો બધુ ખુટે તેમ નહોતું તેથી તેની વૃત્તિ પુણ્યદાન કરવામાં સમજા હતી; ફરતાં ફરતાં તે સાબરમતીના કિનારે આવી પોહોમ્યો; ત્યાં પણ પડાવ કરીને નિત્ય નિયમ પ્રમાણે ધર્મ કાર્ય કર્યા બાદ પોતાના સામુમાં સુઈ રહ્યો; અર્ધ-

રાત્રી વહી ગઇ હતી, તંબુમાં દીપક ઝાંખો થયો હતો, તંબુની આશ પાશ રક્ષકો પણ દુર દુર બેઠેલા હતા. માત્ર તંબુમાં તો નંદન શેઠ એકસો પદ્મંગમાં સૂતી રહ્યો. તેને એકાએક સ્વપ્ન આવ્યું અર્થાત સ્વપ્નમાં સાક્ષાત લક્ષ્મીજી દિવ્ય વસ્ત્ર ધારણ કરીને ઢહેવા લાગ્યાં કે હે વણિક ! તું જેને માટે દારિકાં જાય છે તે ભગવાન તો ડાકોરમાં ગોમતી તથા શેવક સહવર્તમાન રહેલા છે, અને તારો ઇષ્ટ દેવતા લક્ષ્મી જે કે હું છું તે પણ ત્યાંજ રહ્યું માટે દારિકામાં જવું છોડી દઇને તું ડાકોરમાં જા; કેમકે દારિકાંથી સાક્ષાત પ્રભુ પોતેજ ત્યાં પધાર્યા છે માટે એક્ષેત્ર ઉત્તમ મથાય છે.

હે વણિક તે ભગવાન પોતે વિનયસિંહ ભક્તના જીર્ણ થઇ ગયેલા ઘરમાં રહે છે માટે તેમને રહેવા સાર એક મંદિર મંદિર કરાવ્યું; વળી તે મંદિરમાં લક્ષ્મી સહવર્તમાન શાસ્ત્ર પ્રમાણે ભગવાનનું સ્થાપન કરાવ્યું, એમ કરવાથી તા હારા દ્રવ્યનું અને તારા જીવતનું સાર્થક થશે;

હે વણિક ! તારો પૈસો નિતિનો છે માટે ઉત્તમ કાર્ય ચોજવામાં ઇષ્ટ કહેવાશે, અધર્મનો પૈસો ભગવાન અંગીકાર કરતા નથી; આ પ્રમાણે લક્ષ્મીજીએ આજ્ઞા આપી અને મહી અતર્ધ્યાન થઇ ગયાં;

નંદન વણિક તુરત બેઠો થયો વળી પોતાના ઇષ્ટદેવ લક્ષ્મીની આજ્ઞા થયેલી જાણીને તેને ધણેજ આનંદ થયો, તે સાથે દારિકાંથી ડાકોરમાં આવ્યા છે તે જાણીને તેને ધણેજ આશ્ચર્ય લાગ્યું.

પોતાના સાચી વર્ગ સુમાસ્ત તથા યાત્રાજીએને ડાકોર તરફ જવાની આજ્ઞા આપી, પ્રાતઃકાળ થયો એટલે ડાકોર તરફ જવા નીકળ્યો મહી ત્રીજે દીવસે ડાકોર આવી પહોં

ચ્યો, ત્યાં લક્ષ્મીજી સાથે ભગવાનનું દર્શણ કરીને પ્રસન્ન થયો, ડાકારમાં કેટલાક દિવસ રહીને તેણે મંદિર બનાવરાવ્યું પછી સારો દિવસ જોવડાવીને પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા કરવાને આ રંભ કર્યો. વિજયસિંહના ઘરમાંથી ભગવાનની મુર્તી ઉઠાવવા ને પ્રયત્ન કર્યો પણ મુર્તી ઉપડી નહી, એકદમ પચીસ માણસોએ જોર કર્યું તો પણ ઉપડી શકી નહી, ધણુ માણુ સોએ અનેક પ્રકારની પેરવી કરી. તો પણ એક તસુ હાલી શકી નહી, તેથી નંદનશેઠ ઘણો ગભરાયો, હવે કેમ કરવું. તેને માટે ઉચાટ કરવા લાગ્યો. છેક રાત્રી પડી ગઈ માટે તે કાંઈ આવતી કાલે કોઈ પણ યુક્તિથી કરીશું, એવા ધરા દાથી નંદન વાણીયો નિરાંતે સુઈ રહ્યો. નંદન શેઠને લક્ષ્મીજીએ ફરીથી સ્વપ્નમાં કહ્યું કે હે નંદન ! શ્રી દારિકાંધીશની મુહુર્તો એમ કયેં કદી પણ ઉપડવાની નથી. કેમકે તે મુર્તીનું વેદી ઉપર વિજયસિંહે (ખોડાણે) સ્થાપ્યા છે. ભગવાન તે ભક્તને આધીન છે તેથી. બીજા કોઈના સ્પર્શથી ખસે તેમ નથી પણ વિજયસિંહના કુળનો કોઈ પણ માણસ હોય અને તે પ્રભુનાં ચરણે હાથ અડકાડશે એટલે તેમને ચાર માણસ ઉંચકી શકશે. આ પ્રમાણે કહીને લક્ષ્મીજી અંતર્ધ્યાન થઈ ગયાં.

પ્રાતઃકાળ થયો એટલે લક્ષ્મીદેવીની આજ્ઞા પ્રમાણે નંદન શેઠે વિજયસિંહના કુળના માણસનો તપાસ કરાવ્યો ત્યારે દિપસિંહ નામનો એક માણસ નીકળી આવ્યો તેને બોલાવી ને તેના હાથનો સ્પર્શ કરાવ્યો એટલે ભગવાન તુરંતજ ઉત્થિત થયા, પછિ મંદિરમાં સ્થાપન કર્યું આ ચમત્કાર જોઈને ધણુ માણુસો વિસ્મય પામ્યા; આટલુ કામ કર્યો પછી નંદન શેઠ પણ ભગવાનની સ્તુતિ કરતો સ્તંભ નિર્ધ આપ્યો ગયો; અને છેવટે પ્રભુની ભક્તીના યોગે કરીને વૈકુંઠ ધામમાં પોહાવ્યો.

ભગવાન પણ તે મંદિરમાં જાણી સહવર્તમાન રહ્યા,
વળિ દેવતાઓ પણ ભગવાનના દર્શણથી પ્રસન્ન થયા, દીવશે
દિવશે લોકોની પ્રેમ ભક્તિની વૃદ્ધિ થવા માંડી;

પછી મંદિરમાં ભગવાન સ્થાપન થયા પછી ભક્તસૌકો
ભગવાનને અમુલ્ય વસ્ત્ર તથા આભુષણ અર્પણ કરતા હતા.
કેટલાક બ્રાહ્મણો શેવક થયાં, તેમાં વ્યવસ્થા પણ પરસ્પર
કરી જેથી તેઓ પ્રેમ પુર્વક શેવા કર્યાં કરે છે આ પ્રમાણે
નંદન-શેડે બનાવેલા મંદિરમાં શ્રી ભગવાન રહ્યા એમ કરતાં
બસેહ વર્ષ વીતી ગયાં એટલે મુસલમાની રાજ્યની સત્તા
આવી ગઈ, એવામાં દક્ષિણ દેશમાં તામ્ર ગામમાં રહેનાર
ગોપાલ નાયક એવા નામનો બ્રાહ્મણ જેકે અત્યંત ધર્માત્મા
હતો, તેના ઉપર વ્યંકટેશ્વરની કૃપા સંપૂર્ણ હતી, તેથી તેના
અંતઃકરણમાં દયા સદૃશિવેક નિતિ, સદૃશ્યાર ઇત્યાદિકનો
નિવાસ હતો, તેણે ન્યાયથી દ્રવ્ય પેદા કર્યું હતું અને તે
દ્રવ્યમાંથી સારો ખર્ચ કરતો હતો; પુર્વે કૃષ્ણ ભગવાનના
વરદાનના સંસ્કારથી તેની બુદ્ધિ ઉત્તમ કાર્ય કરવામાંજ પ્રસ
રતી હતી; તેથી એક વખતે દારીકાં જવાની તેણે ઇચ્છા
કરી તે ઇચ્છાનુસારે પુષ્કળ દ્રવ્ય લઈને પાંચ દીવશે દારિ
કાં આવી પોહોઝ્યો; આ વખતે ભગવાને બ્રાહ્મણનો વેષ
ધરીને તે ગોપાલ નાયકને સ્વપ્નામાં કહ્યું કે તુ દારિકાંમાં
જતોમાં જે ઇચ્છાથીતું આવ્યો છે તે ઇચ્છા પરિપૂર્ણ કરવી
હોય અને દારિકાંધીશનાં દર્શણ કરવાં હોયતો તું ડાકોરમાં
જા કેમકે અત્રેના દારિકાંનાથને વિજયસિંહ (બોડાણો) ભક્ત
ડાકોરનાં લઈ ગયો છે તેથી ભક્તને આધીન થએલા શ્રી
કૃષ્ણ પરમહંસ ડાકોરમાંજ છે; માટે તુ ત્યાં જઈને પ્રેમ
પુર્વક મંદિર બનાવ્ય જેથી આ લોકમાં સુખ પ્રાપ્ત કરીને
શ્રી ભગવાનની શેવામાં પરમ પદને પામીશ,

.. એ પ્રમાણે કહીને ભગવાન અંતર્ધ્યાન થઈ ગયા; જો પાલ નાયકે સ્વપ્નાની વાત અસત્યમંત્રીની તેથી ન્તે દારિકાં માં જઈને રહ્યો. એટલે તે જોપાલનાયકને ફરીથી સ્વપ્નમાં આહ્વાનના વેપથી કૃષ્ણ પ્રભુએ કહ્યું કે. હું જોપાલ ? તને પુર્વે સ્વપ્નમાં ખેડે કહ્યું હતું તે તારૂ સ્વપ્ન જોડું નથી મારે તુ જાને તેમ ઉતાવળ કરીને ડોકર આપ્યો જા;

આ પ્રકારે જે વખત જમારે તેને સ્વપ્નમાં દાખલો મળ્યો ત્યારે તેને નિશ્ચય થયો કે આહ્વાનનું સ્વરૂપ ધારણ કરીને જાને જે કંઈ આજ્ઞા કરી છે તે આજ્ઞા કરનાર સાક્ષાત્ કૃષ્ણ ભગવાનજ છે. એવો નિશ્ચય કરીને તે ડોકરમાં આવી પોહોર્યો પછી તેણે એક જગ્યા મંદિર બનાવ્યું અને તેમાં શ્રી ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા પ્રથમની માફક જોડાણના કુળમાં ઉત્તમ થયેલો રામનામુનો હતો તેમો હાથ ભગવાનને સ્પર્શ કરાવીને સ્થાપન કર્યું નંદન શેડે જે મંદિર બનાવ્યું હતું તે ખાલી થયું તેથી ભગવાનની આજ્ઞા લક્ષ્મીજીને થવાથી તે મંદિરમાં લક્ષ્મીજીનું સ્થાપન કર્યું ભગવાને લક્ષ્મીજીને કહ્યું કે હું તને દરરોજ રાત્રીની વખતે મળિશ તથા એકાદશી અને શુક્રવારને દિવસે પણ કેટલાક લોકો સાથે બાળ રૂપ ધારણ કરીને તમારી પાસે આવીશ; આ પ્રમાણે ભગવાને લક્ષ્મીજીને દિલાસો આપ્યો તેથી લક્ષ્મીજી નંદન શેડના બનાવેલા મંદિરમાં રહ્યાં;

આ પ્રમાણે રણછોડરાયનું સ્થાન ડોકરમાં થયું; અને એજ સ્થાનમાં જઈને યાત્રા કરનારને દારીકા કરતાં પણ અધિક ફળ મળે છે; વળિ દેશ દેશાંતરથી બધા લોકો દર્શન કરવા સાર આવે છે; વન ઉપવનમાં તથા પર્વતની શુદ્ધમાં, તથા નદીના તટ ઉપર નિવાસ કરનાર તથા મહન ડુંગરોમાં તપસ્સા કરનાર સિદ્ધ સાધુ અને પરમહંસ તથા યોગી પુરૂષો ડોકરમાં આવીને ભગવાનનાં દર્શન કરીને પોતાના ઉત્તમ કાર્યને ખન્ય માને છે; કેટલાક રૂઢી પડિત પુરાંણી

કવી ઇત્યાદીક ભગવાનના ગુણનું કથન કરે છે તથા સ્તોત્ર . .
પાઠ વાંચ્યાં કરે છે; .

સ્તોત્ર વાંચે છે તેમાં ભગવાનના ધ્યાનનું વર્ણન નીચે
પ્રમાણે કરે છે કોમળ ચાર હાથમાં કમળ, ચક્ર, ગદા, અને
શંખ ધારણ કરનારને તથા હાથમાં વીણા ધારણ કરનાર
ભગવાનને વિષે મારી ખુદ્ધિ રહે; કાનને વિષે મણિમય કુડલ
થી ગંડ સ્થળ શોભી રહ્યું છે, વળિ લલાટમાં મોતીના દાં
ણાને ધારણ કરનાર ડંકનાથમાં મારી ભક્તિ અચળ હો;

પોતાના ભકતોને સંસાર સાગરથી તારવા માટે પીળાં
પિતાંબરથી કેટલાંધી રહેલાને કરુણા કટાક્ષથી સુંદર અને
શોભાયમાન લાગે છે. મરતક ઉપર મુગટ વિરાજમાન છે
એવા ભગવાનને વિષે મારી ખુદ્ધિ અચળ રહે.

એ પ્રકારે આહારો ભગવાનની સ્તુતિ કરીને વાર
વાર નમસ્કાર તથા ભગવાનના ગુણનું ગાન કરતા પોતાના
સ્થાન પ્રત્યે જાય છે.

લોકોનો ઉદ્ધાર કરવાને માટે કળિયુગમાં શ્રી ભગવાન ડા
કોરમાંજ રહ્યા છે એવો નિશ્ચય કરીને શેવા કરવી; ડાકોર
એજ મોક્ષ સ્થાન છે. માટે તેમાં જોઈ નિવાસ કરે છે,
પરમપદને પામે છે. પંચભુતાત્મક દેહ પરસ્વાધિન છે એમ
સમજીનેજ ભગવાનનું શરણું લેવું જોઈએ; આ સંસારાદિક
કાર્યનો જોજ માથે લઈને પણ પ્રભુનું દર્શણ કરવું જોઈએ.
કે જેથી જન્મ મરણની પીડા મટી જાય; વ્યવહારીક સુખ
ધણા જન્મ સુધી ભોગવવામાં આવે છે માટે તે સુખ દુર્લ
ભ નથી, પણ શ્રી કૃષ્ણનું દર્શણ દુર્લભ છે. માટે કાર્તિકી
પુનમે તથા આસો માસની પુનમે કિંવા જન્માષ્ટમિને દિવ
શે અનેક પ્રકારનું ક્રમ છોડી દઈને ભગવાનના મુગટનું દર્શ
ણ કરવુંજ જોઈએ; વળિ દોલોતસવને આદિ લઈને ઉત્સવને

• • દિવશે જેઓ ભગવાનનું દર્શણ કરે છે તેઓ ભગવાનના પાર્શ્વ છે એમ સમજવું જેઓ ધણા દુર રહેનારા છે તેઓ પુનઃ એકાદશી તથા બીજાં પર્વતે દિવશે ડાકારમાં આવીને ભગવાનનાં દર્શન કરેતો તેને ફરીથી જન્મ મરણનો ભય રહેતોજ નથી; જે દરરોજ ભગવાનનું દર્શણ કરે છે તે મનુષ્ય જાતીમાં શ્રેષ્ઠ કહેવાતાં શુભન્સુકતને પામે છે જ્યારે ભગવાન પ્રસન્ન થાય છે ત્યારે બીજા દેવની પેઠે લૈકિક સુખ આપતા નથી પણ કેવળ અક્ષય નિર્જનદ પદ વિ આપે છે; જે ચતુર્માસને વિષે વ્રત ધારણ કરીને ભગવાનનું પુજન કરે તથા શ્રાવણ માસમાં પુજન કરેતો તેને અત્યંત પુન્યનું ફળ મળે છે; અશ્વમેધ કરવાથી જેટલું ફળ મળે છે; અશ્વમેધ કરવાથી જેટલું ફળ મળે છે તેટલું માત્ર એકજવાર દર્શણ કરવાથી ફળ મળે છે જે માણસ ભગવાનના મંદિરમાં પારાયણ કરે, કિંવા કરાવે તો તે બન્યોના જન્મ મરણની પીડા મટે છે જે માણસ શ્રીમદ્ભાગવતનાં સો મારાયણ કરે તો તે માણસ ભગવાનની ભક્તિને તથા સુક્તિને પામે છે કેમકે શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માને પ્રસન્ન કરવાને માટે જેવું ભાગવત છે તેવું બીજું કોઈ પણ સાધન નથી; ગીતા અને વિષ્ણુ સહસ્રનામ જે માણસ પાઠ કરે અને કૃષ્ણગ્રંથનો જપ કરેતો તેના મનની ઇચ્છાઓ યોગ્ય હોય તેજ સફળ થાય ભગવાનને તુળશી બહુજ પ્રિય છે માટે તુળશીદળ શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુને ચઢાવીને પુજન કરેતો પ્રભુ પ્રસન્ન થાય છે; વગિ ભગવાન પ્રસન્ન કરવાને માટે જેઓ બ્રાહ્મણને જમાડે છે તેને કાઠી હોમનું ફળ મળે છે

(તિર્થ યાત્રા કરનાર પુરુષોને માટે)

નિયમ.

પ્રથમતો પરદ્રોહ, પરનિંદા, અને ચોરી કરવી નહી.

જે પર સ્ત્રી વગેરે વૃદ્ધ હોય તેને માતૃશ્રી સમાન ગણવી અને ઉમરે નાંહાની હોય તેને પુત્રી પ્રમાણે ગણવી વ્યભિચારથી મન સ્થિર રહેતું નથી, માટે સ્ત્રી અને પુરુષોએ પોતાનું મન સ્થિર કરીને રહેવું;

વળિ ક્રોધ, હિંસા, કપટ, દંભ, મત્સર, અહંકાર લોભ, મદ, એ સઘળા વિકાર જે કે પુણ્ય કર્યું હોય તો તેનો પણ નાશ કરે છે;

યાચના કરવાથી તથા યાચક થવાથી એટલે પ્રતિગ્રહ કરવાથી આહ્વાણના અહ્વાય પણાના તેજનો નાશ થાય છે વિપત્તી પડી હોય ત્યારે દાન લેવું અથવા દાન લેવામાં આવે તો પોતાના નિર્વાહ પરંતુ લેવું છતાં લોભ અને લાલચથી સંગ્રહ કરવાને માટેજ અથવા આપતિ હોય નહીં છતાં જેઓ દાન લે છે તેઓ નર્કના અધિકારી થાય છે

પોતાની ઇદ્રીયો સ્વાધિન રાખીને તિર્થમાં રહેવું હાથ, પગ, અને મન તથા શરીર ઇત્યાદિક વિષય વિકારને યોગના આધિનમાં રાખીને રહેવું

મિથ્યાવાદ અને સાહસ કર્મનો ત્યાગ કરવો જીજ્ઞેશ્વાને કરેલા પાપનું નિવારણ તિર્થમાં ગંવાથી થાય છે અને તિર્થમાં કરેલા પાપનું નિવારણ થતુંજ નથી ભોગવવું પડે છે; શાંતી, ક્ષમા, સત્ય પવિત્રતા, એ સહુ તિર્થમાં સાચવી રાખે છે તેનું જ સાર્યક થાય છે રાત્રીના છેઝા ભાગમાં નિદ્રા લેવી નહીં-વેહેલેઝાં ઉઠીને દાતણ કંવું જેમએ, પ્રાતઃકાળમાં સ્નાન કરીને નિત્ય નિયમ કર્મ કરવું અને ભગવાનની શેષમાં જ તત્પર રહેવું ભગવાનની પાંચ આરતીનું જ દર્શન કરેતો તેની અવિધાનો નાશ થાય છે; પુરાણ કથા ભક્તોના મંડળમાં એકીને સાંભળવી; અને મને ભગવાન પ્રસન્ન થાઓ એવી નિમિષ આશા રાખવી; કાકરમાં શરે

• ૨ રૂપે ગોમતી છે તેમાં સ્નાન કરવાથી શરીર અને મન પવિત્ર થાય છે;

અશક્ત અને રોગી માણસોએ ઉશ્ણુ જળથી સ્નાન કરવું નિરોગી માણસો એ સારા શરીર વાળાઓએ દેહની શુદ્ધિ માટે ગોમતી જળમાં સ્નાન કરવું જે લોકો નિત્ય સ્નાન કરે છે તેનું તો અસંખ્ય પુન્ય છે; ને જે માધ્ય સ્નાન કરે છે તેનાં મોટાં પાતક નાશ પામે છે; અને સુખની ઇચ્છા વાળા માણસે અરણ્યોદય વખતે સ્નાન કરવું જોઈ એ તેમાં વળિ કાર્તીક માસમાં સ્નાન કરેતો તે માણસનાં પાપ પ્રણય થાય છે; તેમજ રવિવારે, વ્યતિપાત ને દીવશે તથા પર્વને દિવશે એકાદથી સંક્રમણને દીવશે (સંક્રાંતીમાં) વૃત કરે તથા ઉત્સવને દીવશે ગોમતી જળમાં સ્નાન કરે તો તે પુણ્યાર્તમા કહેવાય છે;

ગોમતીના જળનું તર્પણ કરવાથી પિતૃ તૃપ્ત થાય છે. માટે જે લોકો ગોમતી ના જળથી તર્પણ કરી પિતૃ લોકોને તૃપ્ત કરે છે તેમને ધન્ય છે; ગોમતીના કીનારા ઉપર પિંડ દાન કરવાથી ગયા શ્રદ્ધ જેટલી તૃપ્તિ થાય છે; કેમકે એ ગોમતીમાં ભગવાન પોતાની ઇચ્છાથીજ રજા હતા માટે પવિત્ર ગોમતીનું મહાત્મ લખવાને કોઈ શકિતવાન નથી; પ્રથમ ઘડોરનો ઘાટ, બીજો કલેશ્વરા માતાનો ઘાટ અને ત્રીજો ભટજી માહારાજનો ઘાટ એ ત્રણ પવિત્ર સ્થાનમાં સ્નાન કરેલું દુર્લભ છે આ ત્રણ સ્થાનમાં સ્નાન કરીને જેઓ કષ્ટનું દર્શન કરે છે તેનાથી યમ રાજ પણ ડરે છે.

ગોમતીના નૈરત્ય ખુણને વિશે સાક્ષાત રત્નગીરી તપ કરે છે દેવતાઓ પણ આદર્શ રહીને ગોમતીમાં સ્નાન કરે છે હવે પંચ તિથે ક્યાં છે તે સાંભળો.

(૧) ઝાકોરથી વાવ્યં (વાયુ)શ્રેણી તરફ સુરપૂર (સુમગામ) એ ગાઉ દુર ગામ છે તે એક પુરાતન તિર્થ છે; ત્યાં સુરેશ્વર નામના રૂપિયે અદ્દમુત તપ કર્યું હતું અને તે રૂપિયે સુરેશ્વર નામના મહાદેવનું સ્થાપન કર્યું છે; તે દેવાલય પાસે રેણુંકા કુડ હતો તે કુડ હાલ ગુપ્ત થઈ ગયો છે અર્થાત પુરાતન ગયો છે આ તિર્થમાં જવાનું શ્રેષ્ઠ રૂળ છે,

(૨) ઝાકોરથી પુર્વ દિશાએ સો ધનુષ દુર રણમુકતેશ્વર માહાદેવ છે. ત્યાં પ્રથમ રક્ષાપુર નામનું ગામ હતું ત્યાં નિલકંઠ નામના મુનિયે સ્થાપન કર્યું છે તે શંકરનું જો કોઈ છ મહિના સુધી પુજન કરે તો રણમુકત થવાય છે અને દ્રવ્યનો લાભ થાય છે;

(૩) ઝાકોરથી પુર્વ દિશાએ દોઢ યોજન એટલે છ ગાઉ છેટે ગાલવ રૂપિનો આશ્રમ છે તે ગાલવેશ્વર શંકર કહેવાય છે. વળિ ત્યાં ગાલવી ગંગા પણ આવેલાં છે, તેમાં સ્નાન કરીને દર્શણ કરેતો સર્વ દુખ નાશ પામે છે. વ્યતિપાતને દિવસે તથા સંક્રાન્તીમાં તથા પર્વમાં તથા ગ્રહણ વેલાએ એ એ ગાલવેશ્વર મહાદેવનાં જો દર્શન કરે તેનાં પાતિક દુર થાય છે વળિ એજ ક્ષેત્રમાં ત્રણ માસસુધી અનુષ્ઠાન કરનારને મન વાંચ્છિત રૂળ મળે છે;

(૪) ઝાકોરથી અગ્નિ કોણ તરફ ચાર ગાઉ છેટે નૈપથ નામના વનનાં એક હનુમાન છે તેનું સેવન કરવાથી અતોક પ્રકારના વિઘ્ન ખસે છે આ હનુમાનનું મહાત્મ કુમારીકા ખડમાં વર્ણવેલું છે જેને શનીની પીડા હોય તેણે એ હનુમાનનું શેવન કરવું જોઈએ,

(૫) ઝકોરથી પશ્ચિમ દિશાએ ચાર ગુહ છેટે નિલકંઠ માહાદેવનું સ્થાન છે; તેમનું અઢી માસ સુધી જોઓ અનુષ્ઠાન કરે તેના મતોર્થ શંકર પુરુષ કરે છે. એજ નિલકંઠ માહાદેવનું આરાધન તેજપાળ અને રાજપાળ નામના માણસોએ માલવ • ઋષિની આજ્ઞાથી કરેલું હતું; તથા તેઓ સિદ્ધી પામ્યા હતા.

આ માહાત્મમાં ત્રીજા તિર્થમાં ગાંધરી ગંગા લખ્યું છે તે વીધે માહાત્મ ખુલાસો આપે છે કે; પુર્વે ધણા વરસો ઉપર વિશ્વાગિત્ર ઋષિનો પુત્ર ગાંધવ નામનો હતો. તેણે મહિ નદિના કીનારા ઉપર ગેશીને શંકરનું આરાધન કર્યું, તેણે ૧૦૦ સો વરસ સુધી ઉચ્ચ તપ કર્યું. એટલે શંકર પ્રસન્ન થઇને તેને કહ્યું કે તું શું માગે છે? ત્યારે ગાંધવ ઋષિએ કહ્યું કે મને પેટમાં હર વખતે ભુખ બહુ લાગે છે. કોઈ પ્રકારે શાન્તી થતીજ નથી. માટે ભુખતે લીધે તમારી ભક્તિ થતી નથી. શંકરે કહ્યું કે એક વરસમાં ફક્ત બે વાર ખું ખાય અને એથી કરીને તારી ક્ષુધા શાન્ત થાય એવો એક એવો રસ્તો બતાવું છું કે જ્યારે છ મહિના થાય એટલે એક હાથીનું બક્ષણ કરવું ત્યાર બાદ છ મહિના વીતે એટલે બીજા હાથીનું બક્ષણ કરવું, આ પ્રમાણે એક વરસમાં બે હાથીનું બક્ષણ કરીશ એટલે તારી ક્ષુધા શાન્ત થશે. હાથીનું બક્ષણ કર્યા પછી તેના રૂધિરના બીંદુ જળ થી ઘોષ નાંખવા, આ પ્રમાણે કહીને શંકરનો ચાલતા થયા, પછી મહીસાગરના કીનારા ઉપર ગાંધવેશ્વર નામના શંકરનું સ્થાપન કર્યું આ ગાંધવેશ્વરનું મહાત્મ કુમારીકા ખંડમાં લખેલું છે. માહાદેવનું સ્થાપન કર્યા પછી તથા વરુદાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી ગાંધવ ઋષિ કુંતલા નામના ગામના થડમાં આ શ્રમ કરીને રહ્યા; ત્યાર પછી એક વખતે ગૌતમ ઋષિ કેટલાક મુનિ અને તપસ્વી સમુદાય સાથે ફરતા ફરતા ગાંધવ

ઋષિના આશ્રમે આવી પોહોચ્યા. ગાલવ ઋષિએ તેમને ઉત્તમ સત્કાર કર્યો, તેમને માટે અન્નપાનાદિ બોજન તૈયાર કરાવરાગ્યું, અને જમવાને માટે બેસવાને તેમને કહ્યું તેઓ સંવળા ઋષિયો. અન્યોઅન્ય એક બીજાના કાનમાં કહેવા લાગ્યા કે આ ગાલવઋષિ હાથીનું બક્ષણ કરે છે માટે તેમનું અન્ન ખાવું યોગ્ય નથી; માટે કોઇ એવી મુકિત બોગી કાઢીએ કે તેમને માદુ પણ ન લાગે અને આપણે તેમનું અન્ન ખાવાનો પ્રસંગ આવે નહીં એવો વિચાર કરીને સમગ્ર ઋષિ ગાલવ માહાત્મા પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા કે હે માહાત્મા ! અમે પુણ પાત્રીનો સાગાન દાશીમાં બુલ્લી ગયા છીએ ત્યારથી અમે બેજન કરતા નથી.

ગાલવઋષિએ તે સમગ્ર ઋષિના મનનો અભિપ્રાય પોતાના યોગ બળથી જાણી લીધો. એટલે પોતાના હાથમાં દર્બની શળી પકડીને દાશી તરફ જોરથી ફેંકી તે શળી જેવી રીતે વિજળી આકાશમાં એક મિનિટમાં હઝરો ગાઉ વેગ કરે છે તેવી રીતે વેગ સાથે એકજ ક્ષણમાં તે શળી દાશીમાં જઈ પોહોચી, સમગ્ર ઋષિયોનાં બધાં આસનાદિ ધુળપાવો સામન હતો તે સંવળો સામાન દર્બની શળીએ લીધો અને ગંગા નદીને ગળી; ગંગા નદી ગાલવઋષિના તપનું પરક્રમ જાણતી હતી. તેથી ગાલવઋષિની આગ્રા આ દર્બની શળી સાથે જવાની થઈ છે અથવા જ્યાં ગાલવઋષિ નો આશ્રમ છે ત્યાં થઈને આશ્રમ વહન કરવાની આગ્રા થઈ છે એમ જાણીને તે નદી ઋષિ સમસ્તનાં આસનો લઈને ગંગાજી પોતે ગાલવઋષિના આશ્રમે આવી પોહોચ્યાં ત્યાં પ્રવાહ રૂપે રહીને મહી નદી સાર્થે મળી ગયાં.

ગાલવે સમગ્ર મુનિયોને કહ્યું કે હે માહાત્માઓ ! જ્યાં આસન સંભાળી લ્યો. જુવોને આ સાક્ષાત મંમા તમારું આસન આપવાનેજ આવી છે આ અદ્ભુત વચ્ચ

સો જોઈને મુનિયોને ઘણું જ આશ્ચર્ય લાગ્યું તે સાથે માલવ
 રૂષિના તપ પરિણમનું નિશાન જાણવામાં આવ્યું તેથી તેઓ
 બીજું કંઈ પણ જોડ્યા જોડ્યા વિના પોત પોતાનાં આસન
 વિગરે તપાસીને લઈ લીધાં અને તુરંતજ જગવા સાર જોઈ
 પત્રાળાં પીરસ્યાં અને તેમાં મિષ્ટાંન, જાત, શાક કંદમુળ
 ફળ મૂળ્યાદિક પિરસવામાં આવ્યું પછી હર હર મહાદેવ
 કહિને જમવાને માટે શરવાત કરવા માંડી, જેવા અહારપણ
 મુકવા જાય છે તેવુંજ તેઓએ પોત પોતાના પત્રાળામાં ન
 વિન કૌતક જેવા લાગ્યા કે જે કૌતક જોઈને આસ લીધા
 વિના ચકિત થઈને એકજ દ્રષ્ટિએ જેવા લાગ્યા;

એવી રીતે થયું કે ભાતના દાંણા સજીવન થઈને પત્રા
 ળામાંથી બાહર ચાલવા લાગ્યા લાડુ હતો તે કાચબાની મા
 ફક કુદતો કુદતો આગળ વધવા લાગ્યો; બાકીનાં શાંક કાંન
 અજીરાની માફક સળવળ સળવળ કરતાં ચાલવા લાગ્યાં
 દાળમાં પણ અનેક ઝીણા જીવ જાણે ખદ ખદ કરી રહેલા
 હોય તેવું જણાયું આહાવો ચમત્કાર દરેક મુનિ જનોએ
 પોતાના પત્રાળામાં જોઈને બડકી બડકીને દુર જોઈ, માલવ
 રૂષિનો છે એ મહિને ભોજન કરતા હતા કે જે વાત આપણે
 આગળ લખી ગયા છીએ તે માલવ રૂષિ બધાંયને જમાડવા
 ને માટે અમર્યા જોઈ હતા. પણ આ વિચિત્ર દેખાવથી
 ભય અને આશ્ચર્યની સાથે શંકાતુર થઈ ને દુર જોઈલા મુ
 નિજનોને માલવે કહ્યું કે હે માહાત્માઓ ? શા માટે ભોજ
 ન કરતા નથી તમે શા વિચારમાં પડ્યા છો ? મનની શંકા
 ઓ ને દુર કરીને નિવૃત્તથી ભોજન લ્યો, તમે આ સ્થાન
 પરિવ્ર કર્યું છે તમારા દર્શનથી મને ઘણુંજ આનંદ થયો છે
 માટે નિશંક થઈને ભોજન લ્યો અને મને ઉપકૃત કરો.

માત્રવનાં વચન સાંભળીને ગૌતમ અંપિ સમસ્ત માલવને

કહેવા લાગ્યા કે અમારા પત્રાણીમાં જે અન્ન પિરશ્યુ છે તે અન્ન સજીવન થઇને ચાલવા માંડે છે એ શું હશે ? તે સજીવન જીવને મુખમાં કેમ મુકાય ? શિવ શિવ શિવ શિવ, એમ બતવાનું કારણ શું હશે ? હે માહાત્મા ! શું કાંઈ આ ભુમિનોજ અમત્કાર હશે ? અરે એમ પણ કહેવાય નહી. આપ જેવા સમર્થ માહાત્મા છતાં ભુમિનો દોષ પણ હોયજ નહી, કેમકે આપના તપથી આ આશ્રમ એટું પવિત્ર છે કે તે પવિત્ર સ્થાનમાં સાક્ષાત ગંગાજીએ પ્રવાહ કર્યો છે ત્યારે શું અમારા પુર્વ કર્મનાં સન્નિવૃત્તિ કે સંસ્કાર હશે કે જેથી પીરસાયલું અને પરિપક્વ થએલું અન્ન સજીવન થઇને ચાલવા માંડે છે ?

ગાલવે કહ્યું કે હું તો છ મહિને એક જીવનું બક્ષણ કરું છું અને તમેતો દરરોજ અનેક જીવોનું બક્ષણ કરો છો હુતો બક્ષણ કરું એજ વખતે એકજવાર જળ પ્રાશન કરું છું અને તમેતો રાત્ર દીવસ જળનું પ્રાશન કરો છો કે જે જળમાં અનેક સુક્ષ્મ જીવ છે.

મુનિ સમસ્તોએ હાથ જોડીને ગાલવને કહ્યું કે હે સમર્થ માહારાજ ! અમારો અપરાધ ક્ષમા કરો, અમારાં મન ની શંકા એ અમને અપરાધી કર્યા છે; માટે આપ દયાળુ છો તેથી ક્ષમા કરશોજ

ગાલવે કહ્યું કે હે બાહયો ! તમારા મનમાં થએલા વિચાર ઉપર મને ખીલકુલ ખોટું લાગ્યુંજ નથી પણ યોગ્ય ન્યાય કરવાને માટે આ જીવરૂપ અન્નનું તમને દર્શન થાય છે તમ સુક્ષ્મ વસ્તુ જોતા નથી અને સ્થુળ નજરથી મોટી વસ્તુઓ જુવો છો તેથી તમારા મનનું સમાધાન થઈ શકતું નથી તમે સહવિચાર કરશોતો તમારા નિર્મળ પ્રજ્ઞા તમારા નિર્મળ અંતઃકરણમાં સત્ય વિચારનો ભાસ

અતાવશે, તે પેહેલાં તમેજ તમારા શરીરમાંજ જીવો કે તમારે શરીર અનેક જીવોથી ભરેલું છે તમારા શરીરના આંતરમાં આડમાં સુક્ષ્મ જીવનો નિવાસ છે, તમે લઘુ થંકા કરોડો તે મુત્રમાં પણ ઘણા જીવ ખદખદે છે. તમે મળ ત્યાગ કરો છો તેમાં અપાર જીવ ઉચ્ચી ડોક કરીને તરફડાં કરે છે તમારા પેટમાં કિત્યન્ન થએલા સર્પની આક્રંતિ વાળા ચરમ ગુદા દ્વાર મારમે મળની સાથે બાહર પડે છે અને ચોડીકજ વાર જીવીને મર્જી પામે છે શરીરની આંતરમાં બેઠી નાંખીને વાળા નીકળે છે એ પણ લાંબા તંતુ વત્ત જીવ છે;

તમારી નાશીકાના ગાળે શ્વાસની સાથે અદર્શ જેવા આજુ જેવા સુક્ષ્મ જીવો ધમણ થઇને મરણ પામે છે, તમારા વિર્યમાં પણ અનેક જીવ ખદ ખદ્યાં કરે છે. તે જીવ મિશ્રિત વિર્ય પાંચ તત્ત્વ સાથે છે તે જીવ મિશ્રિત વિર્ય જીવ મીશ્રીત સ્ત્રીની યોનીમાં જીવ મિશ્રીત વિર્ય પડે છે અને તેથી ગર્ભ બંધાય છે; તમામ વનસ્પતિમાં પણ જીવ છે અન્નમાં પણ જીવ છે હે ભાષ એ તમામ જીવનો નાશ તમારાથીજ થયાં કરે છે ત્યારે આ પત્રાળામાં પિરસાયેલુ અન્ન પણ જીવ રૂપ છે ઠીક છે એમ કહીને ગાલવે જેવું હતું તેવું અન્ન કરી નાંખ્યું પછી મુનિ સમસ્ત આનંદ પામતા ભોજન કરી લીધું;

ગાલવે કહ્યું કે હે મુનિજનો ! આ બધું પૃકતિ માયાનું કાર્ય છે અને અતંત જીવથી ભરપુર આ અતંત આકાશ છે તેથી સંચિત અને પૃકતિ યોગથી સ્થુગ બને છે અને તેમાં જીવ પ્રવેશ થાય છે જો કે જીવ અને માયા એ બન્ને ન્યારાં છે પણ બન્નેના કાર્ય પણ ભિન્ન છે જીવ એતો વારં વાર કર્મ દ્વારા પ્રમાણે જન્મ લેનારો સુખ દુઃખાદિકનો ભોક્તા છે તે જીવે કામ પણ ખાસી શકતો નથી. પણ

કર્મ દ્વાળ પ્રમાણે વારંવાર કુદરતિ રીતે લય અને ઉત્પન્ન થયાંજ કરે છે કે તે લય અને ઉત્પન્નનો ધર્મ નિમિષ માત્ર સુધી પણ બંધ થતો નથી, તેથી જીવો કે વર્ષા રતુ માં અનંત જીવ ચોમાસામાં નાનાં મોટાં અને સુક્ષ્મ દેહ ધારી પ્રગટ થાય છે તે જીવ ચિત્રા નક્ષત્રના તથા ગ્રીષ્મ રતુના તાપમાં તથા હિનારાના તાપમાં નાશ પામે છે જીવ છે તે જીવનેજ આશરે રહે છે સમુદ્રમાં જોકે ખીખથી મોટાં ખાણી નાના પ્રાણીયોનું ભક્ષણ કરે છે એવા અનંત લક્ષનિધિ સમુદ્રના દેહ ધારી જીવ નાના દેહ ધારી જીવના ભક્ષણથીજ રહિ શકે છે; હે મુનિ ! ઇશ્વર ચેષ્ટાથી જીવનું ઉત્પન્ન થવું અને લય થવું નિરંતર બન્યાંજ કરે છે કેટલાંક તળાવ સુકાઇ જાય છે અને સેંકડો જીવ મરે છે જ્યારે તે ભરાય છે ત્યારે અનાયાસ દેહ ધારી પ્રગટ થઇ જાય છે તેટલીક વસ્તુઓના ગિશ્નણથી દેહ બંધાઇને જીવ પ્રવેશ છે આખું બ્રહ્માંડ જીવમય છે માટે તે વસ્તુને કોણ મારે છે અને કોણ ઉત્પન્ન કરે છે તે જ્યારે જ્ઞેશો ત્યારે તે તમામ માયાનું કાર્ય છે અને દેહમાં પ્રવેશ થવાનો વારંવાર જીવ નોજ ધર્મ છે

જો કે દેહનું લય થવું અને પ્રગટ થવું અર્થાત જીવનું નિકળી જવું અને પ્રવેષ થવો એ પ્રમાણેની ઘટમાળ કેવળ અજાણીત છે છતાં અ; દુર્લભ મનુસ્ય દેહમાં વિવેક ગ્હાન અને સદ્ગોષ્ઠ પ્રાપ્ત કરીને દયા રાખવીજ જ્ઞેષ્ઠએ જાણી ખુજીને દેહ ધારી જીવને ઇજ્ઞ કરવી નહીં અને પરોપકાર કરીને તથા ભક્તી કરીને ઇશ્વરની સ્તુતિ કરવી એજ સુખ પ્રાપ્ત કરવાનો ખરો રહસ્ય છે;

સમગ્ર રૂપિયોએ ગાલવ પ્રત્યે હાથ જોડીને પ્રાર્થના કરી

કે હે માહાગજા ! તમે જ્યારે ગંગાને અહિંમાં અમારા માટે બોલાવી છે ત્યારે હવે તો તે આ સ્થાનમાં સ્થિર રહે તેવું કરો.

સમસ્ત મુનિના આગ્રહથી ગાંધર્વ રૂપિયે તે ગંગાને સ્થિર રાખી તેથી તેનું નામ ગાંધર્વ ગંગા પડ્યું છે, કેટલાક લોકો તેને ગંધર્વી પણ કહે છે,

ઉપર પ્રમાણે પંચ તિર્થનું મહાત્મ્ય કહ્યું.

આ માહાત્મનું ફળ

આ શ્રી કૃષ્ણનું ચરિત્ર માંગલ્ય તથા ભક્તિ વધાર નાર છે; વળિ આ ચરિત્ર વળ કર્મો હોય ત્યારે સાંભળતું જ્ઞેષ્ઠએ આ ચરિત્ર સાંભળનારનું હૃદય પવિત્ર થાય છે અને યાત્રાનું ફળ મળે છે; જે માણસ આસો મહીના માં તથા કાર્તિક, ફાગણ, શ્રાવણ, તથા અધિક માસમાં સાંભળે તો પાપથી મુક્ત થાય છે.

સંક્ષેપ.

આ માહાત્મ્યમાં પ્રથમ ડંક રૂપીનું તપ તથા ડંકેશ્વરનું માહાત્મ્ય અને શ્રી કૃષ્ણ ભીમસેનનો સમાગમ છે પછી વિજયસિંહનું ચરિત્ર છે પછી વિજયસિંહ દારિકામાં ગયા, ભગવાન પ્રસન્ન થયા પછી વિજયસિંહ દારિકામાં ગાડુ લઇ ગયો અને ભગવાનને દારિકાથી લાગ્યો પાવળના ઝાડનો મોક્ષ ભગવાનનું ગોમતીમાં સંતાવતું વિજયસિંહ વૈકુંઠમાં ગયો ડાકોરના લોકો સાથે દારિકાના લોકોનો ક્રોધ દારિકા વાસીઓએ કરેલો અપવાસ તથા ગંગાઆમનું ભગવાન પ્રત્યે આપણુ આહ્વણોની પરીક્ષા ગોમતી જળથી ભગવાનનું નીકળવું આહ્વણોના માનનો ભંગ આહ્વણોને ભગવાનનું વરદાન વિજયસિંહના પુર્વ જન્યની કથા મંદિરની ઉત્પત્તિ ભગવા

(૧૨૬)

નતે પ્રસન્ન કરવાનો ઉપાય ગોમતીનો મહિમા યાત્રાળુને ની
યમ પંચતિથિ ગાલવેશ્વરની કથા આ પ્રમાણે ડંકપુર માહા
ત્મમાં લોકોત આવી છે સૌનકાર્દિક રૂપિ પ્રત્યે સુત પુરાણી
એ કહ્યું કે વૈષ્ણવના આગળ ભગવાનના મંદિરમાં આ પ
વિત્ર શ્રી કૃષ્ણનું ચરિત્ર કહે તો તે માણસ પાપથી મુક્ત
થઈ સુખી થાય એમાં શંકા નથી.

છત્રિ ડંકપુર માહાત્મ્ય તથા યોડાણા આખ્યાન.

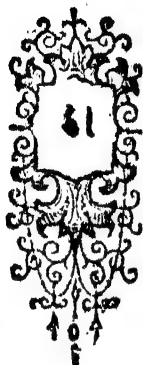
મકરણ ૮ મું

ડંકપુર આટલે શુ ૧-અને રણુછોડરાય કોણુ છે ૧

આંધળો મુસાફર ને દોરનાર

ભવિન્ને.

ગોમતી ક્ષેત્ર

કોરમાં ગોમતી શરોવરના કિનારા ઉપર પુણ્યો
માને દિવશે એક વૃદ્ધ માંખુસને દોરીને એક
જુવાન છોકરો આવી પોહોચ્યો આ વખતે
ગોમતી ઉપર ઘણા માંખુસોની ભીડ હતી
કેટલાક સ્નાન કરીને શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેર્યા પછી
કપાળમાં ચંદન લગાવતા હતા કેટલાક ગોપીચંદન

ના ગાંગડાને ધસીને ઉમ્મુ ટીકુ ખેંચતા હતા, કેટલાક રણુમોયન
રણુછોડરાયનું સ્તવન કરી રહેલા હતા નવિન આવનારા સ્નાન કર
વાની ઇચ્છાએ અંગ ઉપરથી વસ્ત્ર ઉતારતા હતા કેટલીક મા
લણા પુષ્પના હારની છાંયડીયો લઇ ને બેઠેલી હતી તેમાંથી
અકેક હાર લઇને શ્રદ્ધાવાળા યાત્રાળુ ચાલવા માંડતા હતા,
આહાવી ધમાધમોમાં સો વરસની લગભગ થવા આવેલો ઉ
મ્મર વાળો આંધળો ડોસો પોતાના ભત્રીજાના હાથમાં લાક
ડી આપીને પાછળ પાછળ ચાલ્યો આવેલો હતો તે આંધ
ળાએ જય રણુછોડરાય એવા શબ્દ કહીને કપડાં ઉતારવા
માંડ્યાં પછી સ્નાન કર્યું ભત્રીજાએ તે ડોસાને હાથ ચકડીને
ગોમતીમાંથી બહાર કાઢ્યો વૃદ્ધ ડોસાએ કપડાં પહેર્યાં
પછી ભત્રીજાએ સ્નાનકર્યું તે પણ કાયે અટપીને પોતાના
વૃદ્ધ કાકાની શેવામાં હાજર થયો ત્યાર બાદ એક વૃદ્ધ ની
એ ચટાઇ પાથરીને તે ડોસો બેઠો આ ઠેકાણે આજુ બાજુ

ઘણા માણસોની જીંડ હતી તેમાં દેશ પરદેશના લોકો ઘણા
 ઘણા આવેલા હતા કેટલાક બ્રાહ્મણો હતા, કેટલાક વૈશ્ય
 હતા, કેટલાક શાધુ પણ હતા, છતાં તેમાં એક મનમોહ
 અને આનંદી ધનદત્ત નામનો શેઠ પણ આવ્યો હતો તેની
 દ્રષ્ટી પેલા અંધ માણસ ઉપર ગઈ દ્રષ્ટી જતાંજ શેઠને ન
 વિન વિચાર ઉત્પન્ન થયા તેમાં બીચાર કરવા લાગ્યો કે આ
 આંધળો માણસ પેટના સ્વાર્થ માટે કરતો હશે કે યાત્રા ક
 રવા સાર આવ્યો હશે ! આત્મ જીવ ! સ્નાન કરીને તેનીજ
 પાસે બેસીયું; એમ વિચાર કરીને તે બનાદ્ય શેઠ ગોમતિમાં
 સ્નાન કરવાને માટે પેઠો આ તરફ પેઠો વૃદ્ધ પુરુષ સાથમાં
 તાંબુરો પકડીને ભજન ગાવા બેઠો અને તેનો ભલીજો હાથ
 માં ખડતાલ પકડીને તાલ પ્રગાંચે ગજનથવા લાગ્યો

ભજન,

મારા મનમાં છો સુખદારી રામ આનંદ આપો
 મારા તનમાં છો બલિદારી રામ આનંદ આપો.
 કરુણા નિધિ ઇશ્વર તાપ ત્રિવિધિના ટાંબો,
 એ લીલા મહુ તમારી રામ આનંદ આપો
 આ ગોમતિમાં હુ નાહાયો સધળુ મુકી.
 મને તુજથી છે દિલદારી રામ આનંદ આપો
 જ્યાં જાયે ત્યાં તુ પુણું રસ પુરે.
 હોહુ મહેં અંતર ધારી રામ આનંદ આપો
 આ જગત બધું છે જુદું અને હુ જુડો,
 એક સાચો તુ બચ હારી રામ આનંદ આપો
 નિશ્ચામાં માહારે શુ રે જોવાનું રૂઝું છે
 જોવાનું તુજમાં વારી રામ આનંદ આપો
 જોતાં જોતાં હુ અંતરમાં પણ થાક્યો
 બરપુર દીસો બલિદારી રામ આનંદ આપો

પેલા ધન દત્ત પણ જોમ તેમ ઉતાવળ કરીને આંધળાં
 મુસાફરનું ભજન સાંભળવા એક જગોએ • જેઠા આજ પુ
 શ્વિમા હતી તેથી રજાછેડછના મંદિરમાં પણ ધણી લીડ
 હતી તેથી દર્શણ કરીને પાંછા વળનારા માણસો પેલા અંધ
 પુરૂષના ભજન ભણી લક્ષ આપવા લાગ્યા જ્યારે આગ થ
 યુ ત્યારે તો જે ત્રણ હજાર માણસનું ટોળું પેલા અંધ મુ
 સાફરની આગુગાળુ ઝામી ગયું સધળા માણસોનું લક્ષ અં
 ધ મુસાફરના તરફ હતું તેથી તમામ માણસો ઝૂપ યુપથી •
 એકા હતા અને ભજનનો અર્થ સમજતા હતા એટલામાં
 પેલા ધનદત્તે આંધળા મુસાફરને પ્રશ્ન કર્યો કે તમે કઈ
 ચાતીના માણસ છો ?

અંધ— હું અને મને દોરનાર એ બન્યો બ્રાહ્મણ છીએ

ધનદત્ત—તમારો આંખ્યો થોડા દીવશથીજ ગઈ હશેકેમ

અંધ—હું તો જન્મથી અંધ છું.

ધનદત્ત—તો પછિ તમે આમ તંમ ફરતા હશે તે
 શું કાંઈ દ્રવ્ય ઉપાજીત માટે કે બીજા કોઈ કારણ માટે ?

અંધ—હું તો યાત્રા કરવા નીકળ્યો છું

ધનદત્ત—(આશ્ચર્ય પામતા) જ્યારે તમે જન્મ અંધ •
 છો ત્યારે તમે યાત્રામાં શું દેખી શકવાના છો ?

અંધ—જે તમે જુવો છો તે;

ધનદત્ત—હે માહારાજ ! અમે તો નેત્રથીજ જોઈએ
 છીએ માટે તમારે તો નેત્ર છેજ નહીં;

અંધ—જ્ઞાન રૂપી નેત્રથી જોવામાં આવે તો જીવનું
 સાર્થક થાય છે;

ધનદત્ત—હા એ વાત ખરી છે પણ નેત્ર ઇન્દ્રિયનું જ્ઞાન
 તો જ્યારે નેત્ર હોય તોજ તે નેત્રના ધર્મનો અનુભવ થાય •

• કળિ એટલુ તો ખર છે કે નેત્રનો અનુભવ લીધા પછી નેઓ અંધ થામ છે ત્યારે તે અંધ નેત્રના ધર્મને ઓળખી શકે છે અને તમે તો જન્મથીજ અંધ છો, તો પછી અહિયાં સુધી આવીને શું જુવો છો ?

અંધ—નેત્રના ધર્મ વડે કરીને બાહિર જ્ઞાનથી જે કંઈ જગત કે આદ્યશ જુવો છતાં ત્યાર પછી જે કંઈ તમે વિચાર કરીને નિશ્ચય કરો છો તે કંઈ નેત્ર કરી શકતું નથી એ તત્વજ્ઞાન કે કોઈ પણ વિદ્યા સંજોગથી ન્યાયને, અને તર્કને તથા સમ માણુ સાદ્રણ્ય અનુભવ ને મળીને જે નિશ્ચય થાય છે તે કંઈ નેત્ર કરી શકતાં નથી નેત્ર એતો કોઈ હકીકતનું નિર્ણય કરવાને સાદ્રણ્ય કાર્ય બતાવવાને મદદ ગાર છે; વાર હીક છે ત્યારે તમે તમારા નેત્રથી અહિયાં શો નિશ્ચય કરો છો

ધનદત્ત—શ્રી રણછોડ રાયજીનાં દર્શન કરીયે છીયે, એજ જોઈને અમે અમારા નેત્રનુ સાર્થક થયું અને અમારા પુર્વજન્મનાં પાપ બળી ગયાં એવું અમે માનીયે છીએ;

અંધ—ધન્ય છે ધન્ય છે તમને તમારો ઉતર તમારી હાલની યોગ્યતા પ્રમાણે ઉતમ છે કેમકે ગ્રહસ્થા શ્રમમાં રહીને પણ વ્રહ વૃત્તિ સંકલ્પ દ્વારાએ તમે રાખી છે તેથી તમારી વ્રહ વૃત્તિ એજ મનોહર સ્વરૂપનુ ધ્યાનનુ રૂપ આપશે;

ધન—હે મહારાજ ! આપ કોઈ મહાત્મા જણાઓ છો તેથી આપને વિનંતી કરૂં કે તમે આ યાત્રામાં શું જુવો છો ?

ધનદત્તનું વચન સાંભળીને તંબુરાના તાર ઉપર આંગળી ફેરવીને એક ભૈરવ રાગની હુમરી કહી સાંભળાવી;

લેખક હુમરી

ઇસ તનમેં ગોમતી ગંગા હય,
 ઇસ તનમેં શ્રી રત્નોર ગિરાજત,
 ઇસ તનમેં પ્રકૃતિ અંબંગા હે ઇસ તનમેં ગોમતિ
 ઇસ તનમે, ગંગા, બ્રોહ્મણા,
 ડંકપુર ઇસ તનમેં હય
 ઝિરિ ઝિરિ જન્મ વેહ હયે યાત્રા,
 ભવજલ પાર સુરંગ હય ઇસ તનમેં ગોમતિ,
 કાષ્ટ ગાડી વે સ્થુત રૂપ હૈ.
 દોનું બલદ મન રંગા હય
 હર્ષદ સનાનંદ વે સુખ હે
 વે સુખ હર્ષે તરંગા હય ઇસ તનમેં ગોમતિ

હે બ્રાહ્મણ ! હુંતો જન્મતો અંધ છું માટે હુંતો મારા
 શરીરમાંજ બધું સમજું અને ઇશ્વર રચિત જગતમાં ફર
 છું અને પછી તમામ સ્ત્રી પુરુષોના સ્થુળ દેહમાં પ્રકૃતિના
 રવરૂપનું દર્શણ કરું અને જ્ઞાની તથા સજ્જન તથા સંત
 સાધુ સમુદાયના અંતઃકરણમાં સત્વ પ્રધાન માયા વિશિષ્ટ
 ચેતનનું દર્શણ પામીને મસ્ત રહું છું .

અંધ મુસાફરનું પ્રયત્ન સાંભળી તમામ લોકોએ હાથ
 જોડીને કહ્યું કે હે માહારાજ તમે કેવી રીતે આ ડંકપુર
 પ્રતિ રણુજોડરાયને ધાર્યા છે તેની સમજ અને વાત જાણ
 વાની અમારી ઇચ્છા છે માટે કૃપા કરીને કહો;

ધનદત્ત માહારાજે જરાક પ્રસન્ન વદન કરીને . પોતાના
 મનનો અભિપ્રાય આપવા લાગ્યા

જીવે બ્રાહ્મ ! આ સ્થુળ શરીર રૂપી ગામ છે તેનેજ
 ડંકપુર માની લીધું છે; વળિ એ ડંકપુરમાં રહેતા વિજયસિંહ .

એને સદ્બોધ મય શુદ્ધ વિવેક દ્વારે હીએ. અને દ્વારિકાં છે એને દ્વારિકાં રૂપી સુગમ માર્ગ અર્થાત એતન પદાર્થ જાણ્યા રૂપી દ્વાર કહિયે છીએ વળિ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન એતો સાક્ષાત ઉશ્વર છે માટે વિજય પ્રાપ્ત કરાવનાર વિજયસિંહ રૂપી શુદ્ધ વીવેકે કરીને દ્વારિકાં રૂપી સનમાર્ગમાં પ્રવેશ કર્યો; વળિ એજ વિજય વિવેકે ચિત્ત સુદ્ધિ અહંકાર અને મનરૂપ બળદ અને ગાડુ બનાવી ને પોતાના આધિન માં રાખીને સુગમ માર્ગ તરફ એતન પદાર્થની ધારણા કરવાને અંતઃકરણ રૂપ તથા રથુગ શરીર રૂપ ગાડુ બોલ્યું અને નિર્મળ હૃદયમાં કલ્પના રૂપ ચિત્ર એતનને ગાડા રૂપી હૃદયમાં સ્થાપન કર્યું.

આવળના ઝાડથી થએલા ગાડા રૂપ ઉપર વીવેક બળથી પવિત્રતા થઈ અર્થાત વિષ વિકારથી ન્યારો રહેલો સ્વત્ર હોય અને તેએનું ચાલવા દેતો હોય નહી તેવી રીતે વિકારને છુટેલા વિવેકે ગાડાને પવિત્ર કર્યું;

શ્રી રણુજેડજીને મુકીને જોડાંણા સ્વર્ગ ધામ ગયો; એતો વૈકુંઠ રૂપી અચળ ધામમાં શુદ્ધ સાત્વિક વિવેકનો નિવાસ થયો.

વળિ ગંગાગામ એતો પવિત્ર પ્રસાદ રૂપી તથા પ્રસાદી થતા શુભ કાર્ય ફળ બકિતરૂપ ગંગાગામ કહિયે છીએ અને તેવી કૃપાથી હરીભજન કરવામાં શરીરનાં રવાટાં આનંદથી ઉભાં થાયછે, હે બાહયો! અત્યારે તો આપણે આ ગોમતી શરોવરની તીરે એકા છાએ તે, ગોમતી પૃથ્વી માયા રૂપ તથા પૃથ્વી કંત આવર્ણુ ગોમતીછે,—એ ગોમતીમાં—પૃથ્વી કાર્યમાં નિવાસ કરનારો બ્રહ્મ એતન એજ શ્રી રણુ હોડરાય છે અને એના દર્શન થવાથી માથા ઉપર ચઢી

ગયેલું દેવું મટિ જાય છે દુખ રૂપી દેવામાંથી હોડાવનાર
 રણહોડરાય એજ મનુ મુક્તેશ્વર ભગવાન છે:

ધનદત્ત અંબ માહારાજને કહ્યું કે હે ભુદેવ ! દેવાદાર
 કોણ થાય છે !

ત્યારે અંબ માહારાજે કહ્યું કે દેવું શું અને તે દેવાનો
 કોણ દેવાદાર છે એમ જ્યારે નક્કી કરી મુકયુ છે ત્યારે હું પણ
 કહ્યું કે વારંવાર જન્મ લેનારો જીવ છે, તે જીવ જન્મ લઇને
 કર્મ કરનારો છેજ તેથી તે કર્મ ભોગવનાર જીવ, કર્મ રહિ
 ત થાતી જ્યારે ઇચ્છા રાખે ત્યારે તે કેટલાક કાળ સુધી
 અજન્મ રહે છે માટે તે જીવ કર્મ કરવા વાળાને પ્રજ્ઞાથી
 જ કર્મ નષ્ટ થાય છે માટે તે જીવનું વારંવાર જન્મનું
 અને કર્મ ભોગવવાનું જે દેવું છે તે દેવામાંથી મુક્ત કરા
 વનાર પ્રજ્ઞાત્ર્યક્ષ ચેતન છે જ્યારે જ્યારે કર્મ નાશ પા
 મે છે ત્યારે ત્યારે તે જીવ ઘણા કાળ સુધી કર્મ મુક્ત થએ
 લો અહ્માનંદમાં મગ્ન રહીને સમીપજ રહે છે. માટે કર્મ
 રૂપ રૂપથી મુક્ત કરનાર ઇશ્વર છે તેથી રણહોડરાય કહેવા
 યા છે; તે રણહોડરાય (મોહ આવર્ણથી તથા મિથ્યા આ
 શાના તરંગમાં અંગતી માફક બટકનારા મોહાંધી જીવરૂપ
 દારકાંવાશી ગુમગી પુન્નરી આહ્વાણે દેખાય નહી, તે મો
 હાંધી આહ્વાણે ગોમતી રૂપ માયાકૃત આવર્ણ રૂપ અંતર
 પટ જણાયાથી રણહોડરાયને તે આહ્વાણ પુન્નરીયો જોઇ
 શક્યા નહી, તેમણે પ્રયત્ન કર્યું છતાં તે ગોમતીમાંથી નીક
 ળ્યા નહી પણ પવિત્ર ગંગામાં પ્રજ્ઞા રૂપી છે તેથી તેણી
 એ રણહોડરાયનાં દૃષ્ટિ જળમાં પણ કર્યાં છતાં ચેતનને
 જાણનારો જેમ ચેતનથી દુર નથી તેમ ચેતન અહી ઇશ્વર
 રૂપી રણહોડરાયથી મંગાલેક પાસેજ હતો; માટે ગંગા
 માંજે સ્થાપન કર્યું હતું ને સ્થાન ફર છતાં તેણીના હૃદ

યગાં અચળ રહ્યુ તે ગંગા કોણુ કે આ શરીરમાં પ્રજ્ઞા છે તેજ અંતઃકરણને પવિત્ર રાખીને અચળ સ્વરૂપને ધારણ કરે છે.

આંધળાએ નેત્ર મટમટાવીને કહ્યું કે હે ભાઈ એ પ્રકારે અધ્યાત્મ જ્ઞાનથી શ્રી ડંકપુરેશ્વર દેવ શ્રી રણછોડરાયને જોઉં છું અને જ્ઞાનંદ કરું છું જે પ્રભુ તમારું કલ્યાણ કરો વળિ આ સંક્ષેપ સારને અધ્યાત્મક ડંકપુર કથા સમજશે તો પણ ઠીક લાગશે; પેલા ધનપતિને શ્રદ્ધાવાળો બંધીને વિશેષમાં અંધ મુસાફરે કહ્યું કે હે બાપુ, પુર્વના બુદ્ધિવાન શર્માચાર્યાના હૃદયમાં ધર્મ પ્રવર્તાવવાને કેવા પ્રકારના વિચાર હતા ! એનો નિશ્ચય સત્ય રજો અને તમો ગુણ એ ત્રણે ગુણને આધારે જુદા જુદા અર્થ કરે છે જેવી રીતે કેટલાક અપવાસના વૃત્ત છે તથા એકાદશિ ગાહાત્મ પણ લખાયા છે તેમજ યાત્રાઓનો મહિમા લખ્યો છે એ તમામ ઉપર જ્યારે સત્યગુણી માણસ હશે ત્યારે એવો વિચાર કરશે કે એ તમામ વૃત્ત મનને સાધીનમાં રાખવાને માટે છે;

રજો ગુણી હશે તે એમજ કહે શે કે અપવાસ કરીને જ્ઞા માટે પાંચ કોસ મય્ય પ્રાણને દુઃખ દેવું જોઈએ ! બપોરે જાન કાષ અન્નથી સંતુષ્ટ પામે છે ત્યારે ઉદ્યોગ કરવાનું સુઝી આવે છે વળિ હરિભક્તિ કરવાનું પણ મન થાય છે; તેમજ સારા સારા સુખ વિજ્ઞાસમાં પડવાને આ નંદ થાય છે તેમજ સંત પુરુષોની શેવા કરાય છે જે કે પાંચ સાત અપવાસ કરવામાં આવે તો શરીર નિર્બળ થાય છે નેત્રમાં ખાડા પડે છે શક્તિ ઘટે છે સ્મરણ શક્તી કમી થાય છે હઠી કે બેશી શકાતુ નથી પણ ચક્રો તથા ફેર આવે છે આંખોથી ખરાબર દેખાતુ નથી તેથી લીલાં પીળાં ચમ્ર જમ્ર છે મસ્તક દુખે છે પેટમાં અનેક પ્રકારનાં અગત્ય રોગ ઉપન્ન થાય છે વિર્મ નાશ પામે છે સંતાનની

ઉત્પત્તિ થતી નથી અને જેવટે રીજાઈ રીજાઈને મૃત્યુ ભોગવવું પડે છે માટે સુખી સૌંદર્યતા નેત્રથી જોવીજ નોંધવે કાનથી હરેક રસીક વાત જાંભગવી નોંધવે. અને સુંદર મુખગદની પથારીમાં શા માટે ન સુપ રહીયે ? શા માટે દુખ ભોગવવું નોંધવે ! શા માટે સુખ ભોગ વિલાસ ન ભોગવિયે ! માત્ર એટલું જરૂર કે કપટ પ્રપંચ . અને નિર્દયતા કોઈના ઉપર વાપરવી નહીં માટે અપવાસ કરવામાં કાંઈજ ફળ નથી અને અપવાસથી મનની એકાગ્રતા થતી નથી પણ ભક્ષણ કરવાના પદાર્થ પેદા કરવામાં અને સુખા શાન્ત કરવામાંજ મન બટકે છે આ પ્રમાણે રમે સુણી અભિપ્રાય જતાવશે.

અને રમે ગુણથી પણ ઉત્તરી રીતે વર્તુલુંક માટે તામસ ગુણ દેવાર થશે.

માટે આ શરીરમાં પૃક્તિ કૃત પાંચિકૃત ભુત ભુતનું જે શરીર છે તેમાં પાંચ તત્વના જે જે પ્રકારના ધર્મો રહ્યા છે તે પ્રમાણે ક્રમે ભોગવાય છે

માટે હે શેઠ આ દુનિયામાં મનુષ્ય દેહ પ્રાપ્ત કરીને ઉત્તમ ગુણનું સંપાદન કરવું. એજ તેના જન્મનું ભુણુ છે.

વળિ, સત્ય, સદાચાર, દયા, વિવેક, ઉદારતા, ક્ષમા, ધૈર્યતા. સતસંગ શ્રદ્ધા, સમદર્શ દેશ રહીત અને પરોપકાર મન આ પ્રમાણે જેઓ આ દેહમાં ઉત્તમ ગુણ રાખીને સદવર્તનથી ચાલે છે તેઓના જેવો આ જગતમાં કોઈ પુણ્યશાળી નથી.

માટે હે બાહ્યો ! જે કે તમને ઇશ્વરે આપ્યું છે તે તમે પરોપકાર કરો અને આ પ્રમાણે ઉત્તમ ધામમાં આવી ને પવિત્ર સાકાર મુર્તિનું ધ્યાન ધરીને તે નિરાકાર પરમા

ભાને જાણવાને તે ધ્યાન તરફ સક્ષ આપો એટલે સર્વ પ્રકારના ઉત્તમ ફળને પામશો,

હે બાપ હવે રજાછોડનાયજીનાં દર્શણ કરવાને માટે પ્રાતઃકાળનાં અત્યારે રાજ ભોગનાં દાર ખુશ્કાં થયાં હશે માટે ધ્યાન આનંદ સાથે તેમનાં દર્શણ કરો, અને તમારા નેત્રને પવિત્ર કરો આ પ્રમાણે કહીને નેત્ર ચડમટાવતો અંધ મુસાફર બોલતો અંધ થઇ ગયો તેમજ પ્રાતઃકાળમાં રજાછોડનાયજીના મંદિરમાં ઘંટ વાગવા માંડ્યો એટલે યાત્રાળુ લોકો શ્રદ્ધા પુર્વક જય રજાછોડજી એમ બોલતા બોલતા અતિ સત્વરથી દોટ મુકીને દર્શણ કરવાને માટે મંદિરમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યા અંધ મુસાફરની પાસે જે માણસો બેઠા હતા તેઓને જે કે તે અંધ મુસાફરના વાણી વિલાસથી રસ પડ્યો હતો ખરો તોપણ તેઓ દર્શણ કરવા સાર તમામ ત્યાંથી ઉઠી ચાલ્યા ગયા હતા; એટલે મુસાફરબાપ ત્યાંથી ઉઠીને જય જગદિશ્વર એમ બોલીને આગળ ચાલવા લાગ્યો ભત્રિજાએ તે વદ્ધ આંધળાને હાથ પકડ્યો અને ગામની ભાગોળ ભણી જઇ પહોંચ્યા.

ગામની ભાગોળે ખાખી લોકોનો જે દીવસથી અખાડો આમ્યો હતો; તેઓનાં ટોળાં જુદાં જુદાં હતાં તેઓએ લાકડાનાં જોંધાં સળગાવીને તે ધુણી ઉપર પદ્મસન વાળીને બેઠા હતા, અગ્નિ કુડ ઉપર મોટી મોટી ચક્રમો અને લાંબાં ચીમટા હતા, દરેક ખાખી સાધુએ પોત પોતાની વીંટલાર વાળી છત્રી નીચે બેઠા હતા અને પોત પોતાની બેઠકના થડમાં ધુણી બિંદાવી હતી આ પ્રમાણે ડાકેરના ગાંધ રાગાં એક મોટી છુટી જગોમાં શોભા થઇ રહી હતી તેમાં કોઇ ખાખી ઉઘા મસ્તકથી રહીને સમનામની માળા ફેરવતો હતો તો મહી બીજે કોઇ અપધુત બનીને સ્થિર આસન

ઉપર જાણે સમાધી લગાવે હોય તે પ્રમાણે બેઠો હતો; વળી કોઇ તો બે હાથ ઉંચા કરીને બેસી રહ્યો હતો. કોઇએ પોતાના હાથમાં તુગશી વાવીને તે હાથ ઉંચો રાખીને બેઠો હતો. કોઇતો રામ રક્ષા સ્તોત્રનો પાઠ કરતો હતો; કેટલાક તો ગાંજની ચત્રમ હાથમાં પકડીને દમભારીને ધુણી કાઢતા હતા, કેટલાક રામ સ્તુતિના કિરતન કહી રહ્યા હતા એવા ખાખી લોકો પાસે ડાકોરમાં રહેનારા કેટલાક લોકો ગાંજે પીવાની લાલચે બેઠા હતા આ પ્રમાણેના મંડળ તરફ આના યાસ સુરદાસ અંધ મુસાફર પોતાના ભત્રિજની સાથે આવી પોહોંચ્યો; એટલે તે સ્થળ આગળ કેટલાક લોકોનો સોર બકોર સાંભળીને અંધ મુસાફરે પોતાના ભત્રિજને કહ્યું કે હે બાપુ ! આ તરફ જાનો કલગલાટ થઇ રહ્યો છે.

ભત્રિજે જોયો કે, કાકા અહિયાં ધણા ખરા ખાખી લોકોનો ઉતારો છે અને તેઓ મોટા મોટા છત્રની છાયા કરીને તે નીચે ધુણી ધકાવીને બેઠેલા છે તેમાં કેટલાક ડાઘા ગસ્તકથી તપ કરે છે કેટલાક પલાંઠી વાળીને નીચી નજરે જોઇ રહ્યા છે કેટલાક પુસ્તકો વાંચે છે; કેટલાક ગાંજે કસીને દમ ભારે છે પણ હે કાકા ! આ તમામ ખાખી લોકો ગાંજે શા માટે કુકતા હશે !

કાકાએ કહ્યું કે મનેતો એમ લાગે છે કે તેમની એકા અવૃત્તિ ગાંજથીજ થતી હશે;

ભત્રિજે—ગાંજથી કદાચ એકાઅવૃત્તિ થતી હોય તો તેઓ વસ્તીમાં આવીને એકાઅવૃત્તિમાં કયા વિશ્વયને તેઓ ધારતા હશે !

કાકો—હે બાપ ! કાળી રોટી અને દુધપાક ઉપર તે મની પ્રતિ દોડાવતા હશે;

બલિજી—હા, કાકા, તમારે બોલવું ખરૂં છે જ્યારે આ તરફ નજર કરીએ છીએ ત્યાં તમારા કલા પ્રમાણે જ જણાય છે, કેમકે તે ખાખી મંડળના સાધુ લોકો દુધ ના તોવડામાં વારંવાર તોવેનો ફેરવ્યાં કરે છે અને માથાના માં મસ્ત રહેનાર ગુણી માણસોને પણ તે સાધુ લોકો આ નંદ આપનારા છતાં અત્યારે તેઓ માલપુવા ઉતારે છે;

કાકાએ કહ્યું કે ચાલો ત્યારે જો ઘડી ગંમત કરવા સાડ જરાક ત્યાંજ જોશીશું.

આ પ્રમાણે નિર્ણય કરીને અંધ મુસાફર ખાખી લોકો ના મંડળમાં પોતાના બલિજન સાથે જઈ પોહ્યાં અને રામ રામ રામ રામ કહીને એક વિદ્વાન ખાખીની પાસે સુરદાસ જોડો સુરદાસને દેખતાંજ એક ખાખી મહારાજ જય નરસંગ એમ કહીને તેને પોતાની સામે જોસવાને સંબળાવ્યું સુરદાસ મુસાફર તો ત્યાંજ જોશી ગયા ધુણી ઉપર જોડેલા ખાખીએ સુરદાસ મુસાફરને પ્રસ્ન કર્યો કે સુરદાસજી ! તુમ કાહેકો ધધર તિધર ભટકતે હો ! કયેકી તુમ વૃદ્ધ હો ગયે હો, ઝોર આંખુસે દેખનેબી વહી, ઇસલિયે રામ નામકા સુમિરન કરકે એકહિ જગદ મેં જેઠ કે આ નંદ કરો,

અંધ મુસાફર બોલ્યો કે મહારાજ ! આપ જેવા મા હાત્માઓનાં નિર્મળ વચન મારા કાનમાં પ્રવેશ કરે છે એ જ માહારી મુસાફરીનું સાર્થક છે,

અંધ મુસાફરની નિર્મળ વાંણી સાંભળી ને ખાખી

• • • ખાવા માહારાજ પ્રસન્ન થઈ ગયા અને કહ્યું કે બહુત અ
ચ્છા તુમની મહાત્માહે. ઇસલિયે જી નરીસંગ મહારાજકા
પ્રસાદ અપને સાધુમંડલમે હોતાહે. બહાન લે લેના ઓર
તુમ લાંછ ઠેર જાઓ;

અંધ મુસાફર બોલ્યો કે માહારાજ ! અમારેતો તમા
રો વાંણીતોજ પ્રસાદ જોઈયે અને તે પ્રસાદથી અમાર ક
ઠેર હૃદય કાંઈક નરમ થાય,

• ખાખી ખાવાએ કહ્યું કે એ સખ વાત ક્ષુધા કે શાં
ન્ત કીયે પીંડે સમજમે આતી હેં ઇસ લીયે પહિલેતો
તુમ અપની ક્ષુધા કે શાંત કરો;

આ પ્રજાણે વાત કરે છે એટલામાં એક વાંણીયો ત્યાં
આગળ આવી પોહોચ્યો અને તેણે તુરતજ ખાખી ખાવાના
ચરણમાં મસ્તક નગાવીને બસે રૂપીયાની ચેલી મ્હોં આગ
ળ મુંકી દીધી ત્યાર પ્રજી હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યો કે હે મા
હારાજ આ રૂપીયા બસેહ છે તે આપના બંડારાના ખરસ
માટે આપના પવિત્ર ચરણમાં મુકધું;

ખાખી ખાવાએ મંદહાસ કરીને તે આવનાર વાણીયા
સાંહાંમે દ્રષ્ટી કરીને કહ્યું કે વાહ વાહ, કયા તુમ હમેરી
મશ્કરી કરને હો ! હે શેક ! તેરી ખાસ પચાસ લાખ રૂ
પીયા હમ નમદ હય ઓર વાર્ષિક મેદાશ દો લાખ રૂપયેકી
સક્ષી આતી હય તુમી તુ કેવળ કંગ્રુસ હોકર ઝાંક બિ
ખારીકી માફક દોસેહ રૂપેયે રખકર હમકો સમજાતા હય,
• તમ તમારે રૂપીયા ઉકાસો ઓર આહે સો કરો હમકુ તુ
એકલા શિખ્ય તહી હય.

હે બનિયા ! તુ ક્યા દેને વાલાથા ! અભિ હમ નેધ પુરમેં ચલે ગાલિ હમ ઓર ઇસ નેધપુરમેં રાણીજીને હ મકો બીસ હજર રૂપયે બંગારેકા ખર્ચકા દિયા હમ બુદ્ધો કોટાવાલેને હસ હજર દીયે હય પતીયાલાવાલેને એક હતી ઓર ગાંવ દીયે હયે અયે બે કદર ઉકા લેના તેરા રૂપયે હમકો 'કંજુસ' ઓર પાજકા ખાયસા માફક નહી હક;

ખાખી બાવાએ આ પ્રમાણે કહીને લાલ નેત્ર કર્યાં તે સાથે તેના ચેલાએ ગાંજની ચન્નમ ભરી હતી તે, ચલ મ હાથમાં પકડીને ઉપરા ઉપરી ચાર પાંચ દમના સપાટા મારી લીધા વાંણીયો બિચારો ગમરાધ ગયો તેણે જનપુ ક્રે માહારાજનો માહારા ઉપર કોપ થયો માટે હવે કાંઈક વધારે નાંણું આપવું નેધયે એમ વિચાર કરીને પોતાની પાસે ઉભા રહેલા ગુમાસ્તાને કાંઈક કાનમાં બે સ્ખંદો કોઈ બાણે નહી તેમ કરી દીધા એટલે ગુમાસ્તાએ બીજા આડસે રૂપીયાની થેલી મંગાવરાવી એટલે એક હજર રૂપિયા પુરા કર્યા પછી ખાખી માહારાજના ચરણવિંદમાં તે પગે લગ્યો ખાખી માહારાજ પ્રસન્ન થયા તેમણે એક વિભુતી નો ગોળો પેશા શેઠને આપ્યો; અને આશિર્વાદ દીધો આ પ્રમાણે ઉપરા ઉપરી શેવકો તરફથી નાંણાં આવવા લાગ્યા, જેઓ પૈસા આપવાને શક્તીવાન હતા તેઓની પાસેથી નેશભેર સ્ખંદો વાપરીને રગડી રગડીને નાંણાં કઢાવવા માંડ્યા હતાં; આ કાંમ બપોર થયા એટલે અટોપાધ ગયું. શેઠક માત્ર મસ્તક નગાવીને તથા ખાખી બાવાનું મન પ્રસન્ન કરીને પોતાને સ્થાનકે ગયા પછી બીજું કોઈ રહ્યું નહી એટલે અંધ મુસાફરે હાથ નેડીને ખાખી બાવાને કહ્યું કે હે માહારાજ ! શેવકે ખસેથી રગડી રગડીને પૈસા કઢાવવાનું કામ સાધવું નથી નેસજ તેઓનાં મન દુખાવીને

લીધેલુ દ્રવ્ય તથા તેમનું અન્ન પણ ખાવું ચોગ્ય નથી.

માટે હવે હું આપને નમસ્કાર કરીને ચલ્યો જાઉં છું.

અંધ મુસાફરનું વચન સાંભળીને ખાખી ખાવાને કો
ધ ચલ્યો અને તેમણે નેત્ર ફેરવીને કહ્યું કે અરે ગમાર !
જિસ મુજ્જા તુ અંધ હય ઇસ મુજ્જા તેરા હૃદય બી
અંધ હય તું હમારે જૈસે સાધુકી નિધા કરતા હય ઇસ પાપ
સે તુ ઇસ અવતારમે અંધા હો ગયા હયે; તુ હમ સાધુ
લોગ કે પરાક્રમકો નહિ જનતા હય હમ ચાહે એસા કાર્ય
કરસકતે હયે એક ઘટિકામે હમાર કોસ દુર જ સકતે
હયે તુ અજ્ઞાની અંધ હમકો કયા જનસ કે ! પરાક્રમ
હોતાહય તય રાગ જૈસાબી હમકો માનતે હયે, હમારેમે
કુચ્છ બી જવાહોર હય તો સગ લોગ હમારે પાડમે સિર
ઝુકાતે હયે ઓર તુંતો સ્વાનકી મિસાલ હમકો કયા કહે
તા હય ઉઝાલે જાંસે ખજરદાર જે હમારી પાસ આયાતો
ઇસ ડંડેસે તેરી હડીયાં તોડ ડાલેંગે આ પ્રમાંણે કોધ મુ
દ્રાથી અંધ મુસાફરને ખાખી ખાવાએ કહ્યું એટલે અંધ
મુસાફર પોતાનું મસ્તક નમાવીને ત્યાંથી બીજે ઠેકાણે ચા
લતો થયો;

પરગામનો રહેનાર જે વાંણીયાએ અંધ મુસાફરના મુ
ખથી ગોમતી શેરોવર કિનારે અધ્યાત્મ ડંકપુર માહાત્મ
સાંભળતો હતો તે વાંણીયો અચાનક મળી આવ્યો તેણે
પેલા અંધ મુસાફરના ચરણમાં મસ્તક નમાવીને આગ્રહ
સાથે પોતાને ઉતારે લઇ ગયો પછી ભોજન વખતે તેમને
જમવા સાર જોસાઈ; પોતે એક અઠવાડીયું રહેવાનો હતો
તેથી અંધ મુસાફરને પોતાની પાસેજ રહેવાને માટે તેણે
વિનંતી કરી મુમુક્ષુ વણિકનું પ્રેમાળ હૃદય જોઇને તે વાત
મુસાફરે સ્વિકારી સાચકાળ થયો એટલે તે અંધ મુસાફર .

પોતાના ભત્રીજાના હાથમાં લાકડી આપીને સંત લોકોના ટો
ળાંમાં ભટકવાને માટે નીકળી પડ્યો;

તે મુસાફર ઠેર ઠેર ભટક્યો બહુ તેનું મન માન્યુ ન
હી રસ્તામાં આવતાં આવતાં બડગડવા લગ્યો કે અરેરે !
શા માટે વેપ ધારોની મારક વેશ લઇને સાધુનો ખેલ બ
જવતા હશે ! જોયો રીતે આ જગત બુદ્ધ છે તેવી રીતે
ખેલ પણ બુદ્ધોજ છે; અરરરર, સાધુત્વ વૃત્તિ તો ક્યાંએ
જણાતી નથી પણ માત્ર સાધુનો વેશજ જણાય છે ખર
શત હાથમાં સાંપડતુજ નથી જ્યાં ત્યાં ઓટલા ઉપર પાથર
વાના પથરા હાથમાં આવે છે જ્યાં ત્યાં માયાની જાળમાં
ફસાઇ ગએલા લોભીયા, અને પોતાની કીર્તિ વધારવામાં
હમ્મજા રાખનારાં ઢોંગી તથા શિતુરી સાધુ તથા ખાખી લોકો
નજરે પડે છે પોતાના ઠરાવેલા શેવકો પાસેથી પૈસા ઉઘ
રાવીને પોતાનું પેટ ભરવામાંજ સમજ્યા છે જાંજની ચક્ષ
ઓ ભરીને મસ્ત રહેવામાંજ તે આનંદની પ્રાપ્તિ માનવાસ
જણાય છે તેવા ઢોંગી અને મોહાંધી ગુરૂ પોતાના શેવકો
ને ડુગાવશે કે તારશે એ બામતની કલ્પના કરવાની કંઈજ
જરૂર રહી નથી શિવ શિવ શિવ શિવ; આટલુ બોલીને
જુદ્ધ ડોસો નેત્ર મટમટાવતો મથાવતો એક વૃક્ષ નીચે
ઉભો રહ્યો;

વૃક્ષને દોરીને લઇ જનાર ભત્રીજો મહાગુણી ચતુર,
અને વિદ્વાન હતો તેણે ડોસા પ્રત્યે નજર કરીને કહ્યું કે
પિતાજી ! બ્રહ્મ જ્ઞાનને જાણનાર જગતથી દુર રહેનારા પર
માર્થી સાધુ ઠેર ઠેર જોવામાં આવતા નથી માટે હવે આપ
વિશેષ ફરવાનો પરિશ્રમ શા માટે લ્યો છો ?

વૃક્ષ બોલ્યો—ભેટા ! જ્યાં માત્રાનું સ્થાન હોય ત્યાં
કોઈ પ્રયુ મહાત્મા આવી સહે છે; જ્યાં ખાંડુય હોય ત્યાં

એકે અનેક પથ્થર હોય છેન્પણ તેમાંથી રત્ન નીકળી આવે છે હે ભાઈ ! આપણે પોતાનો એકલોજ અનુભવ શા કામનો અનુભવી અને જ્ઞાની પુરૂષોની સોજતથીજ સત્તા પ્રાપ્ત થાય છે. યોગ વિદ્યામાં મહા કુશળ યોગી પુરૂષો યોગ માર્ગમાં મસ્ત રહીને જે ક્રીયા કરે છે તે ક્રીયા અમાની પુરૂષોને અદ્ભુત લાગે છે. હજુ તો જાણવાનું ધણું છે પરંતુ જતા વતાર કોઈ નથી; હે ભાઈ ! શોધવાથીજ વસ્તુ જડે છે. ઉદ્યોગ કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. અનુભવથી અનુભવાય છે. તર્કથી જોગખાય છે, ન્યાયથી નીશ્રય થાય છે પરંતુ વસ્તુ જ્ઞાન સંકલનનો અનુભવ પુરેપુરી રીતે સાદ્રખ્ય અને સપ્ર માણ મળે તો તેથી જે આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે તેવો આ નંદ ખીજી રીતે મળી શકતો નથી.

ભત્રીજો બોલ્યો-પિતાજી ! હવે તો દીવા બત્તીનો વખત થશે. માટે પેલા વણિકને ઉતારે જઈ પોહોચીયે તો દીક જુમકે આપણે ડંકપુરથી સરાસરી એક કોસ દુર આવી ગયા છીએ, હજુ બે ઘટીકા દીવસ છે તેથી ત્યાં પોહોચતાં પોહોચતાંમાં દીવા બત્તીનો વખત થશે માટે આપની આજ્ઞા હોય તો હવે ગામ બહી ચાલવા માંડયે;

કાકા ભત્રીજાનો એકત્ર વિચાર થયો એટલે તે બન્ને ગામ બહી ચાલવા લાગ્યા. જરાક દુર ગયા એટલે એક ખીપજાના ઝાડ નીચે એક સાધુ પડી રહેલો પેલા ભત્રીજાનો નજરે પડ્યો તે સાધુ બહી સેજ સાજ ભત્રીજાની નજર ગઈ, ત્યારે જણાયું કે તે સાધુના અંગ ઉપર તમામ જગોએ પતનો રોગ હતો, સધળા શરીરમાંથી જુર્ગંધ છુટતી હતી, તે સાથે સઘળાં આઠાંમાંથી મલિન પાણી ઝર્યાં કરતું હતું. ધણી ખરી જગોએ ચાંમડી શરીરે તેમાંથી પર અને

રૂધીર વહેતુ હતું. અને તે તે જગ્યાએ ખાડા પડી ગએલા હતા, તે ખાડામાં કેટલાંક ઝીણાં ઝીણાં તાંતણા જેવાં જીવ ખદખદ કરી રહેલાં હતાં તે જીવ જમીન ઉપર પડી જતાં હતાં ત્યારે તે જીવને ધીરે રહી ઉપાડીને તે સાધુ પોતાના અંગમાં ફાટી ગએલા ભાગમાં જ્યાં પડેતો જયો હતો અને જેમાં જીવ ખદખદ કરી રહ્યા હતા તેમાં ગોઠવતો હતો; તે સાથે જય પરમાત્માને નમઃ એમ બોલ્યાં કરતો હતો; તે સાધુનાં નેત્ર જમીન ઉપર નજર કરી રહ્યાં હતાં; તેના અંગ ઉપર વસ્ત્ર નહોતું, એટલે તે નગ્ન હતો. તેથી જમીન ઉપર પાથરવાનું તો હોયજ શાનું ! તે જમીન ઉપર પડી રહેલો હતો, તેના શરીર ઉપર ઠેર ઠેર દુર્ગંધ પડે અને જળતો પ્રવાહ છુટ્યાં કરતો હતો. સુમારે દસ દસ અને વીસ વીસ કદમ દુર સુધી ચમારના કુંડની માફક દુર્ગંધ છુટ્યાં કરતો હતો, તેથી તેની પાસે કોઈ ઉસુ પણ રહી શકે તેમ નહોતું; એટલુંજ નહીં પણ તેના અંગ ઉપર સેંકડો મક્ષિકા વળગી પડી હતી; તો પણ તે માખ્યોને ઉડાડતો નહોતો જાણે પોતાના શરીરની કે વેદનાની કે શારીરીક ઉપાધીની વીગરે કોઈ જાતની પણ પરવા હોય નહીં તેવો દેખાતો હતો, પેલા અંધ મુસાફરે પોતાના બત્રીજને કહ્યું કે બેટા ! શું આ તરફ ચમાર લોકોનાં કુંડ છે કે શું. કેમકે દુર્વાસ બહુ આવે છે.

વૃદ્ધ કાકાનું વચન સાંભળીને બત્રીજએ કહ્યું કે પિતાજી ! મનેતો આ જગ્યાએ વિચિત્ર દેખાવ જોઈને ધણુંજ આશ્ચર્ય લાગે છે. આ પ્રકારે કહીને પેલા સાધુની લભામ સ્થિતિનું વર્ણન અથમી તે ઇતિ સુધી પોતાના કાકાને કહી સાંભળાવ્યું.

ભત્રીજના મુખથી હકીકત સાંભળતાંજ અંધ ડોસાને
 ધણુંજ આશ્ચર્ય લાગ્યું; તે સાથે ધણા વિચારના તર્કમાં ગર્ક
 થઈ ગયો; તે સાથે ચાલતીં અટકી ગયો; અને ઉભો રહ્યો.
 ડોસાએ ભત્રીજને આજ્ઞા આપી કે તે સાધુની પાસે આ
 પણે જવુંજ જોઈએ. અરેરે ! એ એવો કેવો દયાળુ અને
 જ્ઞાની સાધુ છે કે પોતાના શરીરમાં ઉત્પન્ન થએલા જીવને
 પોતાના શરીરમાંજ ગોઠવે છે ! શું તે સમજીનેજ એમ
 કરતો હશે કે હક જ્ઞાનથી કરતો હશે ! અહાહા ! તેના
 શરીરમાં એટલું બધું દરદ છે છતાં તે દરદની પણ પરવા
 રાખતો નથી એ તેનામાં કેટલી બધી ધીરજ છે ! આહાવા
 વિચિત્ર સાધુ તો કદી જોવામાંજ આવ્યો નથી માટે ચાલો
 તેની પાસે જઈને કંઈક પુછીએ. પુછતાં સાર મળી આવે
 તો ઠીક છે નહિતો ત્યાંથી આપણે ચાલ્યા જઈશું.

ભત્રીજે કાંકાને કહ્યું કે પ્રીતાજી ! હજી ડંકપુર એક
 કોસ દુર છે; છતાં કદાચ તમે આ જંગમ સાધુ સાથે વાત
 કરવા રોકાઈ જશો. તો પછી અંધારૂં થઈ જશે જેમાં હું
 પણ અબ્બણ્યો છું.

ભાઈ ! મળેલા તકને ખોવો નહીં દરદી માણસ પાસે
 ઉભા રહેવું એ આપણો સનાતન ધર્મ છે; જે કે તે સાધુ
 આ જગતે નિર્ભય થઈને પડી રહેલો છે તો પછી આપ
 ણે બધા શા માટે રાખવો જોઈએ, જ્યારે આ સાધુ જ
 ગત કરતા ધંધરનો આધાર રાખી રહેલો છે. ત્યારે આપણે
 શા માટે ધંધરનો ઇત્યાદિ ન રાખવો ! એટલે કેવળ પો

તાનો સ્વાર્થ દુઃખ દાયક છે માટે આદ્ય ત્યાજ જરાક ઉભા . .
રહીએ અને પુછીએ.

૧૬ કાકાની જે પ્રમાણે આગા થતી હતી તે આગા
બત્રીજે શુદ્ધ અંતઃકરણથી પાળતો હતો. તેથી તે બત્રીજે
કંઠાળો નહીં લાવતા પેલા દરદથી ઘેરાયલા સાધુ બણી પો
તાના કાકાના હાથની લાકડી હાથમાં પકડી તેમને દારીને
લઇ ગયો અને એક બાગુએ ઉભા રહ્યા;

આ બન્યોને આવતા જોઇને તથા તેમને ઉભા રહેલા
જોઇને પેલા દરદથી ઘેરાયેલા સાધુ સારી પેઠે ખડખડ હસ
વા લાગ્યો, તે સાથે મોટા સ્વરથી બોલવા લાગ્યો કે સા
બાશ, સાબાશ, કયા ખાત હે. વાહ. વાહ, ખુબ મજા આ
તી હે, ખુબ લહજત આતી હે; આ પ્રમાણે બોલીને તે
સાધુ ચુપ થઇ ગયો.

અંધ મુસાફર એકદમ વિચારમાં પડી ગયો દરદી સા
ધુના મુખમાંથી નીકળેલા શબ્દનો બાવાર્થ કળી શકાયો નહીં
તેણે માહારી સ્થિતી ઉપર કહ્યું કે કેમ ! અથવા તો આ
હાવા શબ્દ કેમ ઠલા હશે વળી ખુબ લહજત આતીહય,
એ શું હશે; વાહ વાહ શું, શાબાશ શું કાને સાબાશી,
અરે તે શબ્દ કોહોને માટે હશે ? આ પ્રમાણે વિચાર કર
તો ડાસો નેલ મદમટાયતો ઉભો રહ્યો.

ડાસાએ પેલા સાધુને જયસચ્ચિદાનંદ "કહીને નમસ્કાર
કયો, ત્યાર પછી હાથ જોડીને સાધુ પ્રત્યે ઠહેલા લાગ્યો કે
હે મહાત્મા ! તમે શરીર બહુ દુઃખી છો વળી અંગ ઉપર

ભત્રીજના મુખથી હંકીત્વ સાંભળતાંજ અંધ ડોસાને
 અથુંજ આશ્ચર્ય લાગ્યું; તે સાથે ઘણા વિચારના તર્કમાં ગર્ક
 થઈ ગયો; તે સાથે ચાલતાં અટકી ગયો; અને ઉભો રહ્યો
 ડોસાએ ભત્રીજને આજ્ઞા આપી કે તે સાધુની પાસે આ
 પછે જવુંજ જોઈએ. અરેરે! એ એવો કેવો દયાળુ અને
 માનો સાધુ છે કે પોતાના શરીરમાં ઉત્પન્ન થએલા જીવને
 પોતાના શરીરમાંજ ગોઠવે છે! શું તે સમજીતેજ એમ
 કરતો હશે કે હઠ માનથી કરતો હશે! અહાહા! તેના
 શરીરમાં એટલું બધું દરદ છે છતાં તે દરદની પણ પરવા
 રાખતો નથી એ તેનામાં કેટલી બધી ધીરજ છે! આહાવો
 વિચિત્ર સાધુ તો કદી જોવામાંજ આવ્યો નથી માટે ચાલો
 તેની પાસે જઈને કંઈક પૂછીએ. પૂછતાં સાર મળી આવે
 તો ઠીક છે નહિતો ત્યાંથી આપણે ચાલ્યા જઈશું.

ભત્રીએ કાંકાને કહ્યું કે પીતાજી! હવે ડંકપુર એક
 દિસ દુર છે; છતાં કદાચ તમે આ જંગમ સાધુ સાથે વાત
 કરવા રોકાઈ જશો. તો પછી આંધાર થઈ જશે જેમાં હું
 પણ અગ્નિપ્રેયો છું.

ભાઈ! મનેલા તકને ખોવો નહીં દરેકી માણસ પાશે
 હજાર રહેવું એ આપણો સનાતન ધર્મ છે; જો કે તે સાધુ
 આ જગતે નિર્ભય થઈને પડી રહેલો છે તો પછી આપ
 જો ભય શા માટે રાખવો જોઈએ, જ્યારે આ સાધુ જ
 ગત કરતા ધન્યરતો આધાર સખી રહેલો છે. ત્યારે આપણે
 શા માટે ધન્યરતો ઇત્યાદિ ન રાખવો! ખેટા! કેવળ પો

તાનો સ્વાર્થ દુઃખ દાયક છે માટે આલ્પ ત્યાજ જરાક ઉભા રહીએ અને પુછીએ.

વૃદ્ધ કાકાની જે પ્રમાણે આગ્રા થતી હતી તે આગ્રા ભત્રીજે શુદ્ધ અંતઃકરણથી પાળતો હતો. તેથી તે ભત્રીજે કંટાળો નહીં લાવતા પેલા દરદથી ધેરાયલા સાધુ બણી પોતાના કાકાના હાથની લાકડી હાથમાં પકડી તેમને દોરીને લઇ ગયો અને એક બાળુએ ઉભા રહ્યા;

આ બન્યોને આવતા જોઇને તથા તેમને ઉભા રહેલા જોઇને પેલો દરદથી ધેરાયલો સાધુ સારી પેઠે ખડખડ હસવા લાગ્યો, તે સાથે મોટા સ્વરથી બોલવા લાગ્યો કે સાબાશ, સાબાશ, કયા ખાત હે. વાહ. વાહ, ખુબ મજા આતી હે, ખુબ લહજત આતી હે; આ પ્રમાણે બોલીને તે સાધુ ચુપ થઇ ગયો.

અંધ મુસાફર એકદમ વિચારમાં પડી ગયો. દરદી સાધુના મુખમાંથી નીકળેલા શબ્દનો બાવાર્થ કળી શકાયો નહીં તેણે માહારી સ્થિતી ઉપર કહ્યું કે કેમ ! અથવા તો આ હાવા શબ્દ કેમ કહ્યા હશે! વળી ખુબ લહજત આતીહય, એ શું હશે; વાહ વાહ શું, સાબાશ શું કોને સાબાશી, અરે તે શબ્દ કોહોને માટે હશે ? આ પ્રમાણે વિચાર કરતાં ડાસો નેત્ર મટમટાવતો ઉભો રહ્યો.

ડાસાએ પેલા સાધુને નયસચ્ચિદાનંદ 'કહીને નમસ્કાર કર્યો, ત્યાર પછી હાથ જોડીને સાધુ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો કે હે મહાત્મા ! તમે શરીર બહુ દુઃખી છો વળી અંગ ઉપર

વસ્ત્ર પણ નથી, તે સાથે શરીરના તમામ ભાગમાં પર વહે છે તેમાં પણ અનેક જીવ પડી રહેલા છે. હે ભદ્રારાજ ! એવું અસંખ્ય દરદ વેદીને અધિયાં પડી રહેલા છે તે કરતાં અધિંથી નજીક ડંકપુર ગામ છે ત્યાં ચાલો તો તમારી શે વા પણ કરી શકીયે. માટે એ જાણત તમારો શો વિચાર છે ! તે કૃપા કરીને કહો.

અંધ ડોસાનું વચન સાંભળીને પેલો સાધુ ખડખડ હસવા લાગ્યો; કેટલીક વાર તેનું હસવું જારી રહ્યું, ત્યાર પછી કહેવા લાગ્યો કે હે મુસાફર ! ડંકપુર કયા ચીજ હય હમતો જહાં પડે રહેને હય વહાંય ડંકપુર હય; હમકો કો ઇમી પ્રકારકા દુઃખ નહી, નકુચ્છ દરદ કે નકુચ્છ વ્યાધી; તું જે કુચ્છ દેખતા હય વોહસખ નાશવંત હય; તખ દુઃખ કાયમેં રહા ! દુઃખ માનને વાલા કૌન હયે ! જો કોઈ મા નને વાલા હય વોહ ઇસ ખદનમે રહેતા હય લેકીન તટસ્થ હય; ચૈાર દુઃખ નહિ માનને વાલી હમારી દ્રઢ સંકલ્પ વૃત્તિ હય, હે ડોસા ! જેસા તું એધ હય ચૈાર કુચ્છમી દેખતા નહી, એસે મયમી ઇસ ખદનકો દેખતા નહી; હમતો જંગલમેહી બટકતે હય. વસ્તીમે આકર હમ કયા કરે ! વસ્તીકે લોગ હમારે કયા કામકે ! ઇસલિય તુમમી તુમહારે રસ્તે ચલે જાઓ હમકો આનંદ હે;

સાધુનાં વચન સાંભળીને ડોસો તુરતજ એશી ગયો; ડોસાના હૃદયમાં શ્રદ્ધાએ નિવાસ કર્યો; આ વખતે વૃદ્ધ અંધને ધણોજ આનંદ થયો. ડંકપુરમાં જવાની તેની વૃત્તિ

થઈજ નહી; જ્યારે ડોસો નિવૃત્ત થઈને બેઠો ત્યારે ભત્રિ
જાને ચટપટી થવા લાગ્યો; આકાશમાં પશ્ચિમ દિશાએ સુર્ય
પણ લયિ ગયો, અંધાર થવાની શરૂવાત થઈ; ડંકપુરમાં
કેટલાક ખેડુ લોકો પોતાનાં ઢોર હાંકતાં હાંકતાં પ્રવેશ કરવા
લાગ્યાં; આ સધળો તમાસો જોઈને જીવાન ભત્રિજાએ
કાકાને કહ્યુંકે પિતાજી હવે અંધાર થવા આવ્યું છે માટે
તમારો શો વિચાર છે.

ડોસાએ કહ્યું કે—ખેટા ! હું જન્મ અંધને સદાએ
અંધારજ છે, હે પુત્ર તું દરરોજ અજવાળુ અને અંધાર
જોયાં કરે છે; પણ તે અજવાળુ અતે અંધાર નામ માત્ર
છે તે કરતાં આ માહાત્માના દરશનથીજ મારા હૃદયમાં અ
ત્યારે અજવાળુ થયું છે. માટે હવેતો તેમના ચરણકમળથી
દૂર થવા ઇચ્છતો નથી.

ડોસાનું વચન સાંભળીને ભત્રિજા કંટાળો ખાવા લા
ગ્યો; તે સાથે મનમાં બડબડવા લાગ્યો, પણ વૃદ્ધ કાકાએ
તેના બડબડવા ઉપર કે કંટાળો પામ્યાં ઉપર કંઈજ દરકાર
સાખી નહી, ડોસાનો દુત્તમ્મહ જાણીને ભત્રિજા પણ જોડે
જ બેઠો.

અંધ મુસાફરે પેલા દરદી સાકુને નમસ્કાર કર્યો, પછી
જોત્યોકે, હે દયાળુ આ અમ્માની જીવને કોઈ પ્રકારે જ્ઞાન
આમ એવી કૃપા કરોતો બહુ સાર, હું અંધ છતાં ઠેર ઠેર
બટકુંહું, સંતોષ મળતો નથી, જંપ વળતો નથી, ખોળીયું
આપ્ત થયું છતાં અંધાએ જે સુખી રમી છે તે કેળાવ પણ

વળ પશુ નથી, તે સાથે સરીરના તમામ ભાગમાં પણ વહે છે તેમાં પણ અનેક જીવ પડી રહેલા છે. હે મહારાજ ! એવું અસંખ્ય દરદ વેદીને અહિયાં પડી રહેલા છે તે કરતાં અહિંથી નજીક ડંકપુર ગામ છે ત્યાં ચાલો તો તમારી શે વા પણ કરી શકીયે. માટે એ આજત તમારો શો વિચાર છે ? તે કૃપા કરીને કહો.

અંધ ડોસાનું વચન સાંભળીને પેણો સાધુ ખડખડ હસવા લાગ્યો; કેટલીક વાર તેનું હસવું જારી રહ્યું, ત્યાર પછી કહેવા લાગ્યો કે હે મુસાફર ! ડંકપુર કયા ચીજ હય હમતો જહાં પડે રહેને હય વહાં છ ડંકપુર હય; હમકો કો ઇમી પ્રકારકુ દુઃખ નહી, નકુચ્છ દરદ કે નકુચ્છ વ્યાધી; તું જે કુચ્છ દેખતા હય વોહસય નાશવંત હય; તખ દુઃખ કાયમે રહા ! દુઃખ માનને વાક્ષ કૌન હયે ! જે કોઈ મા નને વાક્ષા હય વોહ ઇસ બદનમે રહેતા હય લેકીન તટસ્થ હય; આર દુઃખ નહિ માનને વાક્ષી હમારી દ્રઢ સંકલ્પ વૃત્તિ હય, હે ડોસા ! જેસા તું એધ હય આર કુચ્છમી દેખતા નહી, એસે મયમી ઇસ બદનકો દેખતા નહી; હમતો જંગલમેહી ભટકતો હય. વસ્તીમે આકર હમ કયા કરે ! વસ્તીમે લોગ હમારે કયા કામકે ! ઇસલિય તુમમી તુમહારે રસ્તે ચલે જાયો હમકો આનંદ હે;

સાધુનાં વચન સાંભળીને ડોસો તુરતજ એશી ગયો; ડોસાના હૃદયમાં શ્રદ્ધાએ નિવાસ કર્યો; આ વખતે જદ્દ આંખને ધણોજ આનંદ થયો. ડંકપુરમાં જવાની તેની વૃત્તિ

થમ્બજ નહી; જ્યારે ડોસો નિવૃત્ત થઇને બેઠો ત્યારે ભત્રિ
જાને ચટપટી થવા લાગી; આકાશમાં પશ્ચિમ દિશાએ સુર્ય
પણ લયિ ગયો, અંધાર થવાની શરૂવાત થઇ; ડંકપુરમાં
કેટલાક બેઠુ લોકો પોતાનાં ઢોર હાંકતાં હાંકતાં પ્રવેશ કરવા
લાગ્યાં; આ સઘળો તમાસો જોઇને જીવાન ભત્રિજાએ
કાકાને કહ્યુંકે પિતાજી હવે અંધાર થવા આવ્યું છે માટે
તમારો શો વિચાર છે.

ડોસાએ કહ્યું કે—બેટા ! હું જન્મ અંધને સદાએ
અંધારજ છે, હે પુત્ર તું દરરોજ અજવાળુ અને અંધાર
જોયાં કરે છે; પણ તે અજવાળુ અને અંધાર નામ માત્ર
છે તે કરતાં આ માહાત્માના દરશનથીજ મારા હૃદયમાં અ
ત્યારે અજવાળુ થયું છે. માટે હવેતો તેમના ચરણકમળથી
દુર થવા ઇચ્છતો નથી.

ડોસાનું વચન સાંભળીને ભત્રિજાે કંટાળો ખાવા લા
ગ્યો; તે સાથે મનમાં બડબડવા લાગ્યો, પણ વૃદ્ધ કાકાએ
તેના બડબડવા ઉપર કે કંટાળો પામ્યા ઉપર કંઈજ દરકાર
રાખી નહી, ડોસાનો દુરાચર જાણીને ભત્રિજાે પણ જોડે
જ બેઠો.

અંધ મુસાફરે પેલા દરદી સાથે નગરકાર કયો, પછી
બોલ્યોકે, હે દયાળુ આ અમાની જીવને કોઇ પ્રકારે માન
ચાય એવી નૃપા કરોતો બહુ સાર, હું અંધ છતાં ઠેર ઠેર
ભટકુંછું, સંતોષ મળતો નથી, જંપ વળતો નથી, બોળીશુ
આત થયુ છતાં શ્રદ્ધાએ જે સૃષ્ટી રચી છે તે દેખાવ પણ

જોવા પામ્યો નથી; આંધળાની કલ્પના ક્યાં સુધી ચાલે ! હે દયાળુ મનેતો એજ આશ્ચર્ય થાય છે કે આપણા શરીરની વેદના આપનું મન માનતું નથી એ કેમ બને ! હે માહારાજ તેનો અનુભવતો આપનેજ હશે; જ્યાં સુધી મને અનુભવ નથી, ત્યાં સુધી સેંકડો શંકાઓ મારા હૃદયમાં પ્રવેશ કરે એમાં શાનુ આશ્ચર્ય હોય ! મારે કૃપા કરીને હું અંધને ચક્ષુ આપો કે જેથી હું આ ભવમાં ભટકતો મરી જાઉં.

દરદી સાધુએ કહ્યુંકે—જહાં તક તુમ નેત્રસેં દેખ સ કતે નહી હો વહાંતક નેત્રેંદ્રિય ગ્ઞાન તુમકો ઠબિ નહી હો નેકા. પાંચ ગ્ઞાનેંદ્રિયમે નેત્ર ઇંદ્રિય શ્રેષ્ઠ હયે; જળા તુઝકો નેત્રમેં પ્રકાશ હોવે તખ તું ચૈાર પ્રકારકે અનુભવ ગ્ઞાન પ્રાપ્ત કરેગા.

હે માહારાજ હુંતો જન્મ અંધ છું તેથી હવે આ નેત્રથી હું શી રીતે દેખી શકુ હાથીનું નામ સાંભળું છું પણ હાથીની આકૃતિ કેવી છે તેની મને ખબર નથી. જગત નામ સાંભળ્યું છે પણ દેશ વિદેશના ભોકોની હીલ ચાલ તથા રહી અને પૃથ્વી વિકૃતિ જાણી લેવાનો જે અનુભવ નેત્રથી થાય છે તેવો જ્ઞાનથી કે સ્પર્શેન્દ્રિયાદી શરીરથી થઇ શકતું નથી, કદાચ અનુભવ થાય તો તે ઇંદ્રિયના ગ્ઞાન પુરતુંજ મનમાં અસર થઇને થાય છે; તેથી હું આ જન્મમાંતો નેત્ર મેળવી શકું તેમ નથી. મારે હે કૃપાસિંધુ હવે માહારે કેમ કરવું આ પ્રમાણે વૃદ્ધ ડોસાએ નેત્રમાં આંસુ લાવીને દરદી સાધુને આજીજી કરી.

એટલામાંતો છોક અંધાર થઇ ગયું, માણસોની અવ
જા બંધ થઇ ગઇ; વૃદ્ધ ડોસાને દોરનાર ભત્રીજો પણ ધણો
અકળાયો. તેમજ રસ્તાનો માહીતગાર નહી હોવાથી તે પણ
છાનો માનો ખેશી રહ્યો.

યોડીક વાર થઇ એટલે દરદી સાધુએ અંધ ડોસાને
કહ્યું કે હે ભાઈ તુમનો જ્ઞાન માર્ગ કે જગ્ગાસુહો, તુમ્હારે
અંતઃકરણમેં ચેતન પ્રલકા જ્ઞાન હય, તુમ ખડુત જગે શીર
ધીરકે સંત સાધુકે મુખસે વચનામૃત ઝરે હવે ઉરકાપાન
કરતે હો ઇસ લીયે તુમ્હારા હૃદય પવિત્ર હે, ઐયર ઇસ નિયે
તુમ મુમુક્ષુ હય, યાસ્તવ મય તુમ્હારે લીયે હીત ઇચ્છતા
હું જો તુમ તુમેરા કલ્યાણ ચાતે હોનો અબી તુમ અમારે
સાથ જહાં ગોમતિ શરોવર હયે ઉહાં ચલે. ઐયર તુમ
ઐયર તુમ્હારે સંગ યહ જુવાન હય યહ દોનો ગોમતી જગમેં
કંઠતગ જલ હોવે વહાં ખડે રહો; શિર મય તુમકો ઇરકા
રસ્તા ઇસ શરોવર કે કિનારેપર ખડે રહકર દિખાઉગા.

સાધુ માહારાજનું વચન સાંભળીતે વૃદ્ધ ડોસો ઉભો
થયો. એટલે દરદી સાધુ પણ ઉભો થયો, સાધુ આગળ અ
ને અંધ ડોસો પાછળ એમ અંધારામાં ચાલવા લાગ્યા;
વૃદ્ધ ડોસાને દોરનાર જુવાન ભત્રીજો આશ્ચર્યના સપાટામાં
ગુંથાઇ ગયો, જેને કેવળ અપંગ જોયો હતો, જેને તદ્દન
મહા વ્યાધીના કંદ અકમાં કાળવશ થયેલો લોકો હતો,
છતાં તે સાધુ ત્વરાથી ચાલનારો જોવામાં આવ્યો. જો કે
ખાડા ટેકરાથી જુવાન ભત્રીજો અને અંધ મુસાફર ઠેર
ઠેર વારંવાર ઠોકરો ખાતા હતા ખરા છતાં તેની ઠોકરો

કે ગડગડ દરદી સાધુને બીલકુલ લાગુ થઇ નહોતી; તેથી પેલા બુદ્ધિમાન બનીને મોટા વિચારના વૈમળમાં જ સુધાઈ ગયો હતો; જે ત્રણ ધટીકા સુધી રસ્તામાં પ્રવાસ કર્યો એટલે શરોવરને કિનારે જઈ પોહોચ્યા. આ વખતે ખુબ અંધાર હતું દરદી સાધુ માહારાજ તો કિનારેજ ઉભા રહ્યા પછી અંધ ડોસાને અને પેલા બનિજને માહારાજે કહ્યુંકે, તુમહારે શરીરકે કપડે ઉતારકે ઇસ કિનારે પર રખ દો, ફક્ત એક વસ્ત્ર પહેન કર ઇસ શરોવર કે જલમે પ્રવેશ કરો હે સુરદાસ માહારાજ ! ઇસ શરોવરમે શ્રી રણછોડ રાયજી દસ આર રોજ તક રહે હે ઇસલિયે યહ ગોમતી શરોવરકા મહાત્મ સમતકારી કહે;

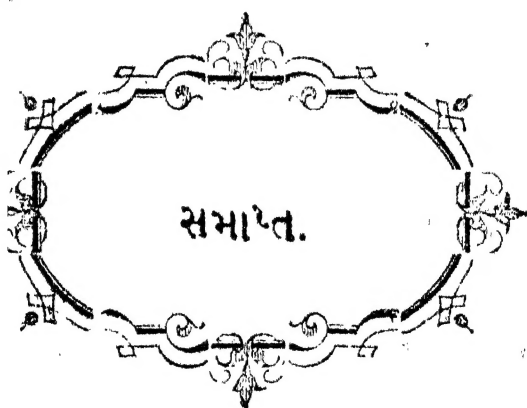
અનેક પ્રકારના ભ્રમમાં ભ્રમિત થએલો ડોસો કેટલીક વાર ઉભો રહ્યો અને વિચાર કરતા લાગ્યો છેવટે તેણે નિશ્ચય કર્યો કે • માહાત્માઓના મનનો ભેદ તથા તેમના અનુભવનો પાર ક્યારે માલુમ પડે કે જ્યારે તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે કરવામાં આવે ત્યારેજ; હવે તક મળ્યો છે તે મહાત્મા શુ કરવા ધીરે છે તેમજ આ શરોવરમાં ગળા સુધી જળમાં ઉભા રખાવીને શી આજ્ઞા કરે છે ! તથા તેમ કરવાથી કયા પ્રકારનું ફળ હુ પામવાનો છું એતો હવે તેમજ કર્યા પછિ જણુશે શંકા રૂપી અજ્ઞાનનો અંતરપટ કદાચ મનેજ હરકત કરનાર હોય તો કોણુ જાણુ ! અત્યારે રાત્ર થઈ છે. અંધાર થઈ ગયું છે એમતો માહારો બનિજનેજ કહે છે એમ વિચાર કરીને તે અંધ સુસાદરે પોતાના અંગ ઉપરનાં કપડાં પાગડી વીગરે કિનારા ઉપર સુકી દીધાં.

ખભા ઉપર ઝોરી હતી તે ઝોળીમાં પચાસ રૂપીયા રોકડા હતા તે કલ્પ્ય કાંઈક ઉઠાવી જશે એવી સેજસાજ મનમાં શંકા આવી ગઈ હતી પણ સંત-પુરુષોના વચનનો પ્રતાપ વિલક્ષણ છે એવું તેના જાણવામાં હતું તેથી તેણે પોતાની ઝોળી માહેના જોખમ ઉપર કાંઈક બેદરકારી રાખીને તે ઝોળી જમીન ઉપર મુકી દીધી પછી પોતાની પાસે ઉભો રહેલા ભત્રિજાને કહ્યું કે બેટા ! આ માહાત્માની આગ્રા પ્રમાંણે ચાલો આપણે આ શરોવરમાં જળની અંદર ઉભા રહીયે; કાકાની આગ્રા પ્રમાંણે ભત્રિજાએ પોતાનાં કપડાં ઉતાર્યાં અને જમીન ઉપર ગોઠવ્યાં પણ ભત્રિજાએ એક ખુમી એવી કરી કે પોતાના કાકાની ઝોળીમાં પચાસ રૂપીયાની જે વાંસળી હતી તે વાંસળી ઉઠાવીને તેણે પોતાના કમરમાં બાંધી દીધી પછી માહાત્માની આગ્રા પ્રમાંણે પોતાના અંધ કાકાનો હાથ પકડીને શરોવરમાં દીવણુ જેટલા પાણીમાં જઈને ઉભો રહ્યો આ વખતે પેલા દરદી સાધુએ જોકે એક બીજા ઉપર દ્રષ્ટી જઈ શકે નહી તેવું ખુબ અંધાર હતું તો પણ એવું કહ્યું કે હે જીવાન ! તેરી પાસ જો કુચ્છ માયા કિંવા લાલચ હોવે ઉસકો જમીન ઉપર પટકદે આર કંઈ તક જલમે ખડે રહો.

સાધુનું વચન સાંભળીને અંધ ડાસાએ પોતાના ભત્રિજા બહી મસ્તક ફેરવ્યું એટલે ભત્રિજાએ પોતાના કાકાના કાનમાં એવું કહ્યું કે પિતાજી ! તમારી ઝોળીમાંની પચાસ રૂપીયાની વાંસળી લઈને મહેં મારી કમરે બાંધી છે રખેને.

કદાપી તે લાલચ તથા તે માયા ઠરાવી હોય ! અને તે રૂ-
 પીયાની વાંસળી પણ શરોવરને કિનારે મુકવાનું કદાચ તે
 સાધુ કહેતો હોય ! હે પિતાજી અત્યારે આ શરોવરમાં
 કંઈ સુધી ઉડાણમાં જવાને મને ઘણી બીક લાગે છે રમ્પેને
 કદાચ મન્નર હોય અને ખેંચો જાય ત્યારે આપણો ખેલો કોણ !
 આ પ્રમાણે બયથી હું ઠીચણ સુધી જળમાં તમને લાગ્યો
 છું અને માયા કિંવા લાલચ કહેતો માત્ર મારા કમરમાં
 તમારો પાસેના રૂપીયાની વાંસળી છે તે શિવાય બીજી માયા
 કે લાલચ કહેતો આ શરોવરને બચાવવાને માટે જે કોષ
 લોભ લાલચ રહી છે તે હોય એ શિવાય બીજી કાંઈ જ ન
 થી ભત્રીજાનું વચન સાંભળીને સાધુના અંતઃકરણમાં કુદર
 તિ સત્તા કેટલી છે તેનો નિવેડો અંધ ડોસાએ પોતાના
 હૃદયમાં વિચાર દ્વારાએ કરી દીધો પછિ ડોસાએ પોતાના
 ભત્રિજાને કહ્યું કે બેટા ! તું નિશંક થઈને આ રૂપીયા
 કિનારા ઉપર મુકી આવ્ય, તે સાથે આ શરોવરમાં કંઈ
 લગી જળમાં જવાની કોષ પણ પ્રકારની દેહશત રાખતોમાં
 તું શુદ્ધ અંતઃકરણથી શ્રદ્ધા રાખ્ય કે જેનો પરીણામ શ્રદ્ધા
 થી કાંઈ પણ જણાઈ આવશે; કાકાનું વચન સાંભળીને
 ભત્રિજાએ તુરતજ તેમ કહ્યું, પછી બયને દૂર કરીને કંઈ
 સુધી જળમાં પ્રવેશ કરીને બન્યો જણુ ઉભા રહ્યા, પછી
 ડોસાએ અને ભત્રિજાએ સાધુરાંમને કહ્યું કે હે માહારાજ
 અમે આપની આગાં પ્રમાણે કંઈ સુધી જળમાં ઉભા રહ્યા
 છીએ. તે સાથે માયા અને લાલચને પણ તે કિનારા ઉપર
 પડકી દેવામાં આવ્યું છે. હે ગુરુ હવે શી આ ર છે.

આ પ્રમાણે ખોલે છે એટલામાં તે બન્યો જાણ જાણ
માં એકાએક ટુચી ગયા. જાણે તે બન્યોના પગ પકડીને
કામ પ્રાણી ખેંચી જતુ હોય તેમજ થયું. ટુચતી વખતે
શિવ શિવ શિવ એ પ્રમાણે કુચાર કરતા બન્યો તે સરે
વરમાં ગેળ થઇ ગયા.

ରାଧାକୃଷ୍ଣ

ଶଶିଧର.

